

Képzési tananyag

Az új Polgári Törvénykönyv cselekvőképességi szabályainak alkalmazása -

Képzési program hivatásos gondnokok hivatásos támogatóvá történő átképzéséhez c. 22 órás képzéshez

I. modul – Jogi ismeretek

I. A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény jelentősége a cselekvőképességi szabályok megváltozásában

1. A fogyatékossgal élő személyek helyzete a cselekvőképességre vonatkozó, 2014. március 15-éig hatályos szabályok alapján

Az értelmi fogyatékossgal élő emberek jogainak védelmére, károsodástól való megóvására sokáig egyetlen jogintézmény szolgált Magyarországon: a cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezés, amely 2014. március 15-éig korlátozó vagy kizáró gondnokság lehet. Ennek megfelelően az értelmi fogyatékos személyek meghatározó része ma gondnokság alatt áll. A cselekvőképesség korlátozása vagy kizárása nem csupán elvont jogi fogalmak, azoknak súlyos következményei vannak az érintettek mindennapi élete tekintetében. A cselekvőképesség az embernek az a joga, hogy saját akaratnyilatkozatával saját nevében szerezhessen jogokat és vállaljon kötelezettségeket, azaz tulajdonképpen a cselekvőképesség gyakorlása révén válik lehetővé, hogy valaki közvetlenül részt vegyen a társadalmi életben. A cselekvőképesség kizárása vagy korlátozása az érintett társadalmi életben való részvétele elé állít komoly akadályokat.

Más államok statisztikai adataival összehasonlítva a gondnokság alatt álló személyek száma aránytalanul magas hazánkban, különösen a cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt állóké. A gondnokoltak kétharmada, azaz mintegy 40 ezer személy jelenleg kizáró gondnokság alatt áll. (Összehasonlításként: a 10,4 milliós lakosú Csehországban 30 ezren, a 9,1 millió lakosú Svédországban pedig csak 3500-an állnak gondnokság hatálya alatt, míg a 10 milliós Magyarországon közel 58 ezren.) A gondnokoltak magas számának hátterében több tényező áll. Minden bizonnyal szerepet játszik benne a helytelen bírósági gyakorlat, a nem kellően részletes szakértői vélemények, a család és a társadalom túlzott féltelme, hogy az érintett személyek nem tudnak megfelelő döntéseket hozni, a szociális háló hiányosságai, a támogató közeg hiánya. Tagadhatatlanul is idetartozik azonban az, hogy a cselekvőképességet érintő gondnokságnak jelenleg nincs alternatívája a magyar

jogrendszerben, nincs a nagykorú személyek döntéseinek meghozatalát a cselekvőképesség korlátozása nélkül biztosító jogintézmény.

Az Országos Bírósági Hivatal adatai szerint 2012-ben 57 944 fő állt gondnokság alatt.

A gondnokság alatt álló személyek száma 2011-ben és 2012-ben*

Gondnokság típusa	Gondnokság alatt álló személyek száma	
	2011.12.31.	2012.12.31.
kizáró	32.658	32.498
korlátozó	22.024	22.826
n.a.	2655	2620
Összesen	57.337	57.944

(*Adatok az Országos Bírósági Hivatal 2013. február 20-i adatszolgáltatása alapján.)

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvénynek már a 2001. évi módosítása (2001. évi XV. törvény) során célként fogalmazódott meg, hogy az érintetteket csak annyiban és addig korlátozzák önállóságukban, amennyiben és ameddig ez jogaik megóvása érdekében feltétlenül szükséges. A 2001. évi reform során számos, a korlátozottan cselekvőképes és cselekvőképtelen személyeket védő rendelkezés épült be a Ptk. szabályrendszerébe. Így például – elismerve azt a tényt, hogy az idő múlásával az érintett állapotában akár negatív, akár pozitív irányban jelentős változás következhet be – megjelent a gondnokság alá helyezés kötelező felülvizsgálata. Lehetővé vált továbbá, hogy ne csak általánosságban, hanem egyes ügycsoportokra is korlátozhassa a bíróság az érintettek cselekvőképességét. A Ptk. meg is határozta, hogy különösen mely ügycsoportok tekintetében indokolt vizsgálni a cselekvőképesség korlátozását (jövedelemmel, vagyonnal való rendelkezés, családjogi jognyilatkozatok megtétele, bentlakásos szociális intézményben való elhelyezés, egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása stb.).

A pozitív irányú jogszabály-módosítás mégsem hozta meg a várt eredményt. Nem terjedt el az ügycsoportos korlátozás, a bíróságok továbbra is jellemzően kizáró vagy általánosan korlátozó gondnokság alá helyezték az érintetteket. Mindeközben az értelmi fogyatékosokkal élő személyek jogait védő társadalmi szervezetek mind a nemzetközi, mind a hazai jogfejlődéssel összhangban határozott változásokat sürgettek a cselekvőképesség polgári jogi szabályozásában és a bírósági jogalkalmazásban is.

2. A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény jelentősége, a cselekvőképességre és a nagykorú személyek döntéshozatalának elősegítésére vonatkozó rendelkezései

Az 1980-as évektől kezdve a világ számos országában elindultak azok a mozgalmak, amelyek azt tűzték zászlajukra, hogy a döntéshozatalukban gátolt személyek számára a cselekvőképességük gyakorlásához segítséget nyújtsanak, a cselekvőképesség korlátozására alternatívát találjanak. Ugyancsak egyre többen sürgették egy olyan nemzetközi egyezmény megszületését, amely kifejezetten a fogyatékossgal élő személyek jogait deklarálja. A nemzetközi emberi jogi egyezmények tartalmazznak a fogyatékos emberek jogait védő szabályokat, valamint a hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó rendelkezéseket. Ezek az egyezmények azonban nyilvánvalóan nem a fogyatékossgal élő személyeket helyezik a középpontba. Ezért is bír óriási jelentőséggel az Egyesült Nemzetek (ENSZ) égisze alatt kidolgozott, a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény. Az Egyezményt 2006 decemberében fogadták el és 2007-ben Magyarország elsőként ratifikálta azt, majd tette a magyar jogrendszer részévé. Az Egyezmény kihirdetésére a 2007. évi XCII. törvénnyel került sor. Az Egyezményhez való csatlakozásnak, az Egyezmény kihirdetésének óriási jelentősége van, hiszen ezáltal Magyarország kötelezettséget vállalt arra, hogy jogszabályait az Egyezmény rendelkezéseire igazítja, azoknak megfelelően. Az Egyezménynek a cselekvőképességre vonatkozó szabályai erős ösztönzést jelentettek a Polgári Törvénykönyv cselekvőképességi szabályainak módosítására, valamint a nagykorú személyek döntéshozatalát elősegítő új jogintézmény, a támogatott döntéshozatal bevezetésére. (Az Egyezmény természetesen a fogyatékossgal élő személyek életének más vonatkozásaiban is jelentős előrelépést hozott, ezek bemutatására a tananyag tematikájára tekintettel csak érintőlegesen kerül sor.)

Az Egyezmény a fogyatékos emberek jogait és azok érvényesülésére vonatkozó kötelezettségeket magában foglaló norma. Az Egyezmény nem speciális, új jogokat követel a fogyatékossgal élő személyeknek, hanem a többségi társadalom tagjait megillető jogok teljes körű gyakorlását kívánja biztosítani számukra. Fontos kiemelni, hogy az Egyezmény nem betegségként tekint a fogyatékossga. Az Egyezmény meghatározása szerint **fogyatékossgal élő személy** minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását. Az Egyezmény tehát a pszichiátriai beteg emberek körét is beemeli a fogyatékossgal élő személyek körébe.

Az **Egyezmény célja** valamennyi emberi és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, és a velük született emberi méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása. Az Egyezmény alapelvei a veleszületett méltóság és az egyéni autonómia tisztelete, a hátrányos megkülönböztetés tilalma, a társadalmi integráció, a másság tisztelete, az esélyegyenlőség, az akadálymentesség, a nők és férfiak közötti egyenlőség, továbbá a fogyatékossgal élő gyermekek formálódó képességeinek és identitásuk megőrzéséhez fűződő jogának tiszteletben tartása. Az Egyezmény jelentős vívmánya, hogy mindezek megvalósítása érdekében konkrét feladatokat fogalmaz meg az Egyezményhez csatlakozó államok kormányai számára

többek között az egyenlőség és a hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség, a fogyatékossgal élő nők és gyermekek védelme, a tudatosság növelése, a hozzáférhetőség, az élethez való jog, a törvény előtti egyenlőség, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, a személyi szabadság és biztonság, az egyén integritásának védelme, az önálló életvitel és a közösségbe való befogadás, az oktatás, az egészségügy, az információkhoz való hozzáférés, a munkavállalás, a szociális védelem, a politikai életben és a közéletben való részvétel, továbbá a kulturális életben való részvétel terén. E feladatok teljesítését nemzeti és nemzetközi szinten is ellenőrizni kell az Egyezmény értelmében.

Az Egyezmény „A törvény előtti egyenlőség” cím alatt, a 12. cikkében rögzíti, hogy **a fogyatékossgal élő személyeket az élet minden területén másokkal azonos alapon megilleti a jog-, illetőleg a cselekvőképesség. Az államoknak meg kell hozniuk a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyek cselekvőképességének gyakorlásához esetlegesen szükséges segítség hozzáférhetővé váljon.** A kormányoknak biztosítaniuk kell továbbá, hogy a cselekvőképesség gyakorlására vonatkozó valamennyi intézkedés megfelelő és hatékony biztosítékokat tartalmazzon a visszaélések megelőzésére. Az ilyen biztosítékok garantálják, hogy a cselekvőképesség gyakorlására vonatkozó intézkedések tiszteletben tartják a személy jogait, akaratát és választásait, összeférhetetlenségtől és indokolatlan befolyástól mentesek, arányosak és a személy körülményeire szabottak, a lehető legrövidebb időre vonatkoznak. A cselekvőképességet érintő intézkedéseket a hatáskörrel rendelkező, független és pártatlan hatóságnak vagy igazságügyi szervnek rendszeresen felül kell vizsgálnia. A biztosítékok azzal arányosak, amilyen mértékben az adott intézkedések érintik a személy jogait és érdekeit.

Az Egyezmény 12. cikkének alapvetése az, hogy a cselekvőképesség mindenki számára adott, elismerése nem függ annak önállóan vagy segítséggel történő gyakorlásától. A részes államok biztosítják a fogyatékossgal élő emberek számára azokat az intézkedéseket, melyek cselekvőképességük gyakorlásához szükségesek, annak érdekében, hogy ők maguk (szükség esetén segítséggel) másokkal azonos alapon gyakorolni tudják, a többi közt tulajdonhoz, örökléshez, pénzügyeik ellenőrzéséhez való jogukat.

Az Egyezmény magyar fordításának elkészítésekor több fogyatékossgügyi és emberi jogi civil szervezet megfogalmazta aggályait a magyar nyelvű fordítás hiányosságaival, pontatlanságaival kapcsolatban. Az Egyezmény hivatalos szövegverziói közé tartozik a többi között az angol nyelvű változat is, mely a legal capacity kifejezést használja a 12. cikkben. A legal capacity kifejezésnek a magyar jogi nyelvben nincs olyan egy szóval helyettesíthető szakkifejezése, mely visszaadná a legal capacity tartalmát. A fogalom komplex tartalmának megfelelő magyar nyelvű változat a jog- és cselekvőképesség, hiszen a definíció magában foglalja a „capacity to rights” és a „capacity to act” tartalmakat is. Ezzel szemben a magyar nyelvű szövegverzió a jog-illetőleg cselekvőképesség, valamint a cselekvőképesség kifejezéseket használja a 12. cikkben, mely nem megfelelően és nem pontosan adja vissza a legal capacity tartalmát.

Ezzel szemben az Egyezményt kihirdető törvényjavaslathoz benyújtott indokolás hangsúlyozza, hogy az Egyezmény 12. cikkében a „jog-, illetőleg cselekvőképesség”

kifejezésben az „illetőleg” szó „és/vagy”-ot jelent, attól függően, hogy az adott esetben érintett személy milyen fokban cselekvőképes. A rendelkezésben szereplő „azonos alapon” kifejezés pedig akként értelmezendő, hogy a fogyatékossgal élő személyekre ugyanazokat a jogképességi és cselekvőképességi szabályokat kell alkalmazni, mint bárki másra. A hivatalos értelmezés szerint tehát az azonos szabályok alkalmazása nem jelenti azt, hogy mindenki egyformán cselekvőképes, viszont a cselekvőképességi szabályokat nem lehet a fogyatékossgal okán diszkriminatívan alkalmazni.

Az Egyezmény végrehajtását ellenőrző ENSZ Bizottság a civil szervezetek álláspontját erősítette meg, amikor Magyarországgal kapcsolatban 2012-ben megfogalmazott Záró Észrevételiben egyértelműen kifejtette, hogy a gondnoksági rendszer, különösen a kizáró gondnokság fenntartása ellentétes az Egyezményvel:

„A Bizottság azonban aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy az új Polgári Törvénykönyv tervezete továbbra is lehetővé teszi helyettes döntéshozatali rendszer fenntartását módosított formában.”

„A Bizottság javasolja, hogy a Részes állam (...) tegyen azonnali lépéseket a gondnokság intézményétől való eltérés irányában, annak érdekében, hogy a helyettes döntéshozataltól elmozduljon a támogatott döntéshozatal felé, mely tiszteletben tartja a személy autonómiáját, akaratát és választásait és teljes összhangot teremt az Egyezmény 12. cikkével. Mindez magában foglalja az egyén jogának tiszteletben tartását, hogy saját maga tájékozott beleegyezését adja vagy visszavonja orvosi kezeléssel kapcsolatosan, hogy gyakorolja az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréshez való jogot, a választójogot, a házasságkötéshez való jogot, a munkához való jogot és a jogot, hogy lakóhelyét megválassza.”

(Fenti megállapítások ellenére a 2013. évben elfogadott új Polgári Törvénykönyv nem szünteti meg nagykorú személyeknél a cselekvőképesség kizárásának lehetőségét.)

Összességében megállapítható, hogy az Egyezmény paradigmaváltást jelent a fogyatékossgal élő személyek jogainak általános megítélése és ezen belül a cselekvőképességük értelmezése tekintetében is. Azáltal pedig, hogy Magyarország az Egyezmény részes állama lett, kötelezettséget vállalt az Egyezmény rendelkezéseinek átvételére, jogszabályaiba való átültetésére.

3. A hazai jogrendszer megfeleltetése a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezménynek, különös tekintettel az új Polgári Törvénykönyvre

Az Egyezmény kihirdetését követően számos pozitív jogszabály-módosítás született az Egyezmény rendelkezéseinek való megfelelés érdekében. A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvényben 2013. június 1-jei hatállyal **módosult a fogyatékos személy fogalma, amelybe bekerültek a pszicho-szociális károsodással élő személyek** (a korábbi szaknyelvben pszichiátriai betegeknek nevezett személyek). Az Egyezmény jelentőségét, rendelkezéseinek „kikényszeríthetőségét” mutatja, hogy a fogyatékos személy fogalmának módosítására az Egyezmény nemzetközi ellenőrzését végző

ENSZ-Bizottság hívta fel Magyarországot, amely kellő nyomásgyakorlást jelentett a döntéshozók számára.

Jelentős **változás történt a fogyatékossgal élő emberek politikai életben való részvételének biztosításában is.** A korábbi szabályozás értelmében nem rendelkeztek választójoggal a cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alatt álló személyek, nem szavazhattak, és ők sem indulhattak a választásokon. Az új választójogi törvény (a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény) a választási eljárás alapelvei között rögzíti a fogyatékossgal élő választópolgárok joggyakorlásának elősegítését. Megszűnt az a korábbi automatizmus, hogy a korlátozottan cselekvőképes és cselekvőképtelen személyeknek nincs választójoga. A bíróságnak a cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezés során külön kell vizsgálnia a választójog kérdését, és a választójogból való kizárásról külön határoznia kell. Ha a bíróság a nagykorú személyt a választójogból nem zárja ki, a gondnokság alá helyezett személy a választójogát személyesen gyakorolja, e jog gyakorlásával kapcsolatosan önállóan érvényes jognyilatkozatot tehet.

Bár a korábbi automatikus választójogi korlátozáshoz képest előrelépést jelent a hatályos szabályozás, fontos hangsúlyozni azt is, hogy a **választójoghoz való képesség vizsgálata objektív vizsgálati módszerekkel nem lehetséges**, ezért arra sem a szakértők, sem a bíróságok nincsenek és nem is lehetnek felkészülve. Sehol a világon nem léteznek adekvát kérdések erre vonatkozóan, mivel a választójog gyakorlását alapvetően szimpátia, családi hagyományok, egyéni preferenciák és egyéb szubjektív szempontok döntenek el. Másrészt, a szabályozás értelmében értelmi fogyatékossgal élő emberek esetében a **választójoghoz való képesség vizsgálatára kizárólag a gondnokság alá helyezési eljárásban kerülhet sor**, azaz csak azon értelmi fogyatékossgal élő emberek választójoghoz való képessége kerül vizsgálat alá, akiknek a cselekvőképességéről dönt a bíróság. Következésképp, a fogyatékossgügyi civil szervezetek álláspontja szerint ezen csoportot nemcsak a társadalom ép állampolgáraival, hanem a többi, gondnokság alatt nem álló értelmi fogyatékossgal élő állampolgárral szemben is hátrányos megkülönböztetés éri, hiszen csak az ő választójoguk vizsgálatára kerül sor. A civil szervezetek ezért a választójogi szabályok további módosítását szorgalmazzák.

Fentiekén túl, ahogy az előző pontban már volt róla szó, az Egyezmény cselekvőképességre vonatkozó rendelkezései **nyomós okot szolgáltattak a Polgári Törvénykönyv vonatkozó részének felülvizsgálatához.** A hatályba nem lépett **2009. évi Ptk.** már tükrözte az Egyezmény jelentette paradigmaváltást. A 2009. évi szabályozás a nagykorú személyek tekintetében megszüntette volna a cselekvőképesség kizárásának lehetőségét. A cselekvőképességet korlátozó gondnokságot pedig az előzetes jognyilatkozattal és a támogatott döntéshozatallal együtt a nagykorú személyek döntéshozatalát elősegítő jogintézményként definiálta volna. A cselekvőképesség korlátozására is csak akkor kerülhetett volna sor, ha más, a cselekvőképességet nem korlátozó intézkedés nem vezetett volna eredményre. Emellett a 2009. évi Ptk. előírta, hogy a cselekvőképesség korlátozására irányuló határozatnak összetett – szükség szerint orvosi, gyógypedagógiai és pszichológiai vizsgálatot is magában foglaló – szakértői véleményen kellett volna alapulnia. A szabályozás abból indult ki, hogy az érintett személy kommunikációjának módja, annak akadályozottsága önmagában nem lehet a cselekvőképesség korlátozásának

oka. A bíróság csak azokban a különleges esetekben jogosíthatta volna fel a gondnokot a gondnokolt helyetti eljárásra, ha összetett szakértői vizsgálaton alapuló vélemény alátámasztotta, hogy a gondnok az adott ügygel vagy ügycsoporttal kapcsolatban a fogyatékos személyekkel való kommunikáció terén járatos szakember közreműködésével sem képes a gondnokoltjával olyan kommunikációra, amely szükséges volna ahhoz, hogy a gondnok a gondnokolt jognyilatkozatával összefüggésben előzetes beleegyezéséről vagy utólagos jóváhagyásának megadásáról határozzon és a gondnokolt jogainak védelme más módon nem biztosítható.

A 2009. évi Ptk. részletesen szabályozta a támogatott döntéshozatal jogintézményét. Ennek értelmében a bíróság meghatározott ügycsoportokra támogató személyt nevezhetett volna ki a jognyilatkozatának megtételekor értelmi képessége, pszichés állapota vagy szenvedélybetegsége miatt segítségre szoruló nagykorú személy számára. A támogatott döntéshozatal a cselekvőképességet nem érintette volna. Támogatóul a támogatott személlyel bizalmi viszonyban álló személyt nevezett volna ki a bíróság (a bizalmi viszony fennállását tanúsítani kellett volna). Ilyen személy hiányában került volna sor hivatásos támogató kirendelésére. A 2009. évi szabályozás lehetővé tette volna, hogy az érintett előzetes jognyilatkozatban nevezze meg, hogy ha arra sor kerülne, kit szeretne támogatóul.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: **új Ptk.**) szintén jelentősen módosítja a cselekvőképességre vonatkozó rendelkezéseket, továbbviszi a 2009. évi szabályozás több elemét, de azt egy az egyben nem veszi át. A 2009. évi és a 2013. évi szabályozás közötti legjelentősebb különbség, hogy a 2013. évi Ptk. **nem szünteti meg nagykorú személyeknél a cselekvőképesség kizárásának lehetőségét**, igaz szigorítja annak feltételeit. A szabályozás értelmében ugyanis a cselekvőképesség korlátozása teljes vagy részleges lehet. A cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezés tulajdonképpen a jelenlegi cselekvőképességet kizáró gondnokságot jelenti. Azt maga az új Ptk. indokolása is elismeri, hogy az új szabályozás a cselekvőképességet kizáró gondnokság intézményének elnevezését annak negatív „kicsengése” miatt módosítja cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokságra. A cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezésre csak akkor kerülhet sor, ha az érintett védelmében a cselekvőképesség részleges korlátozása, azaz az ügycsoportos korlátozás nem elegendő.

Az új Ptk. **megszünteti a nagykorú személyeknél a cselekvőképesség általános korlátozásának lehetőségét**. A bíróságnak minden esetben meg kell határoznia, hogy mely ügycsoportokban korlátozza az érintett cselekvőképességét. A cselekvőképesség korlátozásának szükségességét ügycsoportonként indokolni is kell. Az új Ptk. már példálódzó jelleggel sem sorolja fel, hogy mely ügycsoportokban képzelhető el a korlátozás, hanem a bírói gyakorlatra bízta annak kidolgozását. A bíró így az érintett speciális körülményeihez igazodva igen szűk körben is rendelkezhet a cselekvőképesség korlátozásáról (pl. nem az érintett személyét érintő valamennyi ügyben rendeli el a cselekvőképesség korlátozását, hanem csak az egészségügyi jognyilatkozatok megtételében).

Az Egyezmény szellemiségével összhangban tovább erősödik az új Ptk.-ban is az az elv, hogy az érintettek cselekvőképességét csak annyiban és annyi időre korlátozzák,

ameddig az feltétlenül szükséges. Az értelmi fogyatékoság önmagában nem eredményezheti a cselekvőképesség korlátozását. A jelenleg hatályos szabályozás a belátási képesség csökkenésének, hiányának okaként a pszichés állapotot, a szellemi fogyatkozást és a szenvedélybetegséget nevesíti. Ezek helyett az új Ptk.-ban már a „mentális zavar” kifejezés szerepel, mint a pszichés elváltozások összességét lefedő fogalom. A cselekvőképesség részleges vagy teljes korlátozásához ugyanakkor nem elég a mentális zavar következtében a belátási képesség nagymértékű csökkenése (részleges korlátozás) vagy tartós, teljes körű hiánya (teljes korlátozás). A bíróságnak ezeken felül vizsgálnia kell az érintett személy **egyéni körülményeit, családi, társadalmi kapcsolatait** is. Ebből adódóan nem kizárólag az képezi a vizsgálat tárgyát, hogy a személy önállóan el tud-e járni, hanem az is, hogy családja, támogató közege segítségével el tud-e járni. Így előfordulhat, hogy ugyanolyan mentális, egészségi állapotban lévő személyek közül az egyik esetében indokolt lesz a cselekvőképesség korlátozása, a másik esetében viszont nem, mert utóbbi személynek van olyan támogató közege, családi és egyéb kapcsolata, amelyek révén képes részt venni a társadalmi életben.

A teljes és a részleges korlátozásnál is **kötelező felülvizsgálatot** ír elő az új Ptk. (Jelenleg azoknál a kizáró gondnokság alatt állóknál, akiknek állapota véglegesnek tekinthető, nincs felülvizsgálat.)

Az új Ptk. a nagykorú személyek döntéshozatalának segítésére a 2009. évi szabályozással nem teljesen azonos módon, de bevezeti a **támogatott döntéshozatal** jogintézményét. A támogatott döntéshozatal az érintett cselekvőképességének érintetlenül hagyása mellett biztosít segítséget a belátási képességének kisebb mértékű csökkenése miatt döntéseiben támogatásra szoruló személyeknek. Az előzetes jognyilatkozat körében az új Ptk. értelmében a leendő gondnok személyéről lehet nyilatkozni, a támogató személyéről nem. (Az új Ptk. cselekvőképességi szabályairól és a támogatott döntéshozatalról a következő részben részletesen szó lesz.)

II. Az új Polgári Törvénykönyv cselekvőképességre vonatkozó szabályai

1. Bevezetés

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) Második Könyve abból az elvből indul ki, hogy a cselekvőképesség mindenkit megillet, akinek cselekvőképességét a törvény, vagy törvény alapján a bíróság gondnokság alá helyező ítélete nem korlátozza. A cselekvőképesség érvényes jognyilatkozatok megtételére vonatkozó képességet jelent. **Aki cselekvőképes maga köthet szerződést.**

Változatlanul megkülönbözteti a Ptk. a kiskorúság miatti korlátozottan cselekvőképességet és cselekvőképtelenséget, illetve a nagykorú személyek cselekvőképességének korlátozását.

Az új Ptk. cselekvőképességi szabályainak alapelve, hogy a cselekvőképesség korlátozására csak a feltétlenül szükséges esetekben, a feltétlenül szükséges mértékben és ideig kerüljön sor.

2. A kiskorúság miatti cselekvőképtelenség és korlátozott cselekvőképesség (Ptk. Második Könyv 2:10. §-2:18. §)

A kiskorúak tekintetében az új Ptk. jelentős változásokat nem hoz.

Kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve, ha házasságot kötött. (A házasság nagykorúságot eredményez.)

A **korlátozottan cselekvőképes kiskorú** (aki a 14. életévét betöltötte) általában csak törvényes képviselőjének előzetes beleegyezésével, vagy utólagos jóváhagyásával tehet érvényes jognyilatkozatot:

Önállóan megtehető jognyilatkozatok:

- tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja;
- megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket;
- rendelkezhet munkával szerzett jövedelmével, annak erejéig kötelezettséget vállalhat;
- köthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez; és
- ajándékozhat a szokásos mértékben.

Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki a tizenharmadik életévét nem töltötte be.

Az új Ptk. is biztosítani kívánja, hogy a cselekvőképtelen és a korlátozottan cselekvőképes kiskorú olyan mértékben, amennyiben ezt belátási képessége, ítélőképessége lehetővé teszi, részt vehessen a személyét és vagyonát érintő kérdések meghozatalában, összhangban a Gyermek jogairól szóló New York-i Egyezményben (kihirdette: 1991. évi LXIV. törvény) foglaltakkal.

Akár korlátozottan cselekvőképes, akár cselekvőképtelen kiskorúról van szó, a törvény a gyámhatóság jóváhagyásához köti a nagyobb jelentőségű vagyoni ügyekben a törvényes képviselő jognyilatkozatának érvényességét.

Kiskorúak esetében változás, hogy a kiskorú személy cselekvőképességének korlátozása bírói ítélettel csak a tizenhetedik életévének betöltése után lehetséges, hatálya a nagykorúság elérésekor áll be (teljes korlátozás vagy részleges korlátozás lehet). A jogalkotó abból az orvosszakmai megfontolásból indult ki, hogy tinédzser korban még nagymértékben kialakulóban, változóban van a személyiség, jellemzőbbek a „kilengések”, a szélsőségesebb viselkedés. Nehezen állapítható meg, hogy a cselekvőképesség korlátozására a nagykorúság elérésével szükség lesz-e és milyen mértékben.

3. Nagykorú személy cselekvőképességének korlátozása (Ptk. Második Könyv 2:19. §-2:24. §)

Lényeges változás hogy az új Ptk. nem ad lehetőséget nagykorú személyek cselekvőképességének általános korlátozására, a cselekvőképesség csak a bíróság által meghatározott ügycsoportban korlátozható.

A cselekvőképesség korlátozása kétféle lehet: **teljes korlátozás** (ami lényeges kivételekkel a kizáró gondnokságnak felel meg) **és részleges korlátozás** (ami mindig ügycsoportos korlátozást jelent). A változásnak megfelelően a gyámhatóságnak az új Ptk. hatálybalépését követően elsődlegesen a jelenleg cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezettek felülvizsgálatát kell elindítania. Ennek ütemezését szintén jogszabály írja elő, amelynek értelmében a gyámhatóságnak 2014. évtől öt év alatt minden cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezésről szóló, felülvizsgálati kötelezettséget nem tartalmazó határozat felülvizsgálata iránt pert kell indítania a bíróságon.

Ugyancsak az új Ptk. szabályai szerint – a felülvizsgálathoz igazodóan – minden gondnokság alá helyezettet felül kell vizsgálni. (A Ptk. hatálybalépése előtt hozott, felülvizsgálati kötelezettséget tartalmazó határozatok esetén a felülvizsgálati eljárást a bírósági határozatban megjelölt időpontban, de legkésőbb a Ptk. hatálybalépésétől számított öt éven belül kell a gyámhatóságnak megindítania.)

Lényeges szabály, hogy a gondnokság alá helyezés nem szólhat határozatlan időre, a bíróságnak mindig meg kell határoznia a kötelező felülvizsgálat időpontját, akár teljes, akár részleges korlátozásról van szó, tekintettel arra, hogy a gondnokolt személy állapota, körülményei az idő múlásával változhatnak. A kötelező felülvizsgálati eljárást a gyámhatóságnak kell megindítania. (Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a gondnokság megszüntetésére irányuló per megindítására jogosult személyek – a gondnokolt együtt élő házastársa, élettársa, egyenesági rokona, testvére, gyámhatóság, ügyész, illetve maga a gondnokolt is – bármikor ne kérhetnék a gondnokság megszüntetését vagy módosítását.)

A Ptk. a cselekvőképesség korlátozásának feltételeinél új kifejezést – **mentális zavar** – használ, ez a fogalom írja le a pszichés elváltozásokat, amelynek következtében szükségessé válhat a gondnokság alá helyezés.

Fontos törvényi követelmény, hogy a cselekvőképesség **teljes korlátozására** csak akkor kerülhet sor, ha az érintett személy jogainak védelmére a cselekvőképesség részleges korlátozása nem elégséges, **vagyis az élet valamennyi területén igazolhatóan szüksége van arra, hogy helyette eljárjanak.**

A cselekvőképességet kizáró gondnokság mint elnevezés megszűnik. A cselekvőképesség **teljes korlátozása** esetén a cselekvőképtelen nagykorú jognyilatkozata semmis, nevében gondnoka jár el, kivéve a cselekvőképtelen nagykorú által kötött és teljesített csekély jelentőségű szerződés, amelynek megkötése a mindennapi életben tömegesen fordul elő és különösebb megfontolást nem igényel. A gondnoknak a véleménynyilvánításra képes cselekvőképtelen nagykorú kívánságát az őt érintő jognyilatkozata megtétele előtt meg kell hallgatnia és lehetőség szerint figyelembe kell vennie.

A bíróság cselekvőképességet **teljesen korlátozó gondnokság** alá azt a nagykorút helyezi, akinek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – mentális zavara következtében – tartósan, teljeskörűen hiányzik, és emiatt – egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel – gondnokság alá helyezése indokolt.

A bíróság cselekvőképességet **részlegesen korlátozó gondnokság** alá azt a nagykorút helyezi, akinek ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – mentális zavara következtében – tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent, és emiatt – **egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel – meghatározott ügycsoportban gondnokság alá helyezése indokolt.**

A cselekvőképességet részlegesen korlátozó ítéletben a bíróságnak meg kell határoznia azokat a személyi, illetve vagyoni jellegű ügycsoportokat, amelyekben a cselekvőképességet korlátozza.

A bíróságnak a cselekvőképesség **ügycsoportonkénti** korlátozásáról személyre szabottan, a gondnokság alá helyezendő személy életkörülményeit vizsgálva kell döntenie, szükséges a családi és társas kapcsolatok feltérképezése is.

A törvény még példálózó jelleggel sem sorolja fel azokat az ügycsoportokat, amelyek vonatkozásában a bíróság ítéletében a cselekvőképességet korlátozhatja, lehetővé téve azt, hogy a gyakorlat az egyéni életkörülményekhez jobban alkalmazkodjon.

A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy minden olyan ügyben önállóan tehet érvényes jognyilatkozatot, amely nem tartozik abba az ügycsoportba, amelyben cselekvőképességét a bíróság korlátozta.

A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személynek a bíróság ítéletében meghatározott ügycsoportokra vonatkozó jognyilatkozatának érvényességéhez gondnokának hozzájárulása szükséges. Ha a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy cselekvőképessé válik, maga dönt függő jognyilatkozatainak érvényességéről.

A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy és gondnoka közötti vitában a gyámhatóság dönt.

A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy a bíróság ítéletében meghatározott ügycsoportok tekintetében a gondnoka hozzájárulása nélkül

- tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja;
- megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket;
- rendelkezhet jövedelme bíróság által meghatározott hányadával; annak erejéig kötelezettséget is vállalhat;
- köthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez; és
- ajándékozhat a szokásos mértékben.

Ha a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy érdekeinek védelme, károsodástól való megóvása azonnali intézkedést igényel, a gondnok a hozzájárulását igénylő ügyekben önállóan eljárhat, az érintett személy helyett jognyilatkozatot tehet. Erről a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személyt és a gyámhatóságot késedelem nélkül tájékoztatnia kell.

Önmagában a belátási képesség csökkenése nem elegendő ok a cselekvőképesség korlátozására, nem csak azt kell vizsgálni, hogy a személy képes-e önállóan ügyei megfelelő vitelére, hanem azt is, hogy a belátási képesség csökkenése esetén környezete, családja elegendő segítséget tud-e nyújtani számára.

Garanciális elv, hogy nem korlátozható a személy cselekvőképessége, ha adott esetben kevésbé korlátozó rendelkezés is megfelelő védelmet nyújthat. A támogatott döntéshozatal lehetőségének bevezetésével lehetőség van arra, hogy a belátási képesség kisebb mértékű csökkenése esetén a bíróság a gondnokság alá helyezés iránti keresetet elutasítsa, és javaslatot tegyen a gyámhatóságnak támogató kirendelésére. (A támogatott döntéshozatallal összefüggő részletes szabályokat a következő rész tartalmazza.)

A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy és gondnoka jognyilatkozatának, továbbá a cselekvőképtelen nagykorú gondnoka jognyilatkozatának érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása szükséges, ha a jognyilatkozat a cselekvőképességében részlegesen korlátozott vagy cselekvőképtelen nagykorú

- tartására;
- öröklési jogviszony alapján őt megillető jogára vagy terhelő kötelezettségére;
- nem tehermentes ingatlanszerzésére, ingatlana tulajdonjogának átruházására vagy bármely módon történő megterhelésére;
- gyámhatóságnak átadott vagyonára; vagy
- a gondnokot kirendelő határozatban megállapított összeget meghaladó értékű vagyontárgyára vonatkozik.

A cselekvőképességében a vagyoni ügyeit érintően korlátozott személy és a gondnoka közös kérelmére a gyámhatóság kivételesen indokolt esetben hozzájárulhat az érintett személy vagyona terhére

- az érintett személy leszármazója önálló háztartásának alapításához, fenntartásához vagy más fontos célja eléréséhez, ha a támogatás mértéke a leszármazó – a hozzájárulás időpontjában fennálló állapot és érték szerinti – törvényes örökrészenek felét nem haladja meg; vagy
- ingyenes juttatáshoz, jogokról ellenérték nélküli lemondáshoz vagy közcélra történő felajánláshoz, ha a jogügylet az érintett személy megélhetését nem veszélyezteti.
- Nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására, ha a cselekvőképességében részlegesen korlátozott vagy cselekvőképtelen nagykorú ingatlan tulajdonának megterhelésére az ingatlan ellenérték nélküli megszerzésével egyidejűleg, az ingyenes juttatást nyújtó személy javára történő haszonélvezet alapításával kerül sor.
- Nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására, ha a jognyilatkozat érvényességét bírósági vagy közjegyzői eljárásban elbírálták.

4. Gondnokság alá helyezési eljárást megelőző intézkedések (Ptk. Második Könyv 2:25. §-2:27. §)

Ha cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezés látszik indokoltnak, és az érintett személy vagyonának védelme sürgős intézkedést igényel, a gyámhatóság a vagyonra vagy annak egy részére **zárlatot** rendel el, és ezzel egyidejűleg **zárgondnokot** rendel ki.

Azonnali intézkedést igénylő esetben a gyámhatóság **ideiglenes gondnokot** rendelhet annak a nagykorúnak, akinek a cselekvőképességét érintő gondnokság alá

helyezése látszik indokoltnak, és személyének vagy vagyonának védelme zárlat elrendelésével vagy más módon nem lehetséges.

A gyámhatóság az ideiglenes gondnokot kirendelő határozatában megjelöli, hogy az ideiglenes gondnok mely ügyekben vagy ügycsoportokban jogosult jognyilatkozatot tenni.

A gyámhatóságnak a zárlat elrendelését vagy az ideiglenes gondnokrendelést követő nyolc napon belül a gondnokság alá helyezési pert meg kell indítania. A bíróságnak legkésőbb a keresetindítástól számított harminc napon belül a zárlatot vagy az ideiglenes gondnokrendelést hivatalból felül kell vizsgálnia.

5. Gondnokság alá helyezés (Ptk. Második Könyv 2:28. §-2:30. §)

A gondnokság alá helyezési per megindítására jogosultak köre kibővült: nemcsak a nagykorú együtt élő házastársa, de **élettársa** is jogosult perindításra – valamint egyenesági rokona, testvére, továbbá a **kiskorú személy esetén a törvényes képviselője** is. Perindításra jogosult még a gyámhatóság, illetve az ügyész is.

Ha a gondnokság alá helyezés szükségességéről a gyámhatóság tudomást szerez, a gondnokság alá helyezési eljárást meg kell indítania, ha a perindításra jogosult hozzátartozók a gyámhatóságnak a keresetindítás szükségességéről való tájékoztatását követő hatvan napon belül nem teszik meg.

6. A gondnokrendelés, a gondnok jogai és kötelezettségei (Ptk. Második Könyv 2:31. §-2:37. §)

A) A gondnok személye, kirendelése

A gondnokság alá helyezett személy részére a gondnokot a gyámhatóság rendeli ki. A gyámhatóság számára azonban a törvény egyrészt meghatározza, hogy kit nem rendelhet gondnokul, másrészt a nagykorú, cselekvőképes, gondnoki tisztséget vállalók között kötelező sorrendet állapít meg:

Nem lehet gondnokul rendelni azt, akit a gondnokság alá helyezett személy előzetes jognyilatkozatában kizárt a gondnokul jelölhető személyek közül vagy akinek személye ellen egyéb módon kifejezetten tiltakozik; vagy akinek gondnokul rendelése a gondnokság alá helyezett személy érdekeivel ellentétes.

Gondnokul – ha ez az érdekeivel kifejezetten nem ellentétes – a gondnokság alá helyezett személy által az **előzetes jognyilatkozatában megjelölt** vagy a **gondnok kirendelése iránti eljárásban az érintett által megnevezett személyt** kell kirendelni. Ha ez nem lehetséges, elsősorban a gondnokság alá helyezett személlyel **együtt élő házastársat, élettársat kell gondnokul kirendelni**. Ha az érintettnek nincs ilyen hozzátartozója, vagy a házastárs, az élettárs kirendelése veszélyeztetné a gondnokság alá helyezett személy érdekeit, **a gyámhatóság gondnokul olyan személyt rendel ki, aki a gondnokság ellátására az összes körülmény figyelembevételével alkalmas.**

A gondnok rendelésénél az arra alkalmas személyek közül **előnyben** kell részesíteni a **szülőket vagy a szülők által a haláluk esetére közokiratban vagy végrendeletben megnevezett személyt**, ilyenek hiányában azokat a

hozzátartozókat, akik szükség esetén a személyes gondoskodást is el tudják látni.

Ha a gondnok az előzőekben foglaltak alapján nem rendelhető ki, a gondnokság alá helyezett személy számára hivatásos gondnokot kell rendelni.

Kivételes esetekben **többes gondnokrendelésre** kerülhet sor, és rendelkezik a törvény arról is, hogy ilyen esetekben hogyan oszlik meg a gondnokok feladatköre:

- A gondnokság alá helyezett személy mindkét szülője vagy két közeli hozzátartozója vállalja a gondnokságot. Ebben az esetben – közös kérelemre – lehetőség van a feladatkörök megosztására, ennek hiányában a gondnokok jogköre azonos, együttesen és önállóan is eljárhatnak.
- A gondnokság alá helyezett személy vagyonának vagy vagyona meghatározott részének kezelése vagy egyes más ügyeinek intézése külön szakértelmet igényel, ebben az esetben a gyámhatóság minden esetben meghatározza a gondnokok feladatkörének megosztását.

A távol levő vagy más okból akadályozott gondnok mellé a gyámhatóság a gondnokolt részére szükség szerint **helyettes gondnokot** is rendelhet. A helyettes gondnok az azonnali intézkedést igénylő ügyekben járhat el.

B) A gondnoki tisztség megszűnése

A gondnoki tisztség megszűnhet **felmentéssel**, ha

- a gondnokság alá helyezést a bíróság megszüntette;
- a gondnokolt meghalt;
- a gondnok fontos okból a felmentését kéri; vagy
- utóbb keletkezik olyan kizáró ok, amely a gondnok kirendelésének akadályát jelentette volna.

A gyámhatóság a gondnokot a tisztségéből **elmozdítja**, ha a gondnok

- a kötelezettségét nem teljesíti;
- nem az előzetes jognyilatkozatban foglaltak szerint jár el; vagy
- egyéb olyan cselekményt követ el, amellyel a gondnokolt érdekeit súlyosan sérti vagy veszélyezteti.

Azonnali intézkedést igénylő esetben a gyámhatóság a gondnokot az elmozdítást megelőzően a tisztségéből felfüggeszti.

C) A gondnok tevékenysége

Alapjaiban nem változnak a **gondnok tevékenységére** vonatkozó szabályok: A gondnok a cselekvőképesség teljes korlátozása esetén, vagy azon ügycsoportok tekintetében látja el a gondnokolt törvényes képviselőjét, amelyekre a bíróság döntésének megfelelően a gyámhatóság kirendelte.

A gondnok a gondnokolt vagyonának kezelésére akkor jogosult, ha a bíróság az érintett személy cselekvőképességét teljesen vagy a jövedelméről vagy a vagyonáról való rendelkezésben korlátozta.

Ha a gondnokolt előzetes jognyilatkozatában meghatározta, hogy a cselekvőképességének korlátozása esetén a gondnoka egyes személyes és vagyoni

ügyeiben **miként járjon el, a gondnoknak a feladatait ennek figyelembevételével kell ellátnia.**

A gondnok nem kötelezhető a gondnokolt gondozására, de önként vállalhatja azt. A törvény – az eddigi szabályoktól eltérően – kifejezetten rendelkezik a gondnok felelősségéről arra az esetre, ha jogkörét túllépi. Ha a gondnok a jogkörét túllépve jár el, jognyilatkozata harmadik személlyel szemben hatályos, **de köteles a gondnokoltnak okozott kárt a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint megtéríteni.**

D) A gondnok tevékenységének felügyelete

A cselekvőképesség teljes vagy a vagyoni ügyekre vonatkozó részleges korlátozása esetén a gondnok a gyámhatóság felhívására köteles a gondnokolt vagyontárgyait a gyámhatóságnak átadni, ha azokat a folyó kiadásokra nem kell készen tartania. A gyámhatóságnak átadott vagyonnal való rendelkezéshez a gyámhatóság jóváhagyása szükséges.

A törvény részletesebben szabályozza a gondnok tevékenységét, és az általa adandó számadást. A gondnok tevékenysége ellenőrzésének eszköze a gyámhatóság felé történő beszámolási és számadási kötelezettség. A gondnok tevékenységét a gyámhatóság felügyelete, és ellenőrzése mellett végzi. A gyámhatósági felügyelet annak vizsgálatára terjed ki, hogy a gondnok a vagyonkezelést és a személyes gondozást megfelelően biztosítja-e. A vagyonkezelésnek két alapvető célt kell szolgálnia: egyrészt, hogy megóvja a gondnokság alá helyezett vagyonát (annak teljes körét és állagát) másrészt pedig, hogy e vagyonból biztosítsa a gondnokolt jólétét.

A gondnok a működéséről a gyámhatóság felhívására bármikor, eseti felhívás hiányában évente köteles beszámolni a gyámhatóságnak. Ennek során a gondnoknak számot kell adnia a megelőző beszámoló óta eltelt időszakban végzett tevékenységéről, és annak tartalmaznia kell a gondnokolt állapotára vonatkozó megállapításokat is, azért is, mert így a gyámhatóság tudomást szerezhet a gondnokolt állapotában esetleg bekövetkező változásokról, és ezzel összefüggésben a gondnokság alá helyezés megszüntetése, vagy módosítása iránti perindítás szükségességéről.

A gondnokolt érdekében a törvény előírja, hogy a gyámhatóság, illetve a gondnok engedélyezni, illetve túrni köteles, hogy a gondnokolt saját vagyonáról a gondnok és a gyámhatóság által készített dokumentációkba betekinthessen, ha igényli, azokról másolatot készíthessen.

A törvény fő szabályként kimondja, hogy a gondnok legalább évente köteles számadásra, azonban differenciál aszerint, hogy ki a gondnok, illetve mekkora vagyona van a gondnokoltnak. Közeleli hozzátartozók esetében a gyámhatóság indokolt esetben felmentheti a gondnokot a rendszeres számadási kötelezettség alól, illetve egyszerűsített számadást is engedélyezhet. A hivatásos gondnok kivételével nem köteles a gondnok rendes vagy egyszerűsített éves számadásra, ha a gondnokoltnak nincs vagyona, és jövedelme nem haladja meg a jogszabályban meghatározott mértéket.

Akár hozzátartozó, akár hivatásos gondnok látja el a gondnoki tisztséget, a gyámhatóság a gondnokot indokolt esetben – különösen, ha a gondnokolt vagyonának veszélyeztetésére utaló körülményeket észlel – eseti, tehát rendkívüli számadásra kötelezheti. Eseti számadás előírását a gondnokolt (megbízottja) is kezdeményezheti. Erre vonatkozó megbízást adhat a gondnokolt még cselekvőképes állapotban készített előzetes jognyilatkozatában.

A **végyszámadásra** vonatkozóan a törvény úgy rendelkezik, hogy a gondnok a tisztségének megszűnését követő tizenöt napon belül köteles a gyámhatóságnak az általa kezelt vagyonról végyszámadást előterjeszteni. Ha a gondnoki tisztség azért szűnik meg, mert a bíróság a gondnokság alá helyezést vagy a vagyoni ügyek tekintetében a cselekvőképesség korlátozását megszüntette, a gondnok annak tartozik végyszámadással, aki a továbbiakban a vagyon felett rendelkezni jogosult.

A gondnokkal szemben számadási kötelezettsége alapján támasztható követelések a gondnokot a vagyonkezelés alól felmentő határozat közlésétől számított egy év alatt évülnek el.

7. A hivatásos gondnokra vonatkozó előírások (Ptk. Második Könyv 2:31. § (5) bek., Gyvt. 102-103. §)

Az új Ptk. a hivatásos gondnokok tekintetében nem változtat a jelenleg hatályos szabályokon. Az új Ptk. értelmében hivatásos gondnok az a büntetlen előéletű személy lehet, aki a hivatásos gondnokra vonatkozó képesítési előírásoknak megfelel. A képesítési előírásokat jelenleg a hivatásos gondnoki feladatot ellátó személyek képesítési előírásairól szóló 25/2003. (V. 13.) ESzCsM rendelet tartalmazza. E rendelet helyett a hivatásos gondnokra vonatkozó képesítési előírásokat a hivatásos támogatókkal együtt egy új miniszteri rendelet fogja majd szabályozni. Hivatásos gondnokul mentális zavarban szenvedő személyekkel foglalkozó jogi személy is kirendelhető; a jogi személy köteles megjelölni azt a személyt, aki a gondnoki teendőket személyében ellátja. A kijelölt személynek meg kell felelnie a hivatásos gondnokra vonatkozó képesítési előírásoknak.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) azonban a jelenleginél részletesebb szabályokat fog tartalmazni 2014. március 15-étől a hivatásos gondnokok tekintetében. (A Gyvt. módosítását az új Ptk.-hoz kapcsolódó többi ágazati törvény módosításával együtt, a T/12824. számú törvényjavaslat keretében jelenleg tárgyalja az Országgyűlés.) A Gyvt. módosítása abból indul ki, hogy a gondnok személyének, tevékenységének alapvető jelentősége van a gondnokság alá helyezett személyek szempontjából, ezért indokolt, hogy a hivatásos gondnokra vonatkozó alapvető szabályok (foglalkoztatásuk, hány gondnokolt tekintetében láthatják el feladatukat stb.) törvényi szinten nyerjenek rendezést. Ezeket a szabályokat ugyanis jelenleg kormányrendelet, a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet tartalmazza. Fontos szempont volt továbbá, hogy a hivatásos gondnokra és a hivatásos támogatókra vonatkozó rendelkezések egymással összhangban szülessenek meg. Emellett a járások kialakításával 2013 januárjától a hivatásos gondnokok a települési önkormányzatoktól a megyei kormányhivatalok szociális és gyámhivatalaihoz kerültek. A különböző (megbízási-, munka-, kormányzati szolgálati-) jogviszonyban

álló, igen eltérő díjazásban részesülő hivatásos gondnokok helyzetének egységesebb rendezése fontos feladat a gondnokság alatt álló személyek törvényes képviselőjének biztosítása, így a személyüket és vagyonukat érintő ügyek intézése szempontjából.

A Gyvt. meghatározza, hogy a hivatásos gondnok a Kormány által kijelölt szervvel (szociális és gyámhivatallal) kormányzati szolgálati jogviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll, kivéve, ha hivatásos gondnokul a Ptk. alapján mentális zavarban szenvedő személyekkel foglalkozó jogi személyt rendel ki a gyámhatóság. Munkaviszonyban tehát 2014. március 15-től már nem foglalkoztathatóak a hivatásos gondnokok, vagy főállásban, kormányzati szolgálati jogviszonyban láthatják el tevékenységüket vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban (tipikusan megbízási szerződéssel). A kormányzati szolgálati jogviszonyban álló hivatásos gondnokok illetménye a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény alapján kerül megállapításra. A hivatásos gondnok tevékenységet munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban ellátó személyek díjazására eddig nem volt jogszabályi előírás. A Gyvt. módosítása kimondja, hogy díjazásukat úgy kell megállapítani, hogy annak összege gondnokoltanként – a gondnoki feladatok mértéke alapján – az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének legalább 10%-át elérje.

A hivatásos gondnoki feladatokat ellátni kívánó személynek igazolnia szükséges, hogy büntetlen előéletű.

Törvényi szinten nyer szabályozást továbbá, hogy a hivatásos gondnok egyidejűleg 30 gondnokolt érdekében járhat el, mely esetszám akkor lehet magasabb (35 fő), ha az az adott gondnokoltak igényeinek figyelembevételére alapján a gondnoki feladatok ellátását nem veszélyezteti. Ha a hivatásos gondnoki feladatokat kormányzati szolgálati jogviszonyban álló személy látja el, legfeljebb 45 gondnokoltja lehet.

8. A cselekvőképességre és a gondnokságra vonatkozó régi és új szabályok összehasonlítása

A következő táblázat összefoglalja a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (régi Ptk.) és a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény cselekvőképességre és gondnokságra vonatkozó szabályai közötti eltéréseket:

	Régi Ptk.	Új Ptk.
A kiskorúakra vonatkozó cselekvőképességi szabályok		
Cselekvőképességi kategóriák:	- cselekvőképtelen kiskorú - korlátozottan cselekvőképes kiskorú	- uaz, nincs változás
Korlátozottan cselekvőképes kiskorú meghatározása:	14. életévét már betöltötte és nem cselekvőképtelen	- uaz, nincs változás
Korlátozottan cselekvőképes kiskorú jognyilatkozata:	A korlátozottan cselekvőképes kiskorú nyilatkozatának	Minimális változás: A szokásos mértékű ajándékozással kiegészül

	<p>érvényességéhez – ha jogszabály kivételt nem tesz – törvényes képviselőjének beleegyezése vagy utólagos jóváhagyása szükséges. Ha a korlátozottan cselekvőképes kiskorú cselekvőképessé válik, maga dönt a függő jognyilatkozatainak érvényességéről.</p> <p>A korlátozottan cselekvőképes kiskorú a törvényes képviselőjének közreműködése nélkül is</p> <p>a) tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja;</p> <p>b) megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket;</p> <p>c) rendelkezik munkával szerzett keresményével; keresménye erejéig erre kötelezettséget vállalhat;</p> <p>d) megköthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez.</p> <p>A törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes kiskorúnak – a d) pontban foglaltak szerint – ígért vagy adott ajándékot a gyámhatóság engedélyével visszautasíthatja. Ha a gyámhatóság a törvényes képviselő visszautasító nyilatkozatát nem hagyja jóvá, ez a határozata a törvényes képviselő elfogadó nyilatkozatát pótolja.</p>	<p>a korlátozottan cselekvőképes kiskorú által önállóan megköthető jognyilatkozatok köre</p>
--	--	--

	A törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes kiskorú nevében maga is tehet jognyilatkozatokat, kivéve azokat, amelyeknél a jogszabály a korlátozottan cselekvőképes kiskorú saját nyilatkozatát kívánja meg, illetve amelyek a munkával szerzett keresményre vonatkoznak.	
Cselekvőképtelen kiskorú meghatározása:	Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét nem töltötte be.	- uaz, nincs változás
Kiskorú cselekvőképességének korlátozása gondnokság alá helyezéssel:	14. életévet betöltött kiskorút a bíróság kizáró gondnokság alá helyezhet. A gondnokság hatálya a nagykorúság elérésével áll be, de a kiskorú már a határozat jogerőre emelkedésével cselekvőképtelenné válik.	A bíróság a kiskorút a 17. életévének betöltése után cselekvőképességet részlegesen vagy teljesen korlátozó gondnokság alá helyezheti. Ha a bíróság kiskorút helyez a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá, a gondnokság hatálya a nagykorúság elérésével áll be, de a kiskorú már az ítélet jogerőre emelkedésével cselekvőképtelenné válik.
A cselekvőképtelen kiskorú jognyilatkozata:	A cselekvőképtelen kiskorú jognyilatkozata semmis; nevében a törvényes képviselője jár el.	-uaz, nincs változás
A kiskorú véleményének figyelembevétele:	A törvényes képviselőnek a kiskorú személyét és vagyonát érintő jognyilatkozata megtétele során a korlátozott cselekvőképességű, illetve az ítélőképessége	-uaz, nincs változás

	birtokában lévő cselekvőképtelen kiskorú véleményét figyelembe kell vennie.	
Gyámhatósági jóváhagyás a kiskorú törvényes képviselőjének jognyilatkozatához:	<p>A törvényes képviselő jognyilatkozatainak érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása szükséges, ha a jognyilatkozat</p> <p>a) a kiskorút megillető tartásról történő lemondásra,</p> <p>b) a kiskorút örökösödési jogviszony alapján megillető jogokra vagy kötelezettségre; külön is visszautasítható vagyontárgyak öröklésének visszautasítására,</p> <p>c) a kiskorú ingatlan tulajdonának átruházására vagy bármely módon történő megterhelésére vonatkozik, ide nem értve azt az esetet, amikor az ingatlan ellenérték nélküli megszerzésével egyidejűleg kerül sor haszonélvezet alapítására,</p> <p>d) a kiskorú külön jogszabály alapján beszolgáltatott vagyonára,</p> <p>e) a kiskorú olyan egyéb vagyontárgyára, illetve vagyoni értékű jogára vonatkozik, amelynek értéke meghaladja a külön jogszabályban meghatározott összeget.</p> <p>Bírósági vagy közjegyzői határozattal elbírált jognyilatkozat érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása nem szükséges.</p>	<p>Nincs érdemi változás:</p> <p>A kiskorú törvényes képviselőjének jognyilatkozata a gyámhatóság jóváhagyásával érvényes</p> <p>a) a kiskorút megillető tartásról történő lemondás;</p> <p>b) a kiskorút öröklési jogviszony alapján megillető jogra vagy öt terhelő kötelezettségre vonatkozó jognyilatkozat és a külön is visszautasítható vagyontárgyak öröklésének visszautasítása;</p> <p>c) a kiskorú nem tehermentes ingatlanszerzése, ingatlana tulajdonjogának átruházása vagy megterhelése;</p> <p>d) a kiskorú gyámhatóságnak átadott vagyonáról való rendelkezés; vagy</p> <p>e) a kiskorú jogszabályban meghatározott összeget meghaladó értékű vagyontárgyáról való rendelkezés esetén.</p> <p>Nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására, ha a kiskorú ingatlanvagyonának megterhelésére az ingatlan ellenérték nélküli megszerzésével egyidejűleg, az ingyenes juttatást nyújtó személy javára történő</p>

		haszonélvezet alapításával kerül sor. Nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására, ha a jognyilatkozat érvényességét bírósági vagy közjegyzői eljárásban elbírálták.
Nagykorúakra vonatkozó cselekvőképességi szabályok		
Cselekvőképességi kategóriák:	- cselekvőképességet kizáró gondnokság = cselekvőképtelen nagykorú személy - cselekvőképességet korlátozó gondnokság = korlátozottan cselekvőképes nagykorú személy	- cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság = cselekvőképtelen nagykorú személy - cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság = korlátozottan cselekvőképes nagykorú személy
Korlátozottan cselekvőképes nagykorúak:	Korlátozottan cselekvőképes az a nagykorú, akit a bíróság ilyen hatállyal gondnokság alá helyezett.	Cselekvőképességében részlegesen korlátozott az a nagykorú, akit a bíróság ilyen hatállyal gondnokság alá helyezett.
A korlátozó/részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezés feltételei:	Cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá a bíróság azt a nagykorú személyt helyezi, akinek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége a pszichés állapota, szellemi fogyatkozása vagy szenvedélybetegsége miatt - általános jelleggel, illetve egyes ügycsoportok vonatkozásában - tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent.	Érdemi változás: A régi Ptk. a belátási képesség csökkenésének okaként a pszichés állapotot, a szellemi fogyatkozást és a szenvedélybetegséget nevesíti. Ezek helyett az új Ptk.-ban már a „mentális zavar” kifejezés szerepel, mint a pszichés elváltozások összességét lefedő fogalom. Emellett nem elég a mentális zavar következtében a belátási képesség nagymértékű csökkenése. A bíróságnak ezeken felül vizsgálnia kell az érintett személy egyéni körülményeit, családi, társadalmi kapcsolatait is: A bíróság

		<p>cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá azt a nagykorút helyezi, akinek ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - mentális zavara következtében - tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent, és emiatt - egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel - meghatározott ügycsoportban gondnokság alá helyezése indokolt.</p>
<p>Általános/ügycsoportos korlátozás:</p>	<p>A korlátozó gondnokság lehet általános, minden ügyre kiterjedő és ügycsoportos korlátozás is:</p> <p>Ha a belátási képesség korlátozottsága csak részleges, a gondnokolt minden olyan ügyben önállóan érvényes jognyilatkozatot tehet, amely ügycsoport tekintetében a bíróság a cselekvőképességet korlátozó ítéletben a gondnokolt cselekvőképességét nem korlátozza.</p>	<p>Érdemi változás: nem lehet általánosan, minden ügyre korlátozni a cselekvőképességet, csak ügycsoportra:</p> <p>A cselekvőképességet részlegesen korlátozó ítéletben a bíróságnak meg kell határoznia azokat a személyi, illetve vagyoni jellegű ügycsoportokat, amelyekben a cselekvőképességet korlátozza. A cselekvőképesség részlegesen sem korlátozható, ha az érintett személy jogainak védelme a cselekvőképességet nem érintő más módon biztosítható. A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy minden olyan ügyben önállóan tehet érvényes jognyilatkozatot,</p>

		amely nem tartozik abba az ügycsoportba, amelyben cselekvőképességét a bíróság korlátozta.
Ügycsoportok felsorolása:	<p>Példálódzó jelleggel: A bíróság különösen a következő ügycsoportok tekintetében korlátozhatja a gondnokság alá helyezett személy teljes cselekvőképességét:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. társadalombiztosítási, szociális és munkanélküli ellátás igénylése, illetve az azzal, valamint a munkaviszonyból és munkaviszony jellegű jogviszonyból származó, a Ptk. 14/B. § (2) bekezdés c) pontjában foglalt mértéket meghaladó jövedelemmel való rendelkezés; 2. ingó és ingatlan vagyonnal kapcsolatos rendelkezési jog; 3. családjogi jognyilatkozatok megtétele <ol style="list-style-type: none"> a) a házassági, a bejegyzett élettársi vagyonjoggal kapcsolatos jognyilatkozat, b) a származás megállapításával kapcsolatos nyilatkozat megtétele, c) a gyermeke nevének meghatározása és annak megváltoztatása, d) a gyermekének örökbefogadásához való hozzájárulás; 4. tartási kötelezettséggel kapcsolatos vagyoni döntés meghozatala; 5. a lakásbérlettel kapcsolatos jognyilatkozat 	Még példálódzó jelleggel sem, teljes körben érvényesül a bíró mérlegelés, a bírói gyakorlat.

	<p>megtétele (a szerződés megkötése, illetve felbontása); 6. örökösödési ügyek; 7. bentlakásos szociális intézetben történő elhelyezéssel kapcsolatos jognyilatkozatok; 8. az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása; 9. tartózkodási hely meghatározása.</p>	
<p>Korlátozottan cselekvőképes nagykorú személy jognyilatkozata:</p>	<p>(1) A korlátozottan cselekvőképes személy jognyilatkozata általános jelleggel, illetve a bíróság ítéletében meghatározott ügycsoportok tekintetében - a (2) bekezdésben foglaltak kivételével - csak akkor érvényes, ha azt a gondnoka beleegyezésével vagy utólagos jóváhagyásával tette. A gondnokolt és gondnoka közötti vita esetén a gyámhatóság dönt. Ha a korlátozottan cselekvőképes személy cselekvőképessé válik, maga dönt a függő jognyilatkozatainak érvényességéről. (2) A korlátozottan cselekvőképes személy a gondnoka közreműködése nélkül is a) tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre a jogszabály feljogosítja; b) megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket; c) rendelkezik a munkaviszonyból,</p>	<p>Kis mértékű változás: (1) A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személynek a bíróság ítéletében meghatározott ügycsoportokra vonatkozó jognyilatkozatának érvényességéhez gondnokának hozzájárulása szükséges. Ha a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy cselekvőképessé válik, maga dönt függő jognyilatkozatainak érvényességéről. (2) A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy és gondnoka közötti vitában a gyámhatóság dönt. (3) A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy a bíróság ítéletében meghatározott ügycsoportok tekintetében a gondnoka hozzájárulása nélkül a) tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja; b) megkötheti a</p>

	<p>munkaviszony jellegű jogviszonyból, társadalombiztosítási, szociális és munkanélküli ellátásból származó jövedelme 50%-ával; annak erejéig kötelezettséget is vállalhat;</p> <p>d) megköthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez.</p> <p>(3) A korlátozottan cselekvőképes gondnokolt közokiratban feljogosíthatja a gondnokát - annak hozzájárulása esetén - arra, hogy helyette és nevében - általános jelleggel - eljárjon, jognyilatkozatot tegyen, kivéve a (2) bekezdésben meghatározott jognyilatkozatokat, illetve azokat, amelyeknél jogszabály a korlátozottan cselekvőképes személy saját nyilatkozatát kívánja meg.</p> <p>(4) A gondnokolt a (3) bekezdés szerinti általános felhatalmazást teljes bizonyítóerejű magánokirattal - a gondnok egyidejű tájékoztatása mellett - bármikor visszavonhatja.</p> <p>(5) Azonnali intézkedést igénylő esetben, illetve külön törvényben foglaltak szerint a gondnok a (3) bekezdésben meghatározott megállapodás hiányában is eljárhat a korlátozottan cselekvőképes gondnokolt helyett.</p>	<p>mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket;</p> <p>c) rendelkezhet jövedelme bíróság által meghatározott hányadával; annak erejéig kötelezettséget is vállalhat;</p> <p>d) köthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez; és</p> <p>e) ajándékozhat a szokásos mértékben.</p> <p>(4) Ha a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy érdekeinek védelme, károsodástól való megóvása azonnali intézkedést igényel, a gondnok a hozzájárulását igénylő ügyekben önállóan eljárhat, az érintett személy helyett jognyilatkozatot tehet. Erről a cselekvőképességében részlegesen korlátozott személyt és a gyámhatóságot késedelem nélkül tájékoztatnia kell.</p>
--	---	---

<p>Cselekvőképtelen nagykorú személy meghatározása:</p>	<p>Cselekvőképtelen az a nagykorú, akit a bíróság cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett.</p>	<p>Cselekvőképtelen az a nagykorú, akit a bíróság cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezett.</p>
<p>Kizáró gondnokság/teljesen korlátozó gondnokság alá helyezés feltételei:</p>	<p>A cselekvőképességet kizáró gondnokság alá a bíróság azt a nagykorú személyt helyezi, akinek ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - pszichés állapota vagy szellemi fogyatkozása miatt - tartósan teljes mértékben hiányzik.</p>	<p>Érdemi változás: A régi Ptk. a belátási képesség hiányának okaként a pszichés állapotot, a szellemi fogyatkozást és a szenvedélybetegséget nevesíti. Ezek helyett az új Ptk.-ban már a „mentális zavar” kifejezés szerepel, mint a pszichés elváltozások összességét lefedő fogalom. Emellett nem elég a mentális zavar következtében a belátási képesség hiánya. A bíróságnak ezeken felül vizsgálnia kell az érintett személy egyéni körülményeit, családi, társadalmi kapcsolatait is:</p> <p>A bíróság cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá azt a nagykorút helyezi, akinek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - mentális zavara következtében - tartósan, teljeskörűen hiányzik, és emiatt - egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel - gondnokság alá helyezése indokolt.</p> <p>(3) A bíróság a cselekvőképességet abban az esetben korlátozhatja teljesen, ha az érintett személy</p>

		jogainak védelme a cselekvőképességet nem érintő módon vagy a cselekvőképesség részleges korlátozásával nem biztosítható.
A cselekvőképtelen nagykorú jognyilatkozata:	<p>(1) A cselekvőképtelen személy jognyilatkozata - a (2) bekezdésben foglalt kivétellel - semmis; nevében gondnoka jár el. A gondnoknak a véleménynyilvánításra képes gondnokolt kívánságát, kéréseit - pl. a tartózkodási helyére vonatkozóan - a döntések meghozatala előtt meg kell hallgatnia és lehetőség szerint figyelembe kell vennie. Ha a gondnok e kötelezettségét folyamatosan megszegi, ez a 19/C. § (2) bekezdésében foglaltak szerinti elmozdítását vonhatja maga után.</p> <p>(2) A cselekvőképtelen személy maga is megkötheti azokat a csekély jelentőségű szerződéseket, amelyek a mindennapi életben tömegesen fordulnak elő, és különösebb megfontolást nem igényelnek.</p>	<p>Nincs érdemi változás:</p> <p>A cselekvőképtelen nagykorú jognyilatkozata semmis, nevében gondnoka jár el. A cselekvőképtelenség miatt nem semmis a cselekvőképtelen nagykorú által kötött és teljesített csekély jelentőségű szerződés, amelynek megkötése a mindennapi életben tömegesen fordul elő és különösebb megfontolást nem igényel. A gondnoknak a véleménynyilvánításra képes cselekvőképtelen nagykorú kívánságát az őt érintő jognyilatkozata megtétele előtt meg kell hallgatnia és lehetőség szerint figyelembe kell vennie.</p>
A gyámhatóság jóváhagyásának szükségessége:	<p>(1) A cselekvőképtelen személy gondnoka, korlátozott cselekvőképesség esetén pedig az érintett személy és gondnoka jognyilatkozatainak érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása szükséges, ha a jognyilatkozat a</p>	<p>Kis mértékű változás:</p> <p>(1) A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy és gondnoka jognyilatkozatának, továbbá a cselekvőképtelen nagykorú gondnoka jognyilatkozatának</p>

	<p>gondnokolt a) tartására, b) örökösödési jogviszony alapján megillető jogára vagy kötelezettségére, c) ingatlantulajdonának átruházására vagy bármely módon történő megterhelésére vonatkozik, ide nem értve azt az esetet, amikor az ingatlan ellenérték nélküli megszerzésével egyidejűleg kerül sor haszonélvezet alapítására, d) a Ptk. 20/B. § alapján beszolgáltatott vagyonára, e) vagyonának mértékétől függően a gondnokot kirendelő határozatban megállapított összeget, de legalább 50 000 Ft-ot meghaladó értékű egyéb vagyontárgyára, vagyoni értékű jogára vonatkozik.</p> <p>(2) A gyámhatóság kivételesen indokolt esetben hozzájárulhat a) a cselekvőképtelen személy gondnoka, korlátozott cselekvőképesség esetén pedig a gondnokolt és a gondnok közös kérelmére a gondnokság alá helyezett személy leszármazójának önálló háztartás alapításához, fenntartásához, illetve más létfontosságú célja eléréséhez a gondnokság alatt álló vagyonának terhére; a támogatás mértéke a leszármazó kötelesrészét nem haladhatja meg; b) a korlátozottan cselekvőképes gondnokolt és gondnoka közös</p>	<p>érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása szükséges, ha a jognyilatkozat a cselekvőképességében részlegesen korlátozott vagy cselekvőképtelen nagykorú a) tartására; b) öröklési jogviszony alapján őt megillető jogára vagy terhelő kötelezettségére; c) nem tehermentes ingatlanszerzésére, ingatlana tulajdonjogának átruházására vagy bármely módon történő megterhelésére; d) gyámhatóságnak átadott vagyonára; vagy e) a gondnokot kirendelő határozatban megállapított összeget meghaladó értékű vagyontárgyára vonatkozik.</p> <p>(2) A cselekvőképességében a vagyoni ügyeit érintően korlátozott személy és a gondnoka közös kérelmére a gyámhatóság kivételesen indokolt esetben hozzájárulhat az érintett személy vagyona terhére a) az érintett személy leszármazója önálló háztartásának alapításához, fenntartásához vagy más fontos célja eléréséhez, ha a támogatás mértéke a leszármazó - a hozzájárulás időpontjában fennálló állapot és érték szerinti - törvényes örökrészének felét nem haladja meg; vagy b) ingyenes juttatáshoz,</p>
--	---	--

	<p>kérelmére a gondnokolt által történő - az a) pontban foglaltak alá nem tartozó - ajándékozáshoz vagy jogokról ellenérték nélkül lemondásához, illetve közcélra történő felajánlásához, feltéve, hogy a jogügylet a gondnokolt megélhetését nem veszélyezteti.</p> <p>(3) Nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására</p> <p>a) bírósági vagy közjegyzői határozattal elbírált jognyilatkozat érvényességéhez,</p> <p>b) ha a bíróság ítéletében a cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezett személy cselekvőképességét az (1) bekezdésben meghatározott jognyilatkozatok tekintetében nem korlátozta.</p>	<p>jogokról ellenérték nélküli lemondáshoz vagy közcélra történő felajánláshoz, ha a jogügylet az érintett személy megélhetését nem veszélyezteti.</p> <p>(3) A gyámhatóság kivételesen indokolt esetben hozzájárulhat a cselekvőképtelen nagykorú gondnoka kérelmére az érintett személy leszármazója önálló háztartásának alapításához, fenntartásához vagy más fontos célja eléréséhez az érintett személy vagyona terhére, ha a támogatás mértéke a leszármazó - a hozzájárulás időpontjában fennálló állapot és érték szerinti - törvényes örökrészének felét nem haladja meg.</p> <p>(4) Nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására, ha a cselekvőképességében részlegesen korlátozott vagy cselekvőképtelen nagykorú ingatlantulajdonának megterhelésére az ingatlan ellenérték nélküli megszerzésével egyidejűleg, az ingyenes juttatást nyújtó személy javára történő haszonélvezet alapításával kerül sor.</p> <p>(5) Nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására, ha a jognyilatkozat érvényességét bírósági vagy közjegyzői eljárásban elbírálták.</p>
Gondnokság alá helyezés		

Kezdeményezése:	A gondnokság alá helyezést a nagykorú személy házastársa, bejegyzett élettársa, egyeneságbeli rokona, testvére, a gyámhatóság és az ügyész kérheti.	<p>Változás: élettárs, kiskorú törvényes képviselője is kezdeményezheti:</p> <p>A gondnokság alá helyezést a bíróságtól</p> <p>a) a nagykorú együtt élő házastársa, élettársa, egyenesági rokona, testvére;</p> <p>b) a kiskorú törvényes képviselője;</p> <p>c) a gyámhatóság; és</p> <p>d) az ügyész kérheti.</p>
Gyámhatóság kötelező eljárás indítása:	Ha a gondnokság alá helyezés szükségességéről a gyámhatóság tudomást szerez, a gondnokság alá helyezési eljárást meg kell indítania, ha ezt a közeli hozzátartozó a gyámhatóságnak a perindítás szükségességéről való tájékoztatást követő 60 napon belül nem teszi meg.	- uaz, nincs változás
Felülvizsgálata:	<p><u>Korlátozó gondnokság:</u></p> <p>A bíróságnak a cselekvőképesség korlátozását kimondó ítéletében rendelkeznie kell a gondnokság alá helyezés kötelező felülvizsgálata iránti eljárás megindításának időpontjáról, mely nem lehet későbbi, mint az ítélet jogerőre emelkedésétől számított öt év.</p> <p>A felülvizsgálati eljárást a gyámhatóságnak kell megindítania. A kereseti kérelem a gondnokság alá</p>	<p>Érdemi változás: mindig van kötelező felülvizsgálat, a teljesen korlátozó gondnokságnál is. Nem lehet az állapotot állandónak tekinteni.</p> <p>A bíróságnak a cselekvőképesség korlátozását elrendelő, azt fenntartó vagy módosító ítéletében rendelkeznie kell a gondnokság alá helyezés kötelező felülvizsgálata iránti eljárás megindításának időpontjáról, amely</p>

	<p>helyezés megszüntetésére, annak hatályában való fenntartására, a cselekvőképességet korlátozó gondnokság cselekvőképességet kizáró gondnoksággá változtatására, a cselekvőképességet kizáró gondnokság cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezésre történő módosítására, illetve cselekvőképességet korlátozó gondnokság esetén a gondnokolt által önállóan nem gyakorolható jogkörök módosítására irányulhat.</p> <p><u>Kizáró gondnokság:</u> A bíróságnak a cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezést kimondó ítéletében rendelkeznie kell a felülvizsgálatról, kivéve, ha az érintett személy belátási képességének hiánya véglegesnek tekinthető. Erről az igazságügyi orvosszakértőnek szakértői véleményében nyilatkoznia kell.</p>	<p>a) a cselekvőképesség részleges korlátozása esetén nem lehet későbbi, mint az ítélet jogerőre emelkedésétől számított öt év;</p> <p>b) a cselekvőképesség teljes korlátozása esetén nem lehet későbbi, mint az ítélet jogerőre emelkedésétől számított tíz év.</p> <p>A felülvizsgálati eljárást a gyámhatóságnak hivatalból kell megindítania. A kereseti kérelem a cselekvőképességet részlegesen vagy teljesen korlátozó gondnokság alá helyezés megszüntetésére, annak hatályában való fenntartására, a cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokságra változtatására, a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezésre történő módosítására, vagy cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság esetén a korlátozással érintett ügycsoportok módosítására irányulhat.</p>
<p>Megszüntetése, módosítása:</p>	<p>(1) A cselekvőképességet érintő gondnokságot a bíróság megszünteti, ha</p>	<p>Kis mértékű változás:</p> <p>(1) A cselekvőképességet</p>

	<p>elrendelésének oka már nem áll fenn.</p> <p>(2) A gondnokság alá helyezés megszüntetése iránt maga a gondnokság alatt álló, házastársa, bejegyzett élettársa, egyeneságbeli rokona, testvére, a gondnok, a gyámhatóság és az ügyész indíthat keresetet.</p> <p>(3) A gondnokság alá helyezés megszüntetése iránti perindításnak a Ptk. 14/A. § szerinti kötelező felülvizsgálat időpontja előtt is helye van.</p> <p>(4) A (2) bekezdésben felsoroltak a gondnokság alá helyezés megszüntetésén kívül kérhetik cselekvőképességet korlátozó gondnokság esetén azon ügycsoportok módosítását, amelyek vonatkozásában a bíróság a gondnokolt cselekvőképességét korlátozta, a cselekvőképességet korlátozó gondnokság cselekvőképességet kizáró gondnoksággá változtatását, illetve a cselekvőképességet kizáró gondnokság cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezésre történő módosítását is.</p>	<p>érintő gondnokságot a bíróság megszünteti, ha elrendelésének oka már nem áll fenn.</p> <p>(2) A gondnokság alá helyezés megszüntetését a bíróságtól</p> <p>a) a gondnokolt; b) a gondnokolt együtt élő házastársa, élettársa, egyenesági rokona, testvére; c) a gondnok; d) a gyámhatóság; vagy e) az ügyész kérheti.</p> <p>(3) A (2) bekezdésben felsoroltak a gondnokság alá helyezés módosítását is kérhetik. Ennek keretében kérhetik a cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokságra változtatását, a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezésre történő módosítását vagy a cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság esetén a gondnokolt által önállóan nem gyakorolható ügycsoportok módosítását.</p> <p>(4) A gondnokság alá helyezés megszüntetésére vagy módosítására irányuló per megindításának a gondnokság alá helyezés kötelező</p>
--	--	--

		felülvizsgálatának időpontját megelőzően is helye van.
Gondnokrendelés, gondnok jogai és kötelességei		
Kirendelő szerv:	gyámhatóság: járási, fővárosi kerületi gyámhivatal	uaz, nincs változás
Ki lehet gondnok:	Gondnok lehet minden cselekvőképes, nagykorú személy. Gondnokul csak az rendelhető ki, aki a gondnoki tisztséget vállalja.	uaz, nincs változás
Kizáró okok:	Nem lehet gondnokul kirendelni azt, akinek a személye ellen a gondnokság alá helyezett kifejezetten tiltakozik.	Részletesebb meghatározás: Nem lehet gondnokul rendelni azt, a) akit a gondnokság alá helyezett személy előzetes jognyilatkozatában kizárt a gondnokul jelölhető személyek közül vagy akinek személye ellen egyéb módon kifejezetten tiltakozik; vagy b) akinek gondnokul rendelése a gondnokság alá helyezett személy érdekeivel ellentétes.
Sorrend:	Gondnökká - ha ez az érdekeivel nem ellentétes - a gondnokság alá helyezett által még cselekvőképes állapotában közokiratban kijelölt vagy a gondnokság alá helyezést követően megnevezett személyt, ha ez nem lehetséges, akkor elsősorban együttélő házastársát vagy bejegyzett élettársát kell kirendelni. Ha ilyen nincs, vagy a házastárs, bejegyzett élettárs kirendelése	Nincs érdemi változás: előzetes jognyilatkozatban is lehet rendelkezni a gondnok személyéről Gondnokul - ha ez az érdekeivel kifejezetten nem ellentétes - a gondnokság alá helyezett személy által az előzetes jognyilatkozatában megjelölt vagy a gondnok kirendelése iránti eljárásban az érintett által megnevezett személyt kell kirendelni. Ha ez nem

	<p>veszélyeztetné a gondnokság alatt álló érdekeit, a gyámhatóság gondnokul olyan személyt rendel ki, aki a gondnokság ellátására az összes körülmények figyelembevételével alkalmasnak mutatkozik.</p> <p>(2) A gondnok kirendelésénél az arra alkalmas személyek közül a szülőket, illetve a szülők által - a haláluk esetére - közokiratban vagy végrendeletben megnevezett személyt, ilyenek hiányában más hozzátartozókat - akik szükség esetén a személyes gondoskodást is el tudják látni - előnyben kell részesíteni.</p> <p>(3) Ha a gondnok az (1)-(2) bekezdésben foglaltak szerint nem rendelhető ki, a gondnokolt számára hivatásos gondnokot kell kirendelni.</p>	<p>lehetséges, elsősorban a gondnokság alá helyezett személlyel együtt élő házastársat, élettársat kell gondnokul kirendelni. Ha az érintettnek nincs ilyen hozzátartozója, vagy a házastárs, az élettárs kirendelése veszélyeztetné a gondnokság alá helyezett személy érdekeit, a gyámhatóság gondnokul olyan személyt rendel ki, aki a gondnokság ellátására az összes körülmény figyelembevételével alkalmas.</p> <p>(4) A gondnok rendelésénél az arra alkalmas személyek közül előnyben kell részesíteni a szülőket vagy a szülők által a haláluk esetére közokiratban vagy végrendeletben megnevezett személyt, ilyenek hiányában azokat a hozzátartozókat, akik szükség esetén a személyes gondoskodást is el tudják látni.</p> <p>(5) Ha a gondnok a (3)-(4) bekezdésben foglaltak alapján nem rendelhető ki, a gondnokság alá helyezett személy számára hivatásos gondnokot kell rendelni.</p>
<p>Hivatásos gondnok kirendelése:</p>	<p>Hivatásos gondnok csak büntetlen előéletű személy lehet. Hivatásos gondnokul a fogyatékosokkal, szenvedélybetegekkel vagy pszichiátriai betegekkel foglalkozó egyesület által a tagjai közül ajánlott személy is</p>	<p>Nincs érdemi változás:</p> <p>Hivatásos gondnok az a büntetlen előéletű személy lehet, aki a hivatásos gondnokra vonatkozó képesítési előírásoknak megfelel. Hivatásos gondnokul mentális zavarban szenvedő</p>

	kirendelhető.	személyekkel foglalkozó jogi személy is kirendelhető; a jogi személy köteles megjelölni azt a személyt, aki a gondnoki teendőket személyében ellátja. A kijelölt személynek meg kell felelnie a hivatásos gondnokra vonatkozó képesítési előírásoknak.
Többes és helyettes gondnokrendelés:	<p>(1) A gondnokolt részére kivételesen több gondnok is kirendelhető. Többes gondnokrendelésre akkor kerülhet sor, ha</p> <p>a) a gondnokság alá helyezett személy mindkét szülője, illetve két közeli hozzátartozója vállalja a gondnokságot, vagy</p> <p>b) a gondnokolt vagyonának kezelése, illetve egyes más ügyeinek intézése külön szakértelmet igényel.</p> <p>(2) Az (1) bekezdés b) pontjában meghatározott esetben a gyámhatóságnak meg kell határoznia a gondnokok feladatkörének pontos megoszlását.</p> <p>(3) A gondnok kirendelése mellett a gyámhatóság a gondnokolt részére helyettes gondnokot is rendelhet. A helyettes gondnok dönthet a távollévő vagy más okból ténylegesen akadályozott gondnok helyett a gondnokoltat érintő, azonnali intézkedést igénylő ügyekben.</p>	<p>Nincs érdemi változás:</p> <p>(1) A gondnokság alá helyezett személy részére kivételesen több gondnok is rendelhető. Többes gondnokrendelésre kerülhet sor, ha</p> <p>a) a gondnokság alá helyezett személy mindkét szülője vagy két közeli hozzátartozója vállalja a gondnokságot; vagy</p> <p>b) a gondnokság alá helyezett személy vagyonának vagy vagyona meghatározott részének kezelése vagy egyes más ügyeinek intézése külön szakértelmet igényel.</p> <p>(2) Az (1) bekezdés a) pontja szerinti esetben a gyámhatóság a gondnokok közös kérelmére meghatározza a feladatkörük megosztását. Ennek hiányában a gondnokok jogköre azonos; együttesen és önállóan is eljárhatnak.</p> <p>(3) Az (1) bekezdés b) pontja szerinti esetben a gyámhatóság meghatározza a gondnokok feladatkörének megosztását.</p> <p>(4) A távol levő vagy más</p>

		okból akadályozott gondnok mellé a gyámhatóság a gondnokolt részére szükség szerint helyettes gondnokot is rendelhet. A helyettes gondnok az azonnali intézkedést igénylő ügyekben járhat el.
Gondnoki tisztség megszűnése:	A gyámhatóság a gondnokot a tisztségéből felmenti, ha a) a gondnokság alá helyezést a bíróság megszüntette, b) a gondnokolt meghalt, c) a gondnok fontos okból a felmentését kéri, d) utóbb keletkezik olyan kizáró ok, amely a gondnok kirendelésének is akadályát jelentette volna. A gyámhatóság a gondnokot tisztségéből elmozdítja - azonnali intézkedést igénylő esetben ezt megelőzően a gondnokot a tisztségéből felfüggeszti -, ha a gondnok a kötelezettségét nem teljesíti vagy olyan cselekményt követ el, amellyel a gondnokolt érdekeit súlyosan sérti vagy veszélyezteti.	uaz, nincs változás
Gondnok tevékenysége:	A gondnok - általános jelleggel, illetve a cselekvőképességet korlátozó ítéletben meghatározott ügyekben - a gondnokság alá helyezett személy vagyonának kezelője és törvényes képviselője. A gondnok indokolt	Nincs érdemi változás: A gondnok a cselekvőképesség teljes korlátozása esetén vagy azon ügycsoportok tekintetében, amelyekben a bíróság a cselekvőképességet részlegesen korlátozta, a

	<p>esetben - vállalása esetén - a gondnokság alá helyezett gondozását is ellátja.</p>	<p>gondnokolt törvényes képviselője. (2) A gondnok a gondnokolt vagyonának kezelésére akkor jogosult, ha a bíróság az érintett személy cselekvőképességét teljesen vagy a jövedelméről vagy a vagyonáról való rendelkezésben korlátozta. A gondnok indokolt esetben - vállalása szerint - a gondnokolt gondozását is ellátja. Ha a gondnokolt előzetes jognyilatkozatában meghatározta, hogy a cselekvőképességének korlátozása esetén a gondnoka egyes személyes és vagyoni ügyeiben miként járjon el, a gondnoknak a feladatait ennek figyelembevételével kell ellátnia.</p>
Gondnok felelőssége:	<p>A gondnokságra vonatkozó részben nem fogalmazza meg külön a Ptk. a gondnok felelősségét.</p>	<p>Külön rendelkezés a gondnok felelősségére:</p> <p>Ha a gondnok a jogkörét túllépve jár el, jognyilatkozata harmadik személlyel szemben hatályos, de köteles a gondnokoltnak okozott kárt a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint megtéríteni.</p>
Gondnok tevékenységének felügyelete:	<p>A gondnok tevékenységét a gyámhatóság felügyeli. A gondnok a működéséről, illetve a gondnokolt állapotáról a gyámhatóság felhívására</p>	<p>Uaz, egy szabállyal kiegészítve: „A gondnokolt jogosult a gondnok működéséről és a gondnokolt vagyonáról vezetett nyilvántartásokba</p>

	bármikor, egyébként pedig évente köteles beszámolni a gyámhatóságnak.	betekinteni, és azokról másolatot készíteni.”
Számadás:	<p>(1) A gondnok a vagyon kezeléséről - a (2) bekezdésben foglalt kivétellel - évente köteles számadást adni a gyámhatóságnak. Ha a gondnok a gondnokolt közeli hozzátartozója és a gondnokolt vagyoni viszonyai rendes számadást nem tesznek szükségessé, a gyámhatóság egyszerűsített számadást is engedélyezhet.</p> <p>(2) A hivatásos gondnok kivételével a gondnok nem köteles éves számadásra, ha a gondnokoltnak nincsen vagyona és a munkaviszonyból származó jövedelmének, nyugdíjának, egyéb járadékának havi összege nem haladja meg a külön jogszabályban meghatározott mértéket.</p> <p>(3) Ha a gondnokolt gazdálkodó szervezet tagja (részvényese), a gondnoknak a gondnokolt vagyoni hozzájárulása 50%-át, de legalább 100 000 Ft-ot meghaladó mértékű kötelezettségvállalásához a gyámhatóság jóváhagyását kell kérnie. Ha a gazdálkodó szervezet a számviteli törvény szerinti beszámoló készítésére köteles, a beszámolót a gondnoknak az éves számadás során a gyámhatósághoz be kell nyújtania.</p> <p>(4) A gyámhatóság a</p>	<p>Nincs érdemi változás:</p> <p>(1) A gondnok a vagyon kezeléséről évente köteles számadást készíteni a gyámhatóságnak. Ha a gondnok a gondnokolt közeli hozzátartozója, a gyámhatóság a rendes számadási kötelezettség alól felmentést adhat, és egyszerűsített számadást engedélyezhet.</p> <p>(2) A hivatásos gondnok kivételével nem köteles a gondnok rendes vagy egyszerűsített éves számadásra, ha a gondnokoltnak nincs vagyona, és jövedelme nem haladja meg a jogszabályban meghatározott mértéket.</p> <p>(3) A gyámhatóság a gondnokot indokolt esetben eseti számadásra kötelezheti. Eseti számadás előírásának a gondnokolt kérésére is helye lehet.</p> <p>(4) A gondnok a tisztségének megszűnését követő tizenöt napon belül köteles a gyámhatóságnak az általa kezelt vagyonról végszámadást előterjeszteni. Ha a gondnoki tisztség azért szűnik meg, mert a bíróság a gondnokság alá helyezést vagy a vagyoni ügyek tekintetében a cselekvőképesség korlátozását megszüntette, a gondnok annak tartozik</p>

	<p>gondnokot az (1) és (3) bekezdésben meghatározottakon kívül - indokolt esetben - eseti számadásra kötelezheti. Eseti számadás előírásának a gondnokolt kérésére is helye lehet. (5) A gondnok vagyonkezelésének részletes szabályait külön jogszabály határozza meg.</p>	<p>vég számadással, aki a továbbiakban a vagyon felett rendelkezni jogosult. (5) A gondnokkal szemben számadási kötelezettsége alapján támasztható követelések a gondnokot a vagyonkezelés alól felmentő határozat közlésétől számított egy év alatt évülnek el. Ha a követelés alapjául szolgáló ok később jutott az érdekelt tudomására, a határidőt a tudomásszerzéstől kell számítani, ha a követelés még nem évült el.</p>
--	---	---

III. Előzetes jognyilatkozat

A Ptk. a cselekvőképességi szabályok körében új jogintézményeket vezet be:

- Az **előzetes jognyilatkozat** a cselekvőképesség jövőbeni korlátozása esetére vonatkozó nyilatkozatokat tartalmaz.
- A **támogatott döntéshozatal** a cselekvőképesség korlátozása nélküli döntési segítség a belátási képességében korlátozott személy számára.

A rendelkezés a cselekvőképesség jövőbeni korlátozása esetére, az előzetes jognyilatkozat lényege, hogy minden cselekvőképes személy rendelkezhet arról, hogy cselekvőképességének esetleges korlátozása esetén ki legyen a gondnoka, meghatározhatja, hogy gondnoka személyes és vagyoni ügyeiben milyen módon járjon el. (Pl. időskori mentális változások esetére válhat elterjedté, hogy valaki még a betegsége kezdeti stádiumában, teljesen cselekvőképes állapotban rendelkezik arról, hogy ha cselekvőképessége korlátozása válik szükségessé, kit rendeljenek számára gondnokul, mi legyen a vagyonával stb.)

Érvényesen előzetesen jognyilatkozatot közokiratban, ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratban vagy a gyámhatóság előtt **személyesen** lehet megtenni.

(Az előzetes jognyilatkozatot be kell jegyezni, tartalmára, illetve a bejegyzésére vonatkozó szabályokat a gondnokoltak és az előzetes jognyilatkozatok nyilvántartásáról-szóló 2013. évi CLXXV. törvény tartalmazza.)

Az előzetes jognyilatkozat bármikor visszavonható, módosítható, az érvényesség feltétele, hogy ugyanolyan feltételek közt kerüljön rá sor, mint a jognyilatkozat megtételére.

Az előzetes jognyilatkozat életbelépéséről a bíróság rendelkezik a cselekvőképességet korlátozó határozatában. Ha az előzetes jognyilatkozatban foglaltak a nyilatkozattevő érdekeivel kifejezetten nem ellentétesek, és a nyilatkozatban megjelölt személy alkalmas, és vállalja a gondnokság ellátását, a bíróság az előzetes jognyilatkozatot hatályba lépteti.

A körülmények lényeges megváltoztatása esetén, az előzetes jognyilatkozat hatályosulását követően is van mód az abban foglaltak felülvizsgálatára.

IV. A cselekvőképességet nem érintő támogatott döntéshozatal

1. Fogalmak

- **a támogatott döntéshozatal:** az érintett személy önrendelkezését és jogainak védelmét szolgáló, a cselekvőképességet nem érintő jogintézmény, amely alapján a támogató egyénre szabott segítséget nyújt a támogatott személy cselekvőképességének gyakorlásához;
- **támogatott személy:** az egyes ügyei intézésében, döntései meghozatalában belátási képességének kisebb mértékű csökkenése miatt segítségre szoruló nagykorú személy, akinek a gyámhatóság támogatót rendel;
- **támogató:** a támogatott személy kérelmére vagy a bíróság megkeresése alapján a gyámhatóság által a támogatott személlyel egyetértésben, a támogatott személy segítésére kirendelt személy.

2. Az eljárás megindulása

Az eljárás indulhat:

- támogatott személy kérelmére,
- a bíróság megkeresésére hivatalból.

A támogató kirendeléséhez a támogatott személy egyetértése mindig szükséges!

A támogatott és a támogató kapcsolata egyenlő felek között létrejött, kölcsönös akaraton és választáson, bizalmi alapon nyugvó jogviszony.

A támogatott döntéshozatal minden elemében a támogatott személy egyetértéséhez kötött. A támogatott döntéshozatal nem tud működni a támogatott személy együttműködése nélkül. A támogatott személy csak akkor fogja a támogatója segítségét kérni, ha bízik benne. Fontos tehát, hogy a támogatót se az érintett családja, személyes támogató közege, se a gyámhivatali ügyintéző ne kényszerítse rá a támogatott személyre. Csak olyan személyt szabad támogatónak kirendelni, akivel a támogatott személy előreláthatólag jól együtt fog tudni működni, akinek a tanácsát, véleményét ki fogja kérni.

A támogató kirendelésére irányuló eljárásban első fokon a járási (fővárosi kerületi) gyámhivatal, másodfokon a szociális és gyámhivatal jár el.

3. A támogatott döntéshozatalban érintettek köre

A támogatott döntéshozatal elrendelése nem köthető meghatározott egészségi vagy mentális állapothoz. Támogató kirendelését olyan nagykorú személy kérheti, aki úgy véli, hogy általánosságban vagy egyes ügyeiben a döntései meghozatalában segítségre szorul, de magát a döntést önállóan is képes meghozni. Ugyanígy, a bíróság is akkor fogja megkeresni a gyámhatóságot, ha a gondnokság alá helyezési eljárásban úgy látja, hogy gondnok kirendelésére nincs szükség, azaz az érintett tud önállóan dönteni, csak ehhez segítségre van szüksége.

Mindezekből adódóan nehéz előre pontosan megjelölni az ügyféli kört. Feltételezhető, hogy az értelmi fogyatékosággal élő, a szenvedélybeteg, a pszichoszociális fogyatékosággal élő személyek, az időskori demencia miatt segítségre szoruló, esetlegesen a hajléktalan személyek közül többen élnek majd ezzel a lehetőséggel. A felsorolt lehetséges érintetti körrel való bánásmód, kommunikáció nagy odafigyelést, körültekintést igényel. Általánosságban elmondható, hogy velük szemben nem csak a gyámhivatali ügyintézők, de a hivatásos támogatók részéről is nagyon fontos a bizalom kiépítése.

A hivatásos támogató akkor tudja jól ellátni a feladatát, ha megfelelő bizalmi kapcsolatot sikerül kiépítenie a támogatott személlyel és jól együtt tud vele működni. Ehhez ismeretekkel kell rendelkeznie az érintetti kör speciális élethelyzetéről, problémáiról (képzési anyag II. modulja) és a velük való kommunikáció lehetőségeiről, eszközeiről (képzési anyag III. modulja). A támogatott döntéshozatalról szóló törvény lehetővé teszi, hogy hivatásos gondnokok is elláthatnak hivatásos támogatói feladatokat. A jogintézmény indulásakor valószínűsíthetően ez a gyakorlat lesz a jellemző. Lényeges hangsúlyozni, hogy a hivatásos gondnoki és a hivatásos támogatói feladatok ellátása eltérő hozzáállást, attitűdöt kíván, más a két jogintézmény célja, mások a feladatok, más a hatáskör. Eltérő kompetenciákat igényel a két feladatkör ellátása. (Erről részletesen az V. részben lesz szó.)

4. Eljárásmenet

A) Kérelemre induló eljárás:

A támogatott személy és a támogató személyesen kötelesek jognyilatkozatot tenni a gyámhivatalnál.

Amennyiben **a támogató kirendelésének indokoltsága tekintetében kétség merül fel**, a gyámhivatal a belátási képesség kisebb mértékű csökkenésének igazolása érdekében szakértői véleményt szerezhethet be, valamint a társadalmi és szociális háttérnek felderítésére kikérheti a családsegítő szolgálat véleményét.

A szabályozás azon az alapelven nyugszik, hogy ha valaki általános jelleggel vagy egy-egy ügycsoportban támogató kirendelését kéri, akkor a gyámhivatal főszabály szerint kirendeli a támogatót. A belátási képesség kisebb mértékű csökkenésének kötelező vizsgálatát nem írja elő a támogatott döntéshozatalról szóló törvény. Az új Ptk. azonban a támogatott döntéshozatalt a belátási képesség kisebb mértékű csökkenésével élő személyeket segítő jogintézményként definiálja. A támogatott döntéshozatal célja a belátási képesség kisebb mértékű csökkenése miatt segítségre szoruló nagykorú személy támogatása a cselekvőképesség korlátozásának elkerülése érdekében. A két törvény együttes értelmezéséből az vezethető le, hogy a gyámhivatal főszabály szerint nem vizsgálja a támogatott döntéshozatalt kérő személy belátási képességének kisebb mértékű csökkenését. Ha azonban felmerül a

támogatott döntéshozatal visszaélészerű alkalmazásának lehetősége (pl. valamely eljárás elhúzására, valamely kötelezettség alóli mentesülésre irányul a támogató kirendelésének kérése, vagy az érintett rutinszerűen kéri a támogató kirendelését, majd felmentését), a gyámhatóság szakértő közreműködésével megvizsgálhatja az érintett belátási képességét, vagy kikérheti a családsegítő szolgálat véleményét.

B) Bíróság megkeresése alapján induló eljárás:

A gyámhivatalnak lehetőség szerint ebben az esetben is fel kell térképeznie az érintett rokoni, baráti és egyéb kapcsolatait, melynek érdekében kérheti a családsegítő szolgálat véleményét.

A támogató kirendelésére a bíróság megkeresése alapján is csak az érintettel egyetértésben kerülhet sor.

C) A támogató kirendelése történhet:

- **általános jelleggel**, vagy
- **meghatározott ügycsoport tekintetében.**

Azon ügycsoportra nem lehet támogatót kirendelni, amelyre a gondnokság alá helyezés vonatkozik!

A szabályozás mind általános jelleggel, mind egyes ügycsoportokra lehetővé teszi a támogató kirendelését. E tekintetben is a támogatott személy akarata érvényesül. Nyilvánvalóan, ha egy előre meghatározott ügyben (pl. valamely szociális, családtámogatási ellátás igényléséhez vagy banki hitel felvételéhez) van valakinek segítségre szüksége, akkor nem indokolt általános jelleggel elrendelni a támogatott döntéshozatalt. Ha viszont az érintett személy szeretné, ha bármilyen típusú ügye intézése során segítenék a döntéshozatalban vagy előre nem tudja pontosan megjelölni, milyen ügyben van segítségre szüksége, helye lehet az általános jellegű támogatott döntéshozatalnak.

D) A támogató személye

Támogató: a támogatott által megjelölt személy, ha vállalja a feladat ellátását, és nem áll fenn kizárási ok, illetve kirendelése nem ellentétes a támogatott személy érdekeivel.

Érdekellentét: nem lehet támogató olyan ügyben, amelyben ő maga, házastársa, élettársa, egyenesági rokona vagy az ő törvényes képviselője alatt álló más személy a támogatott döntéshozatallal érintett személlyel szemben ellenérdekű fél.

Kizárási okok:

Nem lehet támogatónak kirendelni azt,

- a) akinek a személye ellen a támogatott személy tiltakozik vagy ennek hiányában is azt a személyt, akinek kirendelése a támogatott személy érdekeivel ellentétes,
- b) aki cselekvőképességet érintő gondnokság hatálya alatt áll, vagy
- c) aki maga is támogatott személy.

A támogatott döntéshozatalról szóló törvény nem nevesíti a támogató és a támogatott személy közötti bizalmi viszony fennállásának követelményét. A jogintézmény jellegéből adódóan azonban a támogatott döntéshozatal csak úgy tud mákódni, ha a támogatott személy megbízik a támogatójában, kikéri tanácsát, véleményét, segítségül hívja döntései meghozatalában. A gyámhivatalnak ezért – akár a családsegítő szolgálat közreműködésével – meg kell próbálni felkutatni az

érintett családjában, környezetében, támogató közegében olyan személyt, aki alkalmas a támogatói feladatok ellátására és vele előreláthatólag a támogatott személy együtt fog tudni működni.

Ha nincs olyan személy, akit a támogatott személy jelöl meg, vagy akinek a személyét elfogadná, vagy az általa megjelölt személlyel szemben kizárási ok áll fenn, illetve kirendelése a támogatott személy érdekeivel ellentétes, hivatásos támogatót lehet kirendelni, de ehhez is szükséges a támogatott egyetértése.

Legfeljebb 2 fő rendelhető ki támogatóként.

E) Személyes meghallgatás:

A támogató kirendelését megelőzően a gyámhivatali ügyintézőnek mind a leendő támogatott személyt, mind a támogatónak jelentkező személyt személyesen meg kell hallgatnia. A támogatott döntéshozatallal kapcsolatos jognyilatkozatokat személyesen lehet megtenni, a tárgyaláson személyesen kell megjeleníteni. Ez azt jelenti, hogy a felek nem képviseltethetik magukat, személyes megjelenésük kötelező. További fontos elem, hogy nem csak a támogatott személyt, hanem a támogatót is meg kell hallgatnia a gyámhivatali ügyintézőnek. Ez is segíti az esetleges érdekellentét felderítését és azt, hogy a támogatott részére megfelelő támogató kerüljön kirendelésre. A támogatott személy személyes meghallgatása révén tud a gyámhivatal meggyőződni arról (szakértő igénybevétele nélkül is), hogy az érintett belátási képességének kisebb mértékű csökkenése miatt segítségre szorul-e vagy éppen arról, hogy szükséges-e szakértő útján vizsgálni a belátási képesség kisebb mértékű csökkenését.

A támogatott döntéshozatalról szóló törvény nem írja elő, hogy a támogatott személyt és a támogatót egyszerre, együttesen kellene meghallgatni. A támogató kirendelésére irányuló eljárásban azonban célszerű a két érintettet együttesen is meghallgatni, hiszen ezáltal is meggyőződhet arról a gyámhivatal, hogy a leendő támogatott és támogató között megvan-e a szükséges bizalom, a támogatott döntéshozatal során várhatóan jól együtt tudnak-e majd működni. Ha a gyámhivatali ügyintéző úgy érzi, hogy célravezetőbb a támogatott személyt és a támogatót külön meghallgatni, erre is lehetőség van. Amennyiben az ügyintéző szükségesnek találja, a meghallgatás megismételhető.

F) Tájékoztatás:

A személyes meghallgatás fontos eleme, hogy mind a támogatott személy, mind a támogatója széles körű tájékoztatást kapjon a támogatott döntéshozatal lényegéről, arról, hogy ez a jogintézmény miben tud a támogatottnak segíteni, saját jogairól, kötelezettségeikről, lehetőségeikről. Fel kell hívni a támogatott személy figyelmét arra is, hogy bármikor kérheti a támogató kirendelésének felülvizsgálatát és a támogatott döntéshozatal megszüntetését is.

Szükséges tudatosítani a támogatott személyben, hogy ügyei intézése során nem érheti hátrány amiatt, hogy igénybe veszi a támogatója segítségét. Fontos azonban, hogy megértse, hogy a döntést minden ügyben neki kell meghoznia és azért ő tartozik felelősséggel. A támogatott személyt tájékoztatni kell és taxatíván fel kell sorolni azokat a hivatásokat, munkaköröket, amelyek betöltése nem lehetséges

számára. Így például nem lehet nevelőszülő, helyettes szülő, bíró, ügyvéd, ügyész, közjegyző, bírósági végrehajtó.

Fentiekre a gyámhivatali ügyintézőn kívül célszerű, ha a támogató (hivatásos támogató) is felhívja az támogatott személy figyelmét.

G) Felülvizsgálat

Ötévente, illetve rendkívüli felülvizsgálati okokat is szabályoz a törvény.

Rendkívüli felülvizsgálat:

- támogatott vagy a támogató kéri,
- támogatott személyt gondnokság alá helyezik,
- más hatóság értesítése alapján,
- egyéb okból hivatalból, ha a szükségessége felmerül,

A felülvizsgálatnál vizsgálni kell, hogy

- továbbra is fennáll-e a támogató kirendelésének szükségessége,
- egyetért-e a támogatott a támogató személyével,
- támogató a támogatott érdekében járt-e el.

A felülvizsgálati eljárásban személyesen hallgatja meg a gyámhatóság a támogatott személyt és a támogatót. A személyes meghallgatás során a gyámhatóságnak pártatlanul, objektíven végig kell tekintenie, hogyan működött a támogatott döntéshozatal az eltelt időszakban:

- a támogatott személy élt-e a jogintézménnyel, kérte-e a támogatója segítségét, milyen ügyekben, milyen gyakorisággal,
- ha nem kérte a támogatója segítségét, mi volt ennek az oka,
- együtt tudott-e működni a támogató és a támogatott személy, fennáll-e köztük még az ehhez szükséges bizalmi viszony,
- elérhető volt-e a támogató, amikor a támogatott személynek szüksége volt rá,

A gyámhatóságnak a felülvizsgálat során a jövőre is ki kell tekintenie, azaz vizsgálni, hogy

- szükség van-e még a támogatott döntéshozatalra,
- szükséges-e az ügycsoportokat módosítani, amelyekre eredetileg a támogatót kirendelték, esetleg általános jelleggel kell a támogatott döntéshozatalt elrendelni,
- a támogató továbbra is alkalmas e feladat ellátására, vállalja-e, támogatott egyetért-e a személyével, továbbra sincs-e kizáró ok, érdeellentét,
- van-e alkalmasabb személy a támogatói feladatok ellátására.

Felülvizsgálat eredménye:

- változatlan formában fenntartás,
- felmentés vagy elmozdítás és a támogatott személy egyetértésével új támogató kirendelése, vagy a támogatott döntéshozatal megszüntetése.

H) A támogatói tisztség megszűnése, megszüntetése

Felmentés: támogató vagy támogatott kezdeményezésére, támogatott halála, utóbb keletkezik olyan kizáró ok, amely a támogató személy kinevezésének is akadályát jelentette volna.

Elmozdítás: a támogató feladatait nem látja el, cselekményével, magatartásával a támogatott személy érdekeit súlyosan sérti (azonnali intézkedést igénylő esetben az elmozdítást megelőzően a tisztségéből felfüggeszti).

Amennyiben a támogatói tisztség megszüntetését a támogató vagy a támogatott kezdeményezi, illetve a támogató elmozdítására irányuló eljárásban személyesen hallgatja meg a gyámhatóság a támogatott személyt és a támogatót.

A támogató eljárásának értékelése tekintetében bizonyos esetekben szűk határmezsgyén kell járnia a gyámhivatalnak, hiszen a támogatott személy teljesen cselekvőképes. Saját maga hozza a döntéseit és azokért felelősséggel is tartozik. A gyámhivatalnak azt kell vizsgálnia, hogy a támogatott személyt ért súlyos érdeksérelemben mi volt a támogató szerepe. Ennek megítélésében segíthetnek a következők:

- az érintettek elmondása, illetve a támogató esetlegesen készült írásba foglalt beszámolója alapján a támogatott személy érdekében járt-e el a támogató, az adott helyzetben tőle elvárható legjobb tanáccsal segítette-e a támogatott személyt,
- megállapítható-e, hogy befolyásolta-e és milyen mértékben, irányban a támogatott személy döntését, túllépte-e jogkörét, esetleg nyomatékosan „rábeszélte”-e a támogatottat az érdekeivel ellentétes döntés meghozatalára,
- sorozatosan helytelen tanácsokkal látta-e el a támogató a támogatott személyt, vagy egyszeri esetről van szó.

A támogatói tisztség megszűnik a támogató halálával.

5. A támogató tevékenysége és felelőssége

A) Általánosságban

- közigazgatási, polgári és büntető eljárási cselekményeknél is jelen lehet, amelyekben a támogatott személy érintett,
- támogatótjával az eljárási cselekmény rendjét meg nem zavaró módon egyeztethet,
- jelen lehet a támogatott személy jognyilatkozatának megtételekor, és tanácsaival, tájékoztatásával a támogatott személy jognyilatkozatának megtételét elősegítheti,
- nem veheti át a döntést támogatótjától!
- segít megfogalmazni a támogatott személy akaratát,
- segít abban, hogy a támogatott személy a döntésének megfelelően cselekedni tudjon,
- segíti a kommunikációt a szereplők között,
- segít a döntéshez szükséges információk megszerzésében,
- tájékoztat azokról a körülményekről, amelyek fontosak a megalapozott döntéshez,
- ismerteti a választási lehetőségeket, segít megérteni az egyes döntések következményeit,
- elmagyarázza azokat a tartalmakat, amelyek nem érthetőek a személy számára.

A végső döntést minden esetben a támogatott személy hozza meg, és ő látja el aláírásával a jognyilatkozatokat!

A támogató az általa támogatott személy helyett nyilatkozattételre nem jogosult. Vagyis nem a támogatott helyett, képviselőként, és nem is a támogatottal együttesen jár el a jognyilatkozatok megtételekor, abban az értelemben, hogy a támogató abban támogatja a támogatottját, hogy képes legyen önállóan döntést hozni, tehát nem megmondja, hogy mi a „helyes”.

A támogató a támogatott személy kérésére vagy a gyámhatóság felhívására írásba foglalja, hogy miben segítette a támogatott személyt és milyen tanáccsal látta el.

Amennyiben ennek a támogató nem tesz eleget, a gyámhivatal mérlegelheti, hogy a támogató kirendelése ügyében rendkívüli felülvizsgálatot rendel el.

B) Az egyes ellátások igénybevételénél, valamint az egyes eljárásokban (az egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló T/12824. számú törvényjavaslat alapján)

a) Egészségügyi ellátás igénybevétele

- Az egészségügyi dokumentációban, ha a támogatott személy kéri, fel kell tüntetni a támogató nevét, lakcímét, elérhetőségét.
- A támogatottat érintő egészségügyi ellátásról való tájékoztatásnál a támogatója jelen lehet.
- Az egészségügyi ellátáshoz való beleegyezés megadása során a támogató jelen lehet, vele a támogatott egyeztethet.
- Ha a támogatott döntéshozatal hatálya alatt álló beteg bejelentés nélkül elhagyja a gyógyintézetet, a gyógyintézet értesíti a támogatót.

b) Közigazgatási hatósági eljárás

- A támogató valamennyi eljárási cselekménynél – ideértve a nyilvánosság kizárásával megtartott tárgyalást is – jelen lehet, távolléte azonban az eljárási cselekmény teljesítésének, valamint az eljárás folytatásának nem akadálya.
- A támogató a nyilatkozat, adatszolgáltatás megtételének elősegítése érdekében a támogatott személlyel – az eljárási cselekmény rendjét meg nem zavaró módon – egyeztethet. A támogató azonban az általa támogatott személy helyett nyilatkozattételre nem jogosult.
- A támogatónak az eljárási cselekményen való részvételéről a támogatott személy gondoskodik, a hatóság ezzel kapcsolatos intézkedést nem tesz.
- A közigazgatási eljárásban támogatóként nem vehet részt az a személy, aki ellenérdekű ügyfél vagy annak képviselője, támogatója, vagy aki az eljárásban mint a hatóság képviselője, szakértő, tolmács, hatósági tanú vagy hatósági közvetítő részt vesz.
- Az eljárás során a támogatóval kapcsolatban felmerült költségeket a támogatott előlegezi és viseli.

c) Gyámhatósági eljárás

- A támogatott döntéshozatallal kapcsolatos jognyilatkozatokat csak személyesen lehet megtenni, valamint, ha a tényállás tisztázása érdekében a gyámhatóság tárgyalást tart, azon személyesen kell megjelenni.
- A támogató az ügyféllel egyidejűleg az ügy során valamennyi eljárási cselekménynél – ideértve a nyilvánosság kizárásával megtartott tárgyalást is – jelen lehet, távolléte azonban az eljárási cselekmény teljesítésének, valamint az eljárás folytatásának nem akadálya egy kivétellel. A kivételt az jelenti, hogy ha a támogató az eljárási cselekménynél nincs jelen, az általa támogatott személy kérelmére a gyámhatóság – a támogató személyes megjelenése érdekében – egy alkalommal megismétli az eljárási cselekményt.
- A támogató a jognyilatkozat megtételének elősegítése érdekében az ügyféllel az eljárási cselekmény rendjét meg nem zavaró módon egyeztethet.
- A támogatónak az eljárási cselekményen való részvételéről a támogatott személy gondoskodik, a gyámhatóság ezzel kapcsolatos intézkedést nem tesz.
- A támogató az általa támogatott személy helyett nyilatkozattételre nem jogosult.
- A gyámhatóság a jogaikról a támogatott személyt és a jelen lévő támogatót tájékoztatja.

d) Polgári peres eljárás

- A támogató a per során valamennyi eljárási cselekménynél – ideértve a nyilvánosság kizárásával megtartott tárgyalást is – jelen lehet, távolléte azonban az eljárási cselekmény teljesítésének, valamint a per folytatásának nem akadálya.
- A támogató a jognyilatkozat megtételének elősegítése érdekében a féllel – a tárgyalás rendjét meg nem zavaró módon – egyeztethet.
- A támogató az általa támogatott fél helyett nyilatkozattételre nem jogosult.
- A támogató perbeli eljárási cselekményen való részvételéről a támogatott fél gondoskodik, a bíróság ezzel kapcsolatos intézkedést nem tesz.
- A bíróság a jogairól a támogatott személyt és a jelenlévő támogatót tájékoztatja.

e) Büntetőeljárás

- A tanú kihallgatásánál a tanú támogatója jelen lehet.
- A sértett támogatója jelen lehet a szakértő meghallgatásánál, a szemlénél, a bizonyítási kísérletnél és a felismerésre bemutatásnál.
- Ha a sértett polgári jogi igényt kíván érvényesíteni, a tanács elnöke felhívja őt igényének ismertetésére, e körben engedélyezheti számára, hogy támogatójával értekezzen.

C) A támogató felelőssége

A támogató felelősségéről sem az új Ptk., sem a támogatott döntéshozatalról szóló törvény nem rendelkezik külön. Ebből adódóan a támogató felelősségére a Ptk. általános kárfelelősségi szabályai vonatkoznak. Ha a támogató a jogkörét túllépve jár el, köteles a támogatottnak okozott kárt a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint megtéríteni.

6. Hivatásos támogató

A) A hivatásos támogató kirendelése

A gyámhatóság hivatásos támogatót rendel ki, ha

a) nincs olyan, a támogatott személy által megjelölt személy, akit támogatóul ki lehetne rendelni, és

b) a támogatott személy egyetért hivatásos támogató kirendelésével.

Hivatásos támogató az a cselekvőképes, büntetlen előéletű személy lehet, aki a hivatásos támogatókra vonatkozó képesítési előírásoknak megfelel és nem áll cselekvőképességet érintő gondnokság hatálya alatt áll, vagy aki maga nem támogatott személy.

A gyámhatóság hivatásos támogatóul

a) hivatásos támogatói feladatokat ellátó, a Kormány által kijelölt szervvel (jelenleg: Megyei/fővárosi Kormányhivatal) kormányzati szolgálati jogviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban foglalkoztatott személyt,

b) hivatásos gondnoki feladatokat ellátó személyt vagy

c) mentális zavarban szenvedő személyekkel foglalkozó jogi személyt rendelhet ki.

A hivatásos támogatók jogviszonyára és a támogatott személyeik számára a támogatott döntéshozatalról szóló törvény a hivatásos gondnokokra vonatkozó rendelkezésekkel megegyező szabályozást tartalmaz. Ennek megfelelően a hivatásos támogató egyidejűleg 30 támogatott személy érdekében járhat el, kivéve, ha

a) az adott támogatott személyek igényeinek figyelembevétele alapján a hivatásos támogatói feladatok ellátását legfeljebb 35 támogatott személy egyidejű ellátása nem veszélyezteti, vagy

b) a hivatásos támogatói feladatokat kormányzati szolgálati jogviszonyban álló személy látja el.

Hivatásos támogatói feladatokat kormányzati szolgálati jogviszonyban álló személy egyidejűleg legfeljebb 45 támogatott személy érdekében járhat el.

Ha a hivatásos támogató hivatásos gondnoki feladatokat is ellát, a támogatott személyeinek és a gondnokoltjainak a száma együttesen sem haladhatja meg munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban a 35., illetve ha a hivatásos támogatói feladatokat kormányzati szolgálati jogviszonyban álló személy látja el, a 45 főt.

Ha a hivatásos támogató tevékenységét munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban látja el, díjazását úgy kell megállapítani, hogy annak összege támogatott személyenként – a támogatói feladatok mértéke alapján – az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének (jelenleg: 28.500.- Ft) legalább 10%-át elérje.

Ha a hivatásos támogatói feladatok ellátására munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony keretében kerül sor, a hivatásos támogatói feladatokat ellátni kívánó személy a jelentkezéskor hatósági bizonyítvánnyal (erkölcsi bizonyítvánnyal) igazolja, hogy büntetlen előéletű. Indokolt esetben a hivatásos támogatót foglalkoztató szerv vezetője írásban felszólíthatja a hivatásos támogatót, hogy a felhívástól számított 15 munkanapon belül – ha e határidőn belül menthető ok miatt nem lehetséges, annak megszűnését követően haladéktalanul – hatósági bizonyítvánnyal igazolja, hogy büntetlen előéletű. Ha a hivatásos támogató igazolja, hogy büntetlen előéletű, a vezető az igazolásra szolgáló hatósági bizonyítvány kiadása iránti eljárásért megfizetett igazgatási szolgáltatási díjat a hivatásos támogató részére megtéríti.

B) A hivatásos támogató kiválasztása

A hivatásos támogató személyének kiválasztása során természetesen nincs akkora mozgástere az érintetteknek, mint amikor a támogatott személy családjából, természetes támogató közegeiből – akár több lehetséges jelöltből – tudja a támogatott személy a támogatóját megjelölni. Lényeges hangsúlyozni azonban, hogy a hivatásos támogató kirendelésének tényéhez és személyéhez is kell a támogatott személy egyetértése. A támogatott döntéshozatal hivatásos támogató kirendelése esetén is csak akkor tud működni, ha a támogatott személy megbízik a hivatásos támogatójában, kikéri a tanácsát és együtt tud működni vele. A jogintézmény elindulásakor először nyilvánvalóan legnagyobb részben a jelenlegi hivatásos gondnokok közül fognak a hivatásos támogatók kikerülni. Hosszú távon biztos, hogy szerencsésebb lenne, ha minél több, mentális zavarban szenvedő személyekkel foglalkozó civil szervezet képviselője látná el a hivatásos támogatói feladatokat. Bárki is látja el azonban a hivatásos támogatói feladatokat, fontos, hogy a támogatott személy elfogadja a személyét. Ezt a folyamatot a támogatót kirendelő gyámhivatali ügyintéző is segíteni tudja azzal, ha részletesen elmagyarázza a támogatott személynek, hogy a hivatásos támogató miben, milyen módon tudja őt döntései meghozatalában támogatni.

A hivatásos gondnokok közül kellő körültekintéssel szükséges kiválasztani, hogy ki lehet alkalmas hivatásos támogatónak. A két tevékenység részben azonos, de részben igen eltérő kompetenciákat, készségeket, hozzáállást igényel. Míg a (hivatásos) gondnok dönt a gondnokoltja helyett vagy vele együtt, addig a támogató (hivatásos támogató) csak segíti a támogatott személyt a döntései meghozatalában, a döntést nem vehet át tőle. A hivatásos támogatói feladatok ellátásához szükséges „kompetencialistát” jelen képzési anyag tartalmazza.

C) Tevékenysége

A hivatásos támogató a gyámhatóság kirendelő határozatában meghatározottaknak megfelelően, a felügyeletét ellátó gyámhatósággal együttműködve, a támogatott személy érdekében, döntéseinek, véleményének tiszteletben tartásával segíti a támogatott személyt a döntései meghozatalában.

A hivatásos támogató feladataira, eljárására ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a hagyományos támogatóéra.

A hivatásos támogató (ugyanúgy mint a hagyományos támogató) a gyámhatóság kirendelő határozatával vagy a gyámhatóság által részére kiállított tanúsítvánnyal igazolja támogatói minőségét.

A hivatásos támogató évente jelentést készít a tevékenységének felügyeletére jogosult gyámhatóság számára, amelyben beszámol a támogatott személy részére nyújtott segítségről, megjelölve, hogy milyen eljárásokban és jognyilatkozatok megtételében működött közre. A hivatásos támogató a jelentését minden évben annak a hónapnak a 15. napjáig nyújtja be a gyámhatósághoz, amelyik hónapban a kirendeléséről szóló határozatot meghozták.

Ha a hivatásos támogató jelentéstételi kötelezettségének nem tesz eleget vagy a jelentésében foglaltak alapján valószínűsíthető, hogy a támogatott személy érdekei sérülnek, a gyámhatóság meghallgatja a támogatott személyt.

V. A hivatásos gondnok és a hivatásos támogató tevékenysége közötti különbségek

1. Bevezető

Az e részben leírtak természetesen nem csak a hivatásos gondnokra és hivatásos támogatóra, hanem a „hagyományos” gondnokra és támogatóra is helytállóak. Tekintettel azonban arra, hogy a tananyag a hivatásos gondnokok hivatásos támogatóvá való átképzéséhez készült, ebben a részben mindenhol csak a hivatásos gondnokokat és hivatásos támogatókat említjük.

2. A hivatásos gondnok és a hivatásos támogató tevékenységének eltérő jellege

A hivatásos gondnok és a hivatásos támogató feladatellátása közötti alapvető különbség, hogy a hivatásos gondnok cselekvőképességet teljesen korlátozó

gondnokság esetén a gondnokoltja helyett és nevében jár el, a cselekvőképesség részleges korlátozása esetén pedig az érintett ügycsoportokban a gondnokolt jognyilatkozata csak az ő hozzájárulásával érvényes. A hivatásos gondnok tehát vagy dönt a gondnokolt helyett vagy együttesen hozzák meg a döntést. A hivatásos támogató soha, semmilyen körülmények között nem dönthet a támogatott személy helyett, hisz a támogatott személy teljesen cselekvőképes. A hivatásos támogatónak segítséget kell nyújtania a döntés meghozatalához, de a döntést nem veheti át a támogatott személytől. A hivatásos támogató az egyes eljárásokban, ügyek intézésénél a jelenlétével és tanácsaival segíti a támogatott személyt.

A hivatásos gondnok személye a gondnokolt szempontjából megkerülhetetlen, nem tudja az ügyeit a hivatásos gondnok nélkül intézni. A támogatott személy maga dönti el, hogy mikor, mely ügyének intézésébe vonja be a támogatóját. (Természetesen, ha a támogató kirendelésére meghatározott ügycsoportokban kerül sor, akkor csak ezen ügycsoportokhoz tartozó eljárásoknál, ügyeknél lehet jelen a támogató.)

A hivatásos gondnok a cselekvőképesség teljes korlátozása esetén vagy azon ügycsoportok tekintetében, amelyekben a bíróság a cselekvőképességet részlegesen korlátozta, a gondnokolt törvényes képviselője. Ezen felül kezeli a gondnokolt vagyonát, ha a bíróság az érintett személy cselekvőképességét teljesen vagy a jövedelméről vagy a vagyonáról való rendelkezésben korlátozta, valamint vállalása szerint a gondnokolt gondozását is ellátja. A hivatásos támogató nem törvényes képviselője a támogatottnak és nem kezelheti a vagyonát, hiszen a támogatott személy teljesen cselekvőképes. A hivatásos támogató segítséget nyújt a támogatott személynek a vagyonkezeléssel kapcsolatos döntései meghozatalában, mely az információgyűjtéstől kezdve a személyes jelenléten át a tanácsokkal való ellátásig sok mindenre kiterjedhet, de a döntés meghozatalára nem. A támogatott döntéshozatal során tipikusan nem merül fel a támogatott személy gondozása sem.

A hivatásos gondnok és a hivatásos támogató részletes feladatait a II. és IV. rész tartalmazza. A következő két táblázat összefoglalva tartalmazza a gondnokság és a támogatott döntéshozatal jogintézménye közötti, valamint a gondnok (hivatásos gondnok) és a támogató (hivatásos támogató) tevékenysége, kirendelése közötti különbségeket:

A gondnokság és a támogatott döntéshozatal jogintézményének összehasonlítása

GONDNOKSÁG	TÁMOGATOTT DÖNTÉSHOZATAL
bírósági ítéleten alapul, a személyt akarata ellenére is gondnokság alá helyezhetik	önkéntes, igénybevételét elsősorban az érintett személy kezdeményezheti
a gondnokság alá helyezett személy véleménye döntő szempont a gondnok személyének kiválasztásánál, de végül nem lehet eltekinteni a hivatásos	a támogatót a személy maga választja

gondnok kirendelésétől, ha nincs más személy, aki ellen a gondokság alá helyezett személy nem tiltakozik.	
a gondnokság intézménye merev, megszüntetése nehezebb, (hosszabb időt vehet igénybe), a bíróság döntését igényli	a támogatott döntéshozatal rendszere rugalmas, megszüntetése is önkéntes
részlegesen, vagy indokolt esetben teljesen korlátozza (vagy elvonja) a személy cselekvőképességét	nem érinti a személy cselekvőképességét
a fogyatékoság orvosi modelljéből indul ki	a fogyatékoság emberi jogi/szociális modelljét, a személy képességeit veszi alapul
a személy önrendelkezése, autonómiája igen korlátozott, ugyanakkor hatékony védelmet és segítséget nyújt a gondnokság alá helyezett személy számára a személyét és vagyonát érintő ügyekben, illetve azon ügycsoportokban, melyekre a cselekvőképesség korlátozása vonatkozik	megmarad a személy önrendelkezése , autonómiája, de nem várható el például a vagyon megóvása
főszabály szerint az együttes döntéshozatal dominál, de a cselekvőképesség teljes korlátozása esetén a helyettes döntéshozatal is szerepet kap	mindig az önálló, de segített döntéshozatal elve érvényesül

A gondnok és a támogató tevékenysége, a kirendelésére irányuló gyámhatósági eljárás összehasonlítása

	Gondnok (hivatásos gondnok)	Támogató (hivatásos támogató)
A kirendelésre hatáskörrel rendelkező hatóság	I. fok: járási (fővárosi kerületi) gyámhivatal II. fok: megyei kormányhivatal szociális és gyámhivatala	I. fok: járási (fővárosi kerületi) gyámhivatal II. fok: megyei kormányhivatal szociális és gyámhivatala

A kirendelő gyámhivatal illetékessége	<p>Általános: gondnokság alá helyezéssel érintett személy lakóhelye szerinti járási gyámhivatal</p> <p>Egyéb: a gondnokság alatt álló személy tényleges tartózkodási helye szerinti járási gyámhivatal, ha a tartós bentlakásos intézményben elhelyezett, cselekvőképességet érintő gondnokság alatt álló személy számára hivatásos gondnokot kell kirendelni</p>	<p>Általános*: a támogatott döntéshozatallal érintett személy lakóhelye szerinti járási gyámhivatal</p>
Ügyintézési határidő	30 nap	30 nap*
A kirendelésre irányuló eljárás megindítása	a bíróság cselekvőképességet érintő jogerős határozata alapján hivatalból	<p>- a támogatott személy kérelmére, vagy</p> <p>- a bíróság megkeresése alapján hivatalból</p>
Személyes meghallgatási kötelezettség	<p>- Gyvt. 128. §-a szerinti személyek,</p> <p>- gondnokság alá helyezéssel érintett személy (ha mentális állapota lehetővé teszi),</p> <p>- gondnoki tisztség ellátását vállaló személy,</p> <p>- a gondnokság alá helyezéssel érintett személlyel egy háztartásban élő személy, indokolt esetben a vele nem egy háztartásban élő hozzátartozó</p>	<p>- támogatásra szoruló személy,</p> <p>- támogatói tisztséget vállaló személy</p>
Tényállás tisztázása	<p>A gondnokrendelés előtt a gyámhivatal megvizsgálja</p> <p>a) a gondnokrendelés okát,</p>	<p>A gyámhivatal a belátási képesség kisebb mértékű csökkenésének igazolása érdekében szakértői véleményt szerezhethet be, ha a</p>

	<p>b) van-e nevezett gondnok,</p> <p>c) a gondnokolt kinek a gondozásában áll,</p> <p>d) van-e olyan, a gondnokolt vagy vele egy háztartásban élő személy által megnevezett házastárs, bejegyzett élettárs, szülő vagy más hozzátartozó, illetve rokon, akit gondnokul ki lehet rendelni,</p> <p>e) van-e vagyona a gondnokrendeléssel érintett személynek.</p> <p>A gondnokrendelés előtt a gyámhivatal beszerzi a gondnokrendelés alapjául szolgáló bizonyítékokat, így különösen</p> <p>a) a cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezést elrendelő jogerős bírósági határozatot,</p> <p>b) a gondnokolt születési anyakönyvi másolatát,</p> <p>c) a pszichiátriai szakvéleményt,</p> <p>d) a különös szakértelem szükségességét megalapozó iratokat,</p> <p>e) a vagyonleltárt.</p> <p>A gyámhivatal környezettanulmányt készít vagy szerez be.</p>	<p>támogató kirendelésének indokoltsága tekintetében kétség merül fel.</p> <p>A gyámhivatal kikérheti a családsegítő szolgálat véleményét a támogatott döntéshozatallal érintett személy támogató közegének, személyes kapcsolatainak feltérképezése és a lehetséges támogató személy felkutatása céljából.</p>
<p>Határozat rendelkező részének specifikus – Ket. 72. § (1) bek.</p>	<p>- a gondnoki tisztséggel járó jogokról és kötelezettségekről való tájékoztatás,</p>	<p>- tájékoztatás a támogatott és a támogató személy jogairól és kötelezettségeiről, és a felülvizsgálat várható</p>

<p>d) pontjában és Gyer. 14. §-ában foglaltakon túli – tartalma</p>	<ul style="list-style-type: none"> - többes gondnokrendelés esetén a gondnokok feladatkörének pontos megosztása, - helyettes gondnokrendelés esetén annak időtartama, valamint a helyettes gondnok jogkörének terjedelme, - ideiglenes gondnokrendelés esetén azon ügycsoportok megjelölése, amelyek tekintetében a gondnok eljárhat, - annak az összegnek a megállapítása, amelyen felül a gondnokolt vagyoni ügyében a gondnok jognyilatkozatának érvényességéhez a gyámhivatal jóváhagyása szükséges, - a gondnoki tisztséggel járó jogok és kötelezettségek kezdő időpontja, - az ingó és ingatlan vagyon gondnok kezelésébe adása a vagyonleltár alapján, vagy leltár hiányában a hagyatéki ügyben eljáró települési önkormányzat jegyzőjének megkeresése a gondnokolt ingó és ingatlan vagyonának leltározására és a gondnok felhívása a leltár felvételében való közreműködésre, - vagyonkezelésre jogosult gondnok esetén az éves számadás gyámhivatalhoz történő benyújtásának időpontja 	<p>időpontjáról,*</p> <ul style="list-style-type: none"> - többes támogató rendelése esetén a támogatók feladatkörének pontos megosztása,* - azon ügycsoportok megjelölése, amelyek tekintetében a támogató eljárhat,* - a támogatói tisztséggel járó jogok és kötelezettségek kezdő időpontja*
--	--	--

Azonnali végrehajthatóság	igen	nem*
Határozat közlésére vonatkozó (Ket.-en túli) speciális szabályok	A gondnokrendelésről szóló határozatot a gyámhivatal közli a családtámogatási ellátást és szükség szerint az árvaellátást folyósító szervvel.	Nincs speciális szabály.
Kit lehet kirendelni?	Gondnok lehet minden cselekvőképes személy, aki a gondnoki tisztséget vállalja, Elsősorban hozzátartozót, rokont kell kirendelni, vagy más alkalmas személyt, aki vállalja a gondnoki tisztség viselését. A gondnokolt véleményét a gyámhatóság figyelembe veszi a gondnok kirendelése során.	Támogató lehet minden cselekvőképes személy, aki - vállalja a támogatói feladatok ellátását, és - akinek személyével a támogatott személy egyetért.
Kizáró okok	Nem lehet gondnokul rendelni azt, <i>a)</i> akit a gondnokság alá helyezett személy előzetes jognyilatkozatában kizárt a gondnokul jelölhető személyek közül vagy akinek személye ellen egyéb módon kifejezetten tiltakozik; vagy <i>b)</i> akinek gondnokul rendelése a gondnokság alá helyezett személy érdekeivel ellentétes.	Nem lehet támogatónak kirendelni azt, <i>a)</i> akinek a személye ellen a támogatott személy tiltakozik vagy ennek hiányában is azt a személyt, akinek kirendelése a támogatott személy érdekeivel ellentétes, <i>b)</i> akit cselekvőképességet érintő gondnokság hatálya alatt áll, vagy <i>c)</i> aki maga is támogatott személy.

Sorrend	<p>1. a gondnokság alá helyezett személy által az előzetes jognyilatkozatában megjelölt vagy a gondnok kirendelése iránti eljárásban az érintett által megnevezett személy</p> <p>2. a gondnokság alá helyezett személlyel együtt élő házastárs, élettárs</p> <p>3. az a személy, aki a gondnokság ellátására az összes körülmény figyelembevételével alkalmas, előnyben részesítve a szülőket vagy a szülők által a haláluk esetére közokiratban vagy végrendeletben megnevezett személyt, ilyenek hiányában azokat a hozzátartozókat, akik szükség esetén a személyes gondoskodást is el tudják látni</p> <p>4. hivatásos gondnok</p>	<p>1. a támogatásra szoruló személlyel bizalmi viszonyban álló személy (családtag, barát, ismerős)</p> <p>2. hivatásos támogató</p>
Több személy kirendelése	Kivételesen több gondnok is kirendelhető, nincs maximális létszám.	Egy támogatott személy részére legfeljebb két támogató rendelhető ki.
Helyettes személy kirendelése	Szükség szerint kirendelhető helyettes gondnok.	Nem rendelhető ki „helyettes támogató”.
Hivatásos gondnok/támogató kirendelése	Ha a gondnok az általános szabályok alapján nem rendelhető ki, a gondnokság alá helyezett személy számára hivatásos gondnokot kell rendelni. Hivatásos gondnok az a büntetlen	A gyámhivatal hivatásos támogatót rendel ki, ha a) nincs olyan, a támogatott személy által megjelölt személy, akit támogatóul ki

	<p>előéletű személy lehet, aki a hivatásos gondnokra vonatkozó képesítési előírásoknak megfelel. Hivatásos gondnokul mentális zavarban szenvedő személyekkel foglalkozó jogi személy is kirendelhető.</p> <p>A hivatásos gondnok kirendelése a gondnokolt tiltakozása esetén sem mellőzhető!</p>	<p>lehetne rendelni, és</p> <p><i>b)</i> a támogatott személy egyetért hivatásos támogató kirendelésével.</p> <p>Hivatásos támogató az a cselekvőképese, büntetlen előéletű személy lehet, aki a hivatásos támogatókra vonatkozó képesítési előírásoknak megfelel és vele szemben nem állnak fenn kizáró okok (cselekvőképességet érintő gondnokság vagy támogatott döntéshozatal hatálya alatt áll az érintett személy).</p> <p>A gyámhivatal hivatásos támogatóul</p> <p><i>a)</i> hivatásos támogatói feladatokat ellátó, a Kormány által kijelölt szervvel kormányzati szolgálati jogviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban foglalkoztatott személyt,</p> <p><i>b)</i> hivatásos gondnoki feladatokat ellátó személyt vagy</p> <p><i>c)</i> mentális zavarban szenvedő személyekkel foglalkozó jogi személyt</p> <p>rendelhet ki.</p> <p>A hivatásos támogató kirendelésére kizárólag a támogatásra szoruló személy egyetértésével kerülhet sor!</p>
--	---	---

<p>Hivatásos gondnok/támogató foglalkoztatása</p>	<p>A hivatásos gondnokokat a szociális és gyámhivatal foglalkoztatja kormányzati szolgálati jogviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban. (Munkaviszonyban tehát nem lehet.)</p> <p>Ha a hivatásos gondnok tevékenységét munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban látja el, díjazását úgy kell megállapítani, hogy annak összege gondnokoltanként – a gondnoki feladatok mértéke alapján – az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének legalább 10%-át elérje.</p>	<p>A hivatásos támogatókat a szociális és gyámhivatal foglalkoztatja kormányzati szolgálati jogviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban. (Munkaviszonyban tehát nem lehet.)</p> <p>Ha a hivatásos támogató tevékenységét munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban látja el, díjazását úgy kell megállapítani, hogy annak összege támogatott személyenként - a támogatói feladatok mértéke alapján - az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének legalább 10%-át elérje.</p>
<p>Ellátható személyek száma</p>	<p>A hivatásos gondnok egyidejűleg 30 gondnokolt érdekében járhat el, kivéve, ha</p> <p>a) az adott gondnokoltak igényeinek figyelembevétele alapján a gondnoki feladatok ellátását legfeljebb 35 gondnokolt egyidejű ellátása nem veszélyezteti, vagy</p> <p>b) a hivatásos gondnoki feladatokat kormányzati szolgálati jogviszonyban álló személy látja el (ekkor 45 fő érdekében járhat el).</p>	<p>A hivatásos támogató egyidejűleg 30 támogatott személy érdekében járhat el, kivéve, ha</p> <p>a) az adott támogatott személyek igényeinek figyelembevétele alapján a hivatásos támogatói feladatok ellátását legfeljebb 35 támogatott személy egyidejű ellátása nem veszélyezteti, vagy</p> <p>b) a hivatásos támogatói feladatokat kormányzati szolgálati jogviszonyban álló személy látja el (ekkor 45 fő érdekében járhat el).</p>
<p>A tevékenység</p>	<p>A gondnok tevékenységét a</p>	<p>A támogató tevékenységét a</p>

felügyelete	<p>gyámhivatal felügyeli és irányítja.</p> <p>A gondnok a működéséről és a gondnokolt állapotáról a gyámhivatal felhívására bármikor, egyébként az éves számadással együtt köteles beszámolni a gyámhatóságnak.</p>	<p>gyámhivatal felügyeli, de lényegesen korlátozottabb mértékben, mint a gondnok tevékenységét.</p> <p>A „hagyományos” támogató tekintetében éves beszámolási kötelezettség nincs, de a támogatónak a gyámhivatal felhívására írásba kell foglalnia, hogy miben segítette a támogatott személyt és milyen tanáccsal látta el.</p> <p>A hivatásos támogató évente jelentést készít a gyámhivatal számára, amelyben beszámol a támogatott személy részére nyújtott segítségről, megjelölve, hogy milyen eljárásokban és jognyilatkozatok megtételében működött közre.</p>
Számadási kötelezettség	<p>A Ptk. szabályai szerint: éves, rendszeres számadás; eseti számadás; egyszerűsített számadás. Hivatásos gondnoknak mindig van számadási kötelezettsége.</p>	<p>Nincs, mert nincs vagyonkezelés.</p>
Felülvizsgálat	<p>A gondnokság alá helyezés felülvizsgálata iránti eljárást a gyámhatóság indítja meg a bíróság határozatában megjelölt időpontban.</p>	<p>- <u>Rendszeres felülvizsgálat</u>: a gyámhatóság a támogató kirendelését öt évenként felülvizsgálja.</p>

	<p>A kereseti kérelem a cselekvőképességet részlegesen vagy teljesen korlátozó gondnokság alá helyezés megszüntetésére, annak hatályában való fenntartására, a cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokságra változtatására, a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezésre történő módosítására, vagy cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság esetén a korlátozással érintett ügycsoportok módosítására irányulhat.</p> <p>Perindításra a gondnokság alá helyezett személy is bármikor jogosult</p>	<p>- <u>Rendkívüli felülvizsgálat</u>: ha</p> <p>a) azt a támogatott személy vagy a támogató kéri,</p> <p>b) a támogatott személyt a bíróság gondnokság alá helyezte,</p> <p>c) más hatóság értesíti a gyámhatóságot a támogató és a támogatott személy közötti érdekellentétről, vagy</p> <p>d) olyan egyéb tény, körülmény jut a gyámhatóság tudomására, amely indokolttá teszi a támogató kirendelésének felülvizsgálatát.</p> <p>A gyámhatóság a felülvizsgálat eredményeként</p> <p>a) a támogató és a támogatott személy egyetértésével változatlan formában fenntartja a támogató kirendelését,</p> <p>b) felmenti vagy elmozdítja a támogatót, és a támogatott személy kérelmére, vele egyetértésben</p> <p>ba) új támogatót rendel, vagy</p> <p>bb) megszünteti a támogatott döntéshozatalt.</p>
<p>Tisztség megszűnése</p>	<p><u>Felmentés esetei:</u></p> <p>a) a gondnokság alá helyezést a bíróság megszüntette;</p> <p>b) a gondnokolt meghalt;</p> <p>c) a gondnok fontos okból a</p>	<p><u>Felmentés esetei:</u></p> <p>a) azt a támogató vagy a támogatott személy kezdeményezi,</p> <p>b) a támogatott személy</p>

	<p>felmentését kéri; vagy</p> <p>d) utóbb keletkezik olyan kizáró ok, amely a gondnok kirendelésének akadályát jelentette volna.</p> <p><u>Elmozdítás esetei:</u></p> <p>a) a gondnok a kötelezettségét nem teljesíti;</p> <p>b) nem az előzetes jognyilatkozatban foglaltak szerint jár el; vagy</p> <p>c) egyéb olyan cselekményt követ el, amellyel a gondnokolt érdekeit súlyosan sérti vagy veszélyezteti.</p>	<p>meghal, vagy</p> <p>c) utóbb keletkezik olyan kizáró ok, amely a támogató személy kinevezésének akadályát jelentette volna.</p> <p><u>Elmozdítás esetei:</u></p> <p>a) a támogató a feladatait nem látja el, vagy</p> <p>b) olyan cselekményt követ el vagy olyan magatartást tanúsít, amellyel a támogatott személy érdekeit súlyosan sérti.</p> <p>A támogatói tisztség megszűnik a támogató halálával.</p>
<p>Gondnok/támogató tevékenysége</p>	<p><u>1. Törvényes képviselet:</u></p> <p>- A gondnok a cselekvőképesség teljes korlátozása esetén vagy azon ügycsoportok tekintetében, amelyekben a bíróság a cselekvőképességet részlegesen korlátozta, a gondnokolt törvényes képviselője.</p> <p><u>2. Vagyonkezelés:</u></p> <p>- A gondnok a gondnokolt vagyonának kezelésére akkor jogosult, ha a bíróság az érintett személy cselekvőképességét teljesen vagy a jövedelméről vagy a vagyonáról való</p>	<p>A támogató, ha a támogatott döntéshozatal általános jelleggel vagy az adott ügycsoportra tekintettel fennáll, a támogatott személy kérésére</p> <p>a) a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvényben, a polgári perrendtartásról szóló törvényben és a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározottak szerint jelen van azoknál a közigazgatási, polgári és büntetőeljárás cselekményeknél, amelyekben a támogatott személy érintett,</p>

	<p>rendelkezésben korlátozta.</p> <p><u>3. Gondozás:</u></p> <p>A gondnok indokolt esetben – vállalása szerint – a gondnokolt gondozását is ellátja.</p>	<p>b) az eljárási cselekmény rendjét meg nem zavaró módon a támogatott személlyel egyeztet,</p> <p>c) a támogatott személy jognyilatkozatának megtételekor jelen van,</p> <p>d) tanácsaival, a támogatott személy számára szükséges tájékoztatás megadásával a támogatott személy jognyilatkozatának megtételét elősegíti, és</p> <p>e) a támogatott személy döntésének meghozatalához segítséget nyújt, valamint a döntése meghozatalában személyes jelenlétével közreműködik.</p>
--	--	---

*Javaslat a szabályozásra.

3. *Eltérő felelősség*

A hivatásos gondnok, ahogy az előző pontban már volt róla szó, vagy a gondnokolt helyett vagy a gondnokolttal együtt dönt. Ebből adódóan felelős a gondnokolt érdekeinek megfelelő döntés meghozataláért. A hivatásos támogató „csak” segíti a támogatott személyt a döntés meghozatalában, a döntést a támogatott személy hozza meg és ő is felel érte. A hivatásos támogató tanácsait természetesen a támogatott személy érdekeinek figyelembevételével teszi meg, de el kell fogadnia, ha a támogatott személy a tanácsát, véleményét nem fogadja meg és nem a szerint dönt. A támogatott személynek, ugyanúgy mint bármelyik teljesen cselekvőképes személynek joga van „rossz” döntést hoznia, hiszen a döntési szabadságba ez is beletartozik. A hivatásos támogató felelőssége elsősorban abban áll, hogy a döntés meghozatalához, az ügyei intézéséhez segítse hozzá a támogatott személyt és a tőle az adott helyzetben elvárható legjobb tanáccsal támogassa az érintett személyt.

Fentiekből adódóan a hivatásos gondnok tevékenységét szorosabban felügyeli a gyámhatóság. A hivatásos gondnok a tevékenységéről szóló éves beszámoló mellett a vagyonkezelés tekintetében éves számadásra is kötelezett. A hivatásos támogatónak is évente jelentést kell készítenie a gyámhatóság számára, amelyben beszámol a támogatott személy részére nyújtott segítségről, megjelölve, hogy milyen

eljárásokban és jognyilatkozatok megtételében működött közre. Tekintve, hogy a hivatásos támogató vagyont nem kezel, számadásra sem kötelezett.

A hivatásos gondnok és hivatásos támogató felelősségi körében mutatkozó eltérések az alábbiakban foglalhatók össze:

Gondnok (hivatásos gondnok)	Támogató (hivatásos támogató)
a gondnokolt helyett (teljes korlátozás) vagy vele együtt (részleges korlátozás) dönt; felelős a döntésért	csak segíti a döntéshozatalt, a döntést a támogatott személy hozza meg, a döntésért a támogatott személy felel
a gyámhivatal részéről szorosabb felügyelet és irányítás	a gyámhivatal felügyeli a tevékenységét, de korlátozottabban mint a gondnok tevékenységét, nincs gyámhivatali irányítás
évente beszámolót készít a gyámhivatalnak a tevékenységéről	A hivatásos támogató évente jelentést készít a gyámhivatalnak a tevékenységéről. A „hagyományos” támogatónak nincs jelentéstételi kötelezettsége, viszont a támogatott személy vagy a gyámhivatal felhívására írásba kell foglalnia, hogy miben segítette a támogatott személyt és milyen tanáccsal látta el.
éves számadási kötelezettség	nincs számadási kötelezettség, mert nincs vagyonkezelés
Ha a gondnok a jogkörét túllépve jár el, jognyilatkozata harmadik személlyel szemben hatályos, de köteles a gondnokoltnak okozott kárt a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint megtéríteni.	A támogató felelősségéről sem az új Ptk., sem a támogatott döntéshozatalról szóló törvény nem rendelkezik külön. Ebből adódóan a támogató felelősségére a Ptk. általános kárfelelősségi szabályai vonatkoznak. Ha a támogató a jogkörét túllépve jár el, köteles a támogatottnak okozott kárt a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint megtéríteni.

3. Az érintetti kör

A hivatásos gondnok cselekvőképességükben teljesen vagy részlegesen korlátozott személyek vonatkozásában látja el feladatait, míg a hivatásos támogató teljesen cselekvőképes személyek tekintetében. A hivatásos gondnok tevékenysége olyan személyekre terjed ki, akiknek belátási képessége tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent (részleges korlátozás) vagy tartósan, teljeskörűen hiányzik (teljes korlátozás). A hivatásos támogató a belátási képesség kisebb mértékű csökkenésével élő személyeket segíti. A gondnoksággal és a támogatott döntéshozatallal érintett lehetséges személyek nagy valószínűséggel átfedést mutatnak. Az értelmi fogyatékossgal élő, a szenvedélybetegséggel küzdő, a pszichoszociális fogyatékossgal élő személyek, az időskori demencia miatt

segítségre szorulóknak, esetlegesen a hajléktalan személyeket érinti nagyobb valószínűséggel mindkét jogintézmény. Az egészségi állapot mértékében, a mentális zavar fokában viszont eltér a két érintetti kör egymástól. A hivatásos gondnokoknak minden bizonnyal – legalább is a teljesen korlátozó gondnokság esetén – súlyosabb mentális zavarral küzdő, nehezebb helyzetben lévő személyekkel kell foglalkozniuk. A hivatásos támogatóknak mindig szem előtt kell tartaniuk, hogy támogatottjaik teljesen cselekvőképesek.

A gondnokság és a támogatott döntéshozatal jogintézményének eltérő céljából adódóan más hozzáállást igényelnek a gondnokság alatt és a támogatott döntéshozatal hatálya alatt állók. A támogatott döntéshozatal esetén mindenképp kerülendő a döntés átvétele. Itt a jó együttműködésnek, a bizalmi viszonyoknak kell működniük. A hivatásos támogatóknak türelemmel, az időt rászánva kell feltárni a támogatott személy problémáját, és hogy miben kér segítséget. Fontos, hogy a tanácsadás, véleménnyilvánítás szintjét a hivatásos támogató ne lépje túl, ne befolyásolja a támogatott személyt, ne akarjon helyette dönteni. (A támogatott személyekkel történő kommunikációról a III. modulban lesz részletesen szó.)

Az alábbi táblázat tartalmazza összefoglalva a lehetséges érintetti körben való eltérést:

Gondnokság	Támogatott döntéshozatal
belátási képesség tartós vagy időszakonként visszatérően nagymértékű csökkenése (részleges korlátozás) vagy belátási képesség tartós, teljes körű hiánya (teljes korlátozás)	belátási képesség kisebb mértékű csökkenése
belátási képesség tekintetében minden esetben, kötelezően készül szakértői vélemény	belátási képesség kisebb mértékű csökkenése tekintetében a gyámhivatal mérlegelésére van bízva, hogy kér-e szakértői véleményt abban az esetben, ha a támogatott döntéshozatal indokoltsága kérdéses
Lehetséges érintetti kör	
- fogyatékossgal élő személyek, ideértve a pszichoszociális fogyatékossgal élő személyeket is	
- szenvedélybeteg személyek	
- időskorú személyek, különösen a demens beteg személyek	
- hajléktalan személyek	

4. A feladat ellátásához szükséges kompetenciák

A hivatásos gondnoki és hivatásos támogatói tevékenység ellátása részben azonos kompetenciákat, készségeket követel meg az azt ellátó személyektől. Többek között a felelősségtudat, a megbízhatóság, a megfelelő probléma- és konfliktuskezelés elengedhetetlen készségek mindkét hivatás gyakorlója számára. Míg azonban a hivatásos gondnok esetén bizonyos esetekben megkerülhetetlen a határozott fellépés, addig a hivatásos támogatónál a segítő attitűd dominál. A hivatásos

gondnoknak is a lehetőségekhez képest figyelembe kell vennie a gondnokolt véleményét, de a döntés az ő kezében van, tevékenységébe a gondnokolt határozottabb meggyőzése is belefér. A döntésképeségnek a hivatásos gondnok egyik legjellemzőbb kompetenciájának kell lennie. A hivatásos támogató sohasem dönthet a támogatott személy helyett, és nem is „erőszakolhat” rá semmiféle döntést az érintettre. A hivatásos támogatónak el kell fogadnia, hogy nem az ő akarata fog érvényesülni. Ebből adódóan toleranciakészségének nagyobbak kell lennie, még jobban kell ismernie saját korlátait és reakcióit.

A hivatásos gondnoki és hivatásos támogatói feladatok ellátásához szükséges ismeretanyag nagy részben azonos. Mindkét hivatás gyakorlójának tisztában kell lennie az alapvető jogintézményekkel, eljárási szabályokkal, ügyek intézésének módjával, különös tekintettel a tág értelemben vett szociális ellátásokkal és ellátórendszerrel, az egészségügyi ellátórendszerrel és a foglalkoztatásra vonatkozó szabályokkal. Tekintettel arra, hogy a hivatásos gondnokok kezelik gondnokoltjuk vagyont, a vagyoni jogi, gazdasági ismeretek náluk még hangsúlyosabbak. A hivatásos támogatónál pedig a jó információgyűjtési technikák és a tájékozottság fontosságát kell kiemelni. (Az információgyűjtés technikáiról a II. modulban részletesen szó lesz.)

Az alábbi táblázat összefoglalja a gondnoki és támogatói tevékenység ellátásához szükséges készségeket, kompetenciákat, **kiemelve** a támogatók (hivatásos támogatók) szempontjából különösen fontos kompetenciákat:

A gondnoki (hivatásos gondnoki) és támogatói (hivatásos támogatói) tevékenység ellátásához szükséges kompetenciák	
Szakmai kompetenciák	- a feladatellátáshoz szükséges jogszabályok ismerete
	- emberi jogi alapokra épülő gondolkodásmód
	- az érintett személy tájékoztatása az őt érintő ügyekről
	- megfelelő kapcsolat a jogi segítségnyújtást biztosító szakemberekkel
	- részvétel a speciális szakmai képzéseken
Szociális szerepek, társas	- segítőkézség
	- kapcsolatteremtés más szakemberekkel, érdekvédelmi szervezetekkel, a szociális ellátást nyújtó intézményekkel, civil szervezetekkel, törvényes képviselővel (horizontális kapcsolatok)
	- interakció során nyílt légkör teremtése, empátikus készség
	- kommunikációs és kapcsolatteremtési képesség
	- az ügyfelek kifejezőmódjának különböző formái – értelmezés

kompetenciák	- a megértési nehézséggel élő személyekkel folytatott adekvát kommunikáció
	- az érintettekkel történő interakció során a megértő kommunikációs rendszer irányába való hatás
	- szociális események és folyamatok észlelése, kezelése
	- feszültségek és konfliktusok kezelése, felvállalása
	- kezdeményezőkézség
	- önérvényesítő képesség, rugalmasság
Személyes kompetenciák	- öntudatos fellépés, bizalom sugárzása
	- tolerancia
	- érzelmi stabilitás, kiegyensúlyozottság
	- felelősségtudat
	- elhivatottság, elkötelezettség
	- megbízhatóság
	- döntésképeség
	- szervezőkézség
	- együttműködés, kooperációs készség
	- fontossági sorrend meghatározása
	- önálló kezdeményezések és tevékenységek kialakítása
	- saját korlátok és gyengék figyelembevétele
	- még hiányzó kompetenciák önálló fejlesztése
Módszerkompetenciák	- áttekintő képesség
	- információgyűjtés
	- általános ismeretek speciális helyzetben való alkalmazása
	- problémaelemzés, - feltárás
	- okok feltárása
	- helyzetfelismerés
	- konfliktuskezelés
	- rendszerben való gondolkodás
	- gyakorlatias feladatértelmezés
	- körültekintés, elővigyázatosság
- eredményorientáltság	

Felhasznált irodalom, jogszabályok:

- Horváthné Somogyi Ildikó, Danó Réka, Tóth Szilvia: Támogatott döntéshozatal – Az ÉFOÉSZ modellkísérleti programjának tapasztalatai (ÉFOÉSZ, 2011)

- Fehér Könyv az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő jogalkotási és jogalkalmazást segítő feladatokról
- A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény és indokolása
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és indokolása
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény
- A választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény- A támogatott döntéshozatalról szóló 2013. évi CLV. törvény és indokolása
  - Dr. Lantai Csilla főosztályvezető-helyettes (EMMI) előadása (Emberi Erőforrások Minisztériuma, 2013. szeptember 11.)

II. modul – Ismeretek az érintettekről

A támogatott döntéshozatal elrendelése nem köthető meghatározott egészségi vagy mentális állapothoz. Támogató kirendelését bárki kérheti, aki úgy véli, hogy általánosságban vagy egyes ügyekben a döntései meghozatalában segítségre szorul, de magát a döntést önállóan is képes meghozni. Ugyanígy, a bíróság is akkor fogja megkeresni a gyámhatóságot, ha a gondnokság alá helyezési eljárásban úgy látja, hogy gondnok kirendelésére nincs szükség, azaz az érintett tud önállóan dönteni, csak ehhez segítségre van szüksége, így nehéz előre pontosan megjelölni az ügyféli kört. Ugyanakkor mivel a támogatott döntéshozatal célja a belátási képesség kisebb mértékű csökkenése miatt segítségre szoruló nagykorú személy támogatása a cselekvőképesség korlátozásának elkerülése érdekében feltételezhető, hogy az értelmi fogyatékossgal élő, autista, szenvedélybeteg emberek, a pszicho-szociális fogyatékossgal élő személyek, az időskori demencia miatt segítségre szoruló, esetlegesen a hajléktalan személyek közül többen élnek majd ezzel a lehetőséggel. A felsorolt lehetséges érintetti körrel való bánásmód, kommunikáció nagy odafigyelést, körültekintést igényel. A támogatónak ahhoz, hogy a támogatottnak hatékony segítséget tudjon biztosítani a döntéshozatalban, rendelkeznie kell azon képességgel, hogy az adott élethelyzetben releváns információkat megtalálja, és az információt közérthetően megfogalmazva az érintett számára átadja, ebben az információgyűjtési és keresési technikák alkalmazása segítséget jelenthet, amellyel jelen fejezet keretében részletesen foglalkozunk.

Ismeretek a szenvedélybetegségről

A Nemzeti stratégia a kábítószer-probléma kezelésére 2011–2020 (szakértői javaslat) alapján különböző **kémiai, illetve viselkedési függőségek** számos szempontból összetartoznak, és együttesen a függőségi állapotok széles jelenségkörét alkotják. Ez abban is tükröződik, hogy a vonatkozó európai stratégiák közel felében a **kábítószerrel mellett az alkoholprobléma** is célterületként szerepel. Ugyanakkor a különböző függőségi típusok – eltérő jellemzőik miatt – mégsem azonosíthatók egymással. A kábítószer-jelenség közösségi térben zajlik, a probléma kiküszöbölése, kedvező irányú befolyásolása szempontjából tehát döntő fontosságú a közösség viszonyulása, válaszkészsége és válaszképessége. Megfelelő közösségi

válasz nélkül az intézményes próbálkozások hatóköre sosem lesz képes lefedni a szükségleteket. **A különböző társadalmi problémák hatékonyan főleg azokban a közegekben befolyásolhatók, ahol azok keletkeznek.** A kábítószer-problémák visszaszorítása is elsősorban a helyi szintű kezdeményezések ösztönzését igényli, hogy kialakuljon az a közösségi–civil–szakmai hálózat, amely minden településen lehetővé teszi a különböző **fejlesztő, megelőző és kezelő programokhoz való egyenlő hozzáférést.**

Fogalom meghatározások:

Ártalomcsökkentés: Az **alkohollal és illegális drogokkal összefüggésben** olyan stratégiák és programok, melyek közvetlenül az alkohol és illegális drogok fogyasztásából eredő ártalmak csökkentésére összpontosítanak egyéni és társadalmi szinten.

Általános megelőzés: Az e kategóriába tartozó prevenciós stratégiák a populáció egészét (országosan, helyi közösségekben, iskolában) szólítják meg olyan üzenetek, illetve programok segítségével, amelyek a probléma-viselkedés (**alkohol, dohányzás, kábítószer-fogyasztás**) megjelenését igyekeznek megakadályozni, illetve késleltetni. A prevenciós beavatkozások **minden előzetes szűrés nélkül kívánják ellátni a személyek széles körét** olyan ismeretekkel, készségekkel és jártasságokkal, amelyek lehetővé teszik számukra a problémák jelentkezésének kivédését.

Céltzott megelőzés: E beavatkozások a teljes populációnak csak egy sajátos módon körülhatárolt részét célozzák meg, nevezetesen azokat a személyeket, csoportokat, amelyek bizonyos sajátosságaik okán különösképpen veszélyeztetettnek tekinthetők (**például alkoholista szülők gyermekei, iskolából kimaradó, tanulási problémával küzdő fiatalok**). A veszélyeztetett csoportok számos szempont alapján azonosíthatóak, történhet ez az azonosítás a **biológiai, pszichoszociális, szociális vagy környezeti kockázati tényezők** mentén – amennyiben a tudományos kutatás bizonyítottan oki kapcsolatot mutatott ki az adott tényező megléte és a problémás viselkedés kialakulása között.

Javallott megelőzés: Ez a kategória olyan prevenciós beavatkozásokat és programokat jelöl, amelyek az érvényes diagnosztikus kategóriák alapján (Mentális rendellenességek diagnosztikai és statisztikai kézikönyve, 4. kiadás, Betegségek nemzetközi osztályozása, 10. kiadás) **függőnek nem minősülő, de a problémás használat korai jeleit mutató személyek viselkedését szeretnék a kívánatos iránynak megfelelően befolyásolni.**

Mentálhigiéné: Az egészséges lélektani folyamatok és személyközi kölcsönhatások fejlesztésére, illetve a pszichés működészavarok megelőzési lehetőségeire vonatkozó szemlélet és elméletrendszer, interdiszciplináris megközelítésmód, illetve társadalmi gyakorlat, amely intézmények, szervezetek, embercsoportok – magukat egészségesnek érző emberek – mozgósítására és megváltoztatására irányul.

Motiváció: Indíték, késztetés valamely magatartásforma, viselkedésmód, cselekvés vállalására vagy éppen korlátozására, visszafogására. A drogokkal kapcsolatosan a fogyasztáscsökkentés törekvését vagy a kezelésbevetel vállalását, a kezelésben való részvételt szokták érteni a motiváció fogalmkörében.

Önsegítés, önsegítő csoport: Az önsegítő csoportok kezdeményezői és tagjai úgy látják, hogy személyes problémájukat (leggyakrabban függőségüket) képtelenek

önerőből és/vagy az egészségügyi és szociális intézmények segítségével megoldani. Az önsegítés olyan, leginkább csoportos formában megvalósuló együttműködési forma, amelyben rendszerint hasonló gondokkal küzdő emberek szervezik meg önmagukat egyetlen közös cél **(a 12 lépéses anonim programok, így például a Névtelen Anyagosok esetében a szermentesség és a józanság)** elérése érdekében. A rendszeres, kölcsönös, egymásnak nyújtott ingyenes segítség révén belső változási folyamatot indítanak el, amelynek mentén szellemi, lelki és szociális állapotuk javul. **Legfőbb hatótényezők és erőforrásaik:** a sorsközösség, a tapasztalatok megosztása, a szolidaritás, a támogatás, az elfogadás, a spiritualitás, a biztonságos környezet és a hierarchia-mentesség. Az önsegítő csoportok hatása az önértékelésre, a megküzdési képességre, a hangulati állapotra és az aktivitásra meglepően jó, a tapasztalatok szerint gyakran felülmúlja az intézményi beavatkozások hatásfokát.

Rehabilitáció: Krónikus, maradványállapottal, maradványtünetekkel járó betegségek esetében a fizikai és szellemi működés helyreállítása, különös tekintettel a munkaképességre és az önálló életvitelre.

Reszocializáció: Krónikus, maradványtünetekkel járó egészségkárosodások rehabilitációja mellett és után történő felkészítés, gondozással és képzéssel a közösségbe való visszailleszkedés érdekében. Különösen pszichiátriai és szenvedélybeteg felépülést célzó, közösségi ellátásának fontos feladata.

Kábítószer: a pszichoaktív csoportba tartozó azon szerek, amelyek szerepelnek az Egyesült Nemzetek Szervezete által elfogadott kábítószer, illetve veszélyes pszichotrop anyag listákon.

Kezelő- és ellátórendszer (egészségügyi és szociális ellátás)

Elvben az összes hazai pszichiátriai és addiktológiai tevékenységre engedéllyel rendelkező egészségügyi ellátó jogosult kábítószer használó betegek ellátására. Ez több mint **500 kezelőellátó helyet jelent**. Ugyanakkor az országos adatgyűjtési programok keretében évről évre hozzávetőleg csupán 100-120 intézmény jelzi, hogy valóban ellát illegális szereket fogyasztó betegeket. (A visszaélészerű gyógyszerhasználat eseteit is beleértve.)

Míg az **egészségügy területén** szűkült, a **szociális területen** szélesedett az ellátások köre: szenvedélybeteg alacsonyküszöbű, közösségi és nappali ellátása.

Közösségi szenvedélybeteg-ellátás:

A személyes gondoskodást nyújtó szociális szolgáltatások része. Célja, hogy az általa gondozott szenvedélybeteg integrált és teljes jogú tagjai maradjanak a társadalomnak, illetve visszakapcsolódjanak a közösségbe. Ennek érdekében a gondozás és a pszichoszociális rehabilitáció, valamint a tanácsadás minden formáját a szenvedélybeteg otthonában illetve lakókörnyezetében, tartózkodási helyén biztosítja.

A közösségi ellátás szemléleti kerete

A közösségi ellátás alapjaiban pozitív szemléletű, filozófiája szerint a negatív folyamatok megállíthatók és megfordíthatók, a változásra és a felépülésre mindig van lehetőség. A közösségi ellátás központi eleme, hogy nem csupán, és nem elsősorban az ellátásban résztvevő addiktológusok, pszichiáterek, más orvosok,

pszichológusok, szociális munkások, szociális gondozók, stb., illetve a közösségben folyó gyógyszeres kezelés vagy csoportos fejlesztés erőire bízva a személyiség változását és a szerfüggőség leküzdését, hanem a közösség természetes kapcsolatformáit és kommunikációs folyamatait is felhasználja ehhez.

A családsegítői szolgáltatás szerepe a szenvedélybeteg emberek szociális ellátásában

A családsegítő szolgálatnak véleménynyilvánítási szerepe a támogató személy gyámhatóság általi kirendelése során:

A támogatott döntéshozatalról szóló 2013. évi CLV. törvény alapján a családsegítő szolgálatnak véleménynyilvánítási szerepe lehet a támogató személy gyámhatóság általi kirendelése során, az eljárásban, ha a támogató kirendelésének indokoltsága tekintetében kétség merül fel, a gyámhatóság a belátási képesség kisebb mértékű csökkenésének igazolása érdekében szakértői véleményt szerezhethet be, valamint kikérheti a családsegítő szolgálat véleményét.

A családsegítés a szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára, az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás (Szt. 64. § (1) bekezdés)

A családsegítő szolgáltatás feladatellátásának tartalma:

A szolgáltatás feladatait ellátó szakemberek széles szolgáltatási körrel állnak a településen élők rendelkezésére:

- Információnyújtással segítik a szolgáltatást igénybe vevőket szociális, gyermekvédelmi, foglalkoztatási és egyéb területeken való tájékozódását;
- Szociális, életvezetési, mentálhigiénés tanácsadást végeznek;
- Családgondozással elősegítik a családban jelentkező krízis, működési zavarok illetve konfliktusok megoldását;
- Közösségépítő, családterápiás, konfliktuskezelő mediációs programok és szolgáltatásokat működtetnek;
- Természetbeni és anyagi támogatások közvetítenek;
- Probléma specifikus szolgáltatásokat szerveznek;
- Veszélyeztetettséget észlelő és jelző rendszert működtetnek.

A problémák kezelését rendszerszemléleti megközelítéssel keresztül végzik, ez kiterjed a család egység rendszerként történő szemléletére, az intézmények / szolgáltatások rendszerkénti egymáshoz kapcsolására illetve az igénybe vevők összekapcsolására olyan rendszerekkel, amelyek szolgáltatásokat, forrásokat vagy lehetőségeket nyújtanak számukra.

A lakosság szociális helyzetének figyelemmel kísérése, új ellátási formák bevezetésének kezdeménye mellett széleskörű, a lakosság igényeihez rugalmasan alkalmazkodó szolgáltatási rendszer kiépítésével foglalkozik.

Koordinációs szerepében az egyéneket, családokat támogató egyéb szolgáltatások, intézmények munkájának összehangolását végzi.

Feladatainak ellátása során arra törekszik, hogy a szolgáltatásait igénybe vevő egyének, családok tagjai részére a segítségnyújtás önállóan legyen képes működni, a működőképességét megőrizni.

A célcsoport nem közvetlenül a függősége miatt jelenik meg a segítő rendszerben, hanem gyakran a hozott probléma hátterében ez áll. Akár kábítószer függőségről, akár játékszenvedélyről, akár alkoholizmusról van szó, elmondható, hogy társadalmi osztálytól függetlenül, nemre, korra való tekintet nélkül családok jelentős részénél rombolja a család életét. A függőség miatt ezekben a családokban jellemzően anyagi problémák, párkapcsolati zavarok, gyerek tanulási nehézsége a hozott probléma. A családgondozás során kerül felszínre a valódi ok, és kezdődik a reális helyzetre kialakított cselekvési terv végrehajtása. A családsegítő kompetenciájába tartozó tevékenységek mellett szükség van a betegség szakirányú ellátását nyújtó intézményekbe való delegálásnak is.

A problémával érintett családokban a családtagok között merevek, vagy rendezetlenek a határok, a családi szerepek általában felcserélődnek. Fontosnak érzik, hogy kifelé a boldog család látszatát tartsák fenn, miközben befelé szégyennek, tiltottnak rejtegetnivalónak élik meg. Ez az attitűd nagyon sok energiát emészt fel, így a valódi szükségleteik kielégítetlenek maradnak. A család értékvesztése, a családi hierarchia megbomlása kedvez a függőségek kialakulásának.

A család mellett a társadalmi változások is sok esetben indukálják a betegség létrejöttét. Napjainkban a kultúra és a társadalmi rendszer értékrendjének felbomlása, a megélhetésért való mindennapos küzdelem, az állandó rettegés a munkahely elvesztése miatt egyre nagyobb számban termeli a problémás családokat. Az állandó belső szorongás elviselhetetlen érzést kelt, ezért gyakran nyúlnak valami pótszerhez.

A családsegítő tevékenységei közül az információnyújtás, a lelki-mentális gondozás, szükség esetén az adósságkezelés mellett jelentős szerepet kap azon szolgáltatások köre, ami a családi dinamikára képes hatást gyakorolni. Így a családterápia, vagy szülőcsoportok megtartása.

Felhasznált irodalom:

- 2012-es ÉVES JELENTÉS az EMCDDA számára készítette: Nemzeti Drog Fókuszpont "MAGYARORSZÁG" Új fejlemények, trendek és részletes információk a kiemelt témákról
- http://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/EMCDDA_jelentes_2012.pdf
- Nemzeti stratégia a kábítószer-probléma kezelésére 2011–2020 (szakértői javaslat) *Berényi András, Buda Béla, Grezsa Ferenc, Kály-Kullai Károly, Koós Tamás, Lányi András, Nagy Zsolt, Rácz József, Urbán Zoltán, Vandlik Erika és Victorné Erdős Eszter*
- Mentális rendellenességek diagnosztikai és statisztikai kézikönyve, 4. kiadás, Betegségek nemzetközi osztályozása, 10. kiadás

Ismeretek a fogyatékossgal élő személyekről

A fogyatékos emberek körén belül az értelmi fogyatékos, autista, halmozottan fogyatékos, illetőleg a pszicho-szociális fogyatékossgal élő emberek lehetnek a potenciális alanyai a támogatott döntéshozatalnak, tekintettel arra hogy annak alapja a belátási képesség kisebb mértékű csökkenése.

A fogyatékossgal fogalma

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény - amelyet az összes fogyatékos embereket érintő szabályozás háttér-szabályozásának tekintünk - fogyatékos személy definíciója felöleli a pszicho-szociális fogyatékossgal élő emberek körét is. **E törvény szerint fogyatékos személy: az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszicho-szociális károsodással - illetve ezek bármilyen halmozódásával - él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja)**

Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy a pszicho- szociális fogyatékossgal fogalma megfelel a kurrens nemzetközi és EU szabályozásnak, a támogatott döntéshozatal intézménye kapcsán is kiemelten fontos e fogalmi meghatározás következetes alkalmazása.

Ugyanakkor megjegyezzük, hogy a hazai szabályozás szektorális területenként eltérően definiálja a pszicho-szociális fogyatékossgal élő emberek körét, sokszor egyoldalúan csak a mentális károsodásra helyezve a hangsúlyt például

- a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény külön ellátotti csoportként kezeli a fogyatékos személyek és a pszichiátriai beteg embereket.
- az egészségügyi törvény pszichiátriai megközelítésű fogalom meghatározása: az a beteg, akinél a kezelőorvos a Betegségek Nemzetközi Osztályozása X. Revíziója szerinti Mentális és Viselkedészavar (F00-F99), illetve szándékos önártalom (X60-X84) diagnózisát állítja fel. [Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 188. § d) pont]

Az értelmi fogyatékossgal egyértelmű, tudományos meghatározása máig hagy kívánnivalót maga után, azonban az értelmi fogyatékossgal esetén elengedhetetlen az alábbi szempontok együttes szem előtt tartása:

- Csak olyan érvényes, sok szempontú diagnosztika alapján mondható ki, amely az intellektuális funkciók és az alkalmazkodási képességek mellett figyelembe veszi a pszichés összetevőket, a fizikai, egészségi, kóros tényezőket, a környezeti jellegzetességeket (pl: kulturális és nyelvi eltérések), valamint a kommunikáció és a viselkedés változatait is

- Az alkalmazkodási készségek terén észlelt akadályozottság az adott közösségben élő kortársakra jellemző megnyilvánulásokra vonatkozik, és feltárása az egyén sajátos szükségleteinek feltérképezését célozza
- A speciális alkalmazkodási gyengeségek gyakran egyéb alkalmazkodási területeken vagy más személyes képességek terén észlelhető erősségekkel társulnak
- Megfelelő, tartós támogatással az értelmi személy életminősége jelentősen javulhat¹

(Kálmán Zsófia – Könnczei György: A Taigetosztól az esélyegyenlőségig, Osiris, Budapest, 2002., 317. oldal)

Az autizmus szociális, kommunikációs kognitív készségek minőségi fejlődési zavara, amely az egész életen át tartó fogyatékos állapotot eredményezhet. Ez lehet igen súlyos, járulékos fogyatékoságokkal halmazott sérülés, illetve többé-kevésbé kompenzált vagy jól kompenzált állapot. A súlyosan érintettek egész életen át teljes ellátásra, a jó képességűek egyénileg változó támogatásra szorulnak. Különböző formáit egységesen 'autisztikus spektrumzavarként', illetve 'pervazív fejlődési zavarok' csoportjaként definiálja a modern szakirodalom. Genetikusan erősen meghatározott, a családokban halmozódik.

Fentiekből is kitűnik, hogy a fogyatékoság, illetve az értelmi fogyatékoság nem pusztán biológiai adottság, intelligenciahányadoson alapuló meghatározottság, hanem egy komplex állapot, melyet számos, egyéb tényező is befolyásol. Alapvetően meghatározza az egyén mindennapjait, életminőségét és jogainak gyakorlását, hogy a társadalmi attitűd és környezet a legtöbb szempontból nem kedvez a fogyatékosággal élő ember képességei, lehetőségei kibontakoztatásának, akadályozza az egyént a társadalomban való teljes és hatékony, másokkal azonos alapon történő részvételben.

Demográfiai adatok

A 2011. évi népszámlálás a fogyatékoságra vonatkozó adatgyűjtést önkéntes alapon végezte, az egészségi állapotra vonatkozó adatkérés témakörén belül. A lakosság körében a válaszadási hajlandósági ebben a témában 89%-os volt. A **2011-es adatok szerint** Magyarországon a **fogyatékosággal élő emberek száma** körülbelül **457 000 fő**, mely a lakosság 4,6%-át teszi ki. Érdekes összehasonlítás, hogy míg 1991-ről 2001-re a fogyatékosággal élő emberek aránya a népességen belül 368 000 főről, 577 000 főre nőtt, a népességen belül arányukat 5,3 %-ról 5,7%-ra emelve, a legújabb népszámlálási adatok alapján csökkent a fogyatékosággal élő emberek aránya.

---

¹ Kálmán Zsófia – Könnczei György: A Taigetosztól az esélyegyenlőségig, Osiris, Budapest, 2002., 317. oldal

1. sz. táblázat - A fogyatékossgal élők a fogyatékossg típusa szerint, 2011²

A fogyatékossg típusa	Férfi	Nő	Összesen	
			Fő	A népesség százalékában
Mozgássérült	105 577	126 629	232 206	2,34
Gyengén, aliglátó	28 691	44 739	73 430	0,74
Vak	4 264	4 790	9 054	0,09
Nagyothalló	28 613	34 401	63 014	0,63
Siket	4 201	4 370	8 571	0,09
Súlyos belszervi fogyatékos	22 880	23 768	46 648	0,47
Mentálisan sérült (pszichés sérült)	20 733	25 532	46 265	0,47
Értelmi fogyatékos	23 857	18 922	42 779	0,43
Beszédhibás	9 249	5 279	14 528	0,15
Beszéd fogyatékos	6 516	4 397	10 913	0,11
Autsita	3 992	1 128	5 120	0,05
Siketvak (látás-és hallássérült)	1 514	1 748	3 262	0,03
Egyéb	1 148	1 129	2 277	0,02
Ismeretlen	1 594	1 586	3 180	0,03
Fogyatékossgal élők	214 765	241 873	456 638	4,60

A népszámlálás fogyatékossgra vonatkozó adatgyűjtése valamennyi fent hivatkozott évben önkéntes volt, 1991-ben azonban csak a lakosság 20%-ának tették fel ezt a kérdést. Az utóbbi két népszámlálás alkalmával a teljes lakosság körében vizsgálták a fogyatékossg tényét, 2011-ben pedig kettéválasztották a fogyatékossgra és tartós betegségekre vonatkozó adatgyűjtést. A fogyatékossgal élő emberekre vonatkozó 2001-es adatokat összegző tanulmányaiban maga a Központi Statisztikai Hivatal is alábecsültnek ítélte.

A legújabb adatok alapján a fogyatékossgal élő lakosság körében, hasonlóan a 2001-es adatokhoz, továbbra is a mozgáskorlátozott személyek száma a legmagasabb (232 000 fő), mely a fogyatékossgal élő lakosság körülbelül felét teszi ki. A legújabb adatok alapján az értelmi fogyatékossgal élő emberek száma 42.779 fő, mely szintén csökkenést mutat a 2001-es adatokhoz képest (2001-ben az értelmi fogyatékossgal élő emberek száma 56.963 fő volt.) A fogyatékossgal élők több mint 70%-a 50 évesnél idősebb, hasonlóan a 2001-es adatokhoz, azonban míg 1991-ben férfibblet mutatkozott a fogyatékossgal élő emberek körén belül, 2001-ben és 2011-ben már a nők aránya volt nagyobb. (2001-ben a

² Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, 2011. évi népszámlálás, 3. Országos adatok, Budapest 2013

fogyatékossgal élő emberek körében a nők aránya 51%-volt, 2011-ben pedig 53%). (Fenti arányok összefügghetnek azzal, hogy a fogyatékossgal élő emberek többsége időskorú, az időskorúak között pedig magasabb a nők aránya.)

A településtípus szerinti adatok a jelenlegi és a korábbi adatok alapján is azt mutatják, hogy a fogyatékos emberek magasabb arányban élnek a községekben és kevésbé a fővárosban, valamint más városokban, mint a nem fogyatékos népesség.

A fogyatékossgal élő emberek iskolai végzettsége, hasonlóan a 2001-es adatokhoz, jóval alacsonyabb az ép emberek csoportjába tartozókéénál. A 2011-es adatok szerint a fogyatékossgal élő emberek 56%-a legfeljebb az általános iskolát végezte el, az általános iskolát be sem fejezők aránya pedig viszonylag magas az értelmi fogyatékossgal élő, továbbá a beszéd-fogyatékos és autista személyek között. Következésképp foglalkoztatottságuk a fogyatékossgal élő népességén belül a legalacsonyabb, körülbelül 7%-os)

Szociális ellátások

A fogyatékos személyek részére a magyarországi szociális ellátórendszer **mind pénzbeli, mind pedig személyes gondoskodást nyújtó ellátási formákat biztosít**. A pénzbeli ellátásban, illetve a személyes gondoskodásban részesülő fogyatékos személyek számáról nem lehet pontos adatot adni, hiszen többen részesülnek kettő vagy többszörös ellátásban, de nagyságrendileg több, mint **400 ezer** főről lehet beszélni.

Nagyobb mértékű a pénzbeli támogatásban részesülők száma. Vakok személyi járadékában – amelyre az a 18 éven felüli vak személy jogosult, akiről nem intézményben gondoskodnak – a 2009. december havi adatok alapján 5 372 fő részesül. A magasabb összegű családi pótlékot – amelyet a fogyatékos, illetve a tartós, krónikus betegségben szenvedő gyermekek és súlyosan fogyatékos fiatal felnőttek kapnak – 151 740 fő után 140 034 család veszi igénybe. Mozgáskorlátozottak közlekedési támogatásában – amelyet azon súlyos mozgáskorlátozott személyek kapnak, akik a tömegközlekedést nem képesek igénybe venni – 2009. évben 140 000 fő részesült. A fogyatékossgal támogatást a 2009. december havi adatok szerint 112 647 fő veszi igénybe. A fogyatékossgal támogatásban részesülők közül 51 890 fő mozgásszervi fogyatékos, 37 031 fő látási fogyatékos, 12 624 fő értelmi fogyatékos, 7 693 fő hallási fogyatékos, 200 fő autista és 3 209 fő pedig halmozottan fogyatékos személy.

A saját lakókörnyezetben, lakóotthonban élő fogyatékos személyeknek nyújt alapszolgáltatást a **támogató szolgálat**. A támogató szolgálat többek között a különböző közösségi és szabadidős szolgáltatások elérésében (mind szállítás, mind kommunikáció szintjén) ad támogatást, emellett az igénybevevő környezetében, lakásán nyújt fejlesztést, gondozást, segíti az önálló életvitelt, támogatja az ön-érdekérvényesítést. A szolgáltatás jelenleg 20 258 fő számára érhető el.

A személyes szociális gondoskodási ellátások közül nappali ellátás (klub, fejlesztő napközi otthon stb.) keretében 6 727 fő részére biztosítanak (döntően az

önkormányzatok) ellátást. A **nappali ellátás** a saját lakókörnyezetben élő fogyatékos személyeknek napközben nyújt fejlesztést, étkezést, segít az önálló életvitelben és a társadalmi szerepek gyakorlásában.

Az **átmeneti elhelyezésben részesülők, gondozóházban elhelyezettek száma** csekély, 262 ellátott. Jelenleg **tartós bentlakásos szociális intézményi ellátásban** 16 668 engedélyezett férőhely van. Ápoló-gondozó intézményi ellátásban 13 802 fő részesül, amiből 50 férőhelyet meghaladó nagyságú intézmény 11 939 férőhellyel rendelkezik. Az ápoló-gondozó célú ellátást biztosító férőhelyek közül 8% működik lakóotthoni formában. Rehabilitációs intézményi ellátásban az engedélyezett férőhelyek száma 1773, melyből 473 rehabilitációs célú lakóotthoni férőhely.³

A jelenlegi nagy létszámú intézmények sok esetben a település szélén, rosszabb esetben az országhatáron, izoláltan, korszerűtlen épületekben működnek. Ezen intézményekben is nagy erőfeszítéseket tesznek az ellátott személyek társadalmi integrációjának megteremtése érdekében, magas színvonalon, komplex szolgáltatásokat biztosítanak. Az intézmény területi elhelyezkedéséből adódó korlátokat azonban nem tudják leküzdeni. Egy több száz fős intézmény esetében fennáll a veszélye annak, hogy nem alkalmas az egyéni képességekre alapozott, személyre szabott szolgáltatás nyújtására.

A szociális ellátások rendszere:

1. Pénzbeli ellátások
2. Természetbeni ellátások
3. Kedvezmények
4. Személyes gondoskodást nyújtó ellátás
  - a) Szociális alapszolgáltatások
    - nappali ellátás
    - támogató szolgáltatás (csak súlyosan fogyatékos személyek számára)
  - b) szociális szakosított ellátások
    - ápolást, gondozást nyújtó intézmények
    - átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények
    - lakóotthonok
    - rehabilitációs intézmények
    - támogatott lakhatás szolgáltatás

A szociális szolgáltatások és egészségügyi ellátások igénybevételével kapcsolatos legfontosabb fogalmak

Klinikai szakpszichológia: A klinikai szakpszichológiai tevékenység az a klinikai és mentálhigiéniai szakpszichológus által végzett tevékenység, amely a lelki egészség megőrzésére, fejlesztésére és helyreállítására, a lelki zavarok megállapítására, vizsgálatára és okainak feltárására, egyes betegségek diagnosztizálásához

³ A KSH 2010. évi előzetes adatai.

szükséges pszicho-diagnosztikai vizsgálatok végzésére, valamint a lelki zavarok pszichológiai módszerekkel történő korrekciójára irányul. [Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 103. § (2) bek.]

Önkéntes gyógykezelés: A gyógykezelés akkor tekinthető önkéntesnek, ha abba a cselekvőképes beteg a 15. § (5) bekezdés szerint a pszichiátriai intézetbe történő felvétele előtt beleegyezett.

Kötelező gyógykezelés: A bíróság annak a pszichiátriai betegnek a kötelező intézeti gyógykezelését rendeli el, aki veszélyeztető magatartást tanúsít, de sürgősségi gyógykezelése nem indokolt. [Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 200. § (1) bek.]

Sürgősségi gyógykezelés: Ha a pszichiátriai beteg közvetlen veszélyeztető magatartást tanúsít, és ez csak azonnali pszichiátriai intézeti gyógykezelésbe vétellel hárítható el, az észlelő orvos közvetlenül intézkedik a beteg megfelelő pszichiátriai intézetbe szállításáról. A beteg beszállításánál szükség esetén a rendőrség közreműködik. [Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 199. § (1) bek.]

Közvetlen veszélyeztető magatartás: A beteg – pszichés állapotának akut zavara következtében

– saját vagy mások életére, testi épségére, egészségére közvetlen és súlyos veszélyt jelent. [Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 188. § c) pont]

Pszichiátriai gondozás: A pszichiátriai gondozás az a tevékenység, amelynek során a pszichiáter szakorvos által vezetett munkacsoport meghatározott területen élő, hosszan tartó pszichiátriai betegségekben szenvedők folyamatos észlelését és gyógyítását végzi, segíti a rehabilitációját a betegség teljes folyamatában. A gondozás a gondozó intézetben, a beteg családi és lakókörnyezetében, saját életterében, adott esetben az otthonában történik, az 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről 89. és 190. §-a alapján. [Az egészségügyi szolgáltatások nyújtásához szükséges szakmai minimumfeltételekről szóló 60/2003. (X. 20.) ESzCsM rendelet 2. számú melléklete]

Közösségi ellátások: Közösségi ellátások a pszichiátriai betegek részére nyújtott közösségi alapellátás. [A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 65/A. § (1) bek.] Olyan önkéntesen igénybe vehető, hosszú távú, közösségi alapú gondozás, amelynek során a gondozás és a pszichoszociális rehabilitáció az ellátott otthonában, illetve lakókörnyezetében történik. [Foglalkoztatási és Szociális Hivatal szakmai tanulmánya a támogató szolgáltatásokról és közösségi ellátásokról, 2010. május 30.]

Pszichiátriai intézet: Minden olyan egészségügyi szolgáltatást, vagy azt is nyújtó ellátóhely, amely pszichiátriai betegek pszichiátriai betegségekből eredő ellátását, továbbá felügyeletét, gondozását napi 24 órán át biztosítja, függetlenül az intézmény által nyújtott egyéb szolgáltatásoktól, fenntartójától és elnevezésétől, ideértve a külön

jogszabály szerinti közösségi pszichiátriai ellátást nyújtó intézetet is. **Pszichiátriai intézetnek minősül a pszichiátriai betegek járóbeteg szakellátását végző pszichiátriai intézmény, a pszichiátriai betegek otthona, valamint rehabilitációs intézete, ideértve az átmeneti intézményt is.** [Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 188. § a) pont]

Pszichoterápia: A pszichoterápia többféle módszeren alapuló, tudományosan megalapozott, a pszichés és pszichoszomatikus zavarok esetén alkalmazott, egyéni vagy csoportos formában, több, meghatározott időtartamú ülésben történő terápiás eljárás, amelyet a pszichoterápiás eljárások végzésére képesítéssel rendelkező szakorvos, vagy klinikai szakpszichológus végezhet önállóan. [Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 103. § (1) bek.]

A családsegítői szolgáltatás szerepe a fogyatékos emberek szociális ellátásában

A támogatott döntéshozatali eljárásban a családsegítő szolgálat véleménynyilvánítási szerepét, illetőleg a családsegítő szolgáltatás tevékenységi körét a tananyag a korábbiakban részletesen tárgyalja (*ismeretek a szenvedélybetegségről c. alatt*).

A támogatott döntéshozatalról szóló 2013. évi CLV. törvény alapján a családsegítő szolgálatnak véleménynyilvánítási szerepe lehet a támogató személy gyámhatóság általi kirendelése során, az eljárásban, ha a támogató kirendelésének indokoltsága tekintetében kétség merül fel, a gyámhatóság a belátási képesség kisebb mértékű csökkenésének igazolása érdekében szakértői véleményt szerezhethet be, valamint kikérheti a családsegítő szolgálat véleményét.

A családsegítés a szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára, az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás (Szt. 64. § (1) bekezdés)

A szolgáltatás feladatait ellátó szakemberek széles szolgáltatási körrel állnak a településen élők rendelkezésére:

- Információnyújtással segítik a szolgáltatást igénybe vevőket szociális, gyermekvédelmi, foglalkoztatási és egyéb területeken való tájékozódását;
- Szociális, életvezetési, mentálhigiénés tanácsadást végeznek;
- Családgondozással elősegítik a családban jelentkező krízis, működési zavarok illetve konfliktusok megoldását;
- Közösségépítő, családterápiás, konfliktuskezelő mediációs programok és szolgáltatásokat működtetnek;
- Természetbeni és anyagi támogatások közvetítenek;
- Probléma specifikus szolgáltatásokat szerveznek;
- Veszélyeztetettséget észlelő és jelző rendszert működtetnek.

A problémák kezelését rendszerszemléleti megközelítéssel keresztül végzik, ez kiterjed a család egység rendszerként történő szemléletére, az intézmények / szolgáltatások rendszerkénti egymáshoz kapcsolására illetve az igénybe vevők összekapcsolására olyan rendszerekkel, amelyek szolgáltatásokat, forrásokat vagy lehetőségeket nyújtanak számukra.

A lakosság szociális helyzetének figyelemmel kísérése, új ellátási formák bevezetésének kezdeménye mellett széleskörű, a lakosság igényeihez rugalmasan alkalmazkodó szolgáltatási rendszer kiépítésével foglalkozik.

Koordinációs szerepében az egyéneket, családokat támogató egyéb szolgáltatások, intézmények munkájának összehangolását végzi.

Feladatainak ellátása során arra törekszik, hogy a szolgáltatásait igénybe vevő egyének, családok tagjai részére a segítségnyújtás önállóan legyen képes működni, a működőképességét megőrizni.

A családsegítés tapasztalatai a fogyatékos emberek szociális ellátás kapcsán:

A fogyatékos személyek személyesen illetve közvetve - valamely családtagjuk, törvényes képviselőjük, az ellátásukkal érintett szociális intézmény/szolgáltató képviselője, velük kapcsolatban álló civil szervezet jelzése révén - kerülhetnek kapcsolatba a szolgáltatással. A fogyatékos személyek esetében a családgondozás szolgáltatási körén belül az információnyújtásnak a szaktanácsadóhoz való delegálásnak, illetve a releváns szolgáltatás nyújtása érdekében a társintézmények megkeresésének lehet kiemelkedő jelentősége, . A lelki-mentális gondozás különösen olyan idős szülők esetében lehet indokolt, akik fiatal felnőtt értelmi fogyatékos/autista hozzátartozójuk jövőbeni lakhatási, megélhetési gondozási helyzetét bizonytalannak érzik, és eszköztelennek érzik magukat a probléma megoldásában. Ebben az esetben a családgondozó segítséget nyújthat a releváns személyes gondoskodást nyújtó szociális szolgáltatások feltérképezésében, az elhelyezéssel kapcsolatos hivatalos ügyek intézésének segítségével. A családsegítő szolgálatnak a legfontosabb feladata, hogy naprakész információs bázissal rendelkezzen a fogyatékos gyermekeket és felnőtteket ellátó állami- és egyházi, önkormányzati és civil fenntartású intézmények szolgáltatásairól.

A fogyatékos személyek családgondozása szempontjából kiemelkedő jelentősége van azoknak az országos hatáskörű civil szervezeteknek, amelyek igényeiknek megfelelő, széles körű szolgáltatásokat biztosítanak a szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférésük minél szélesebb körű érvényesülése érdekében.

A legnagyobb fogyatékosügyi civil érdekvédő szervezetek:

- Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége,
- Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége,
- Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége,
- Siketvakok Országos Egyesülete,
- Értelmi Fogyatékosággal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége,
- Autisták Országos Szövetsége,
- Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum
- Afázia Egyesület

- Démoszthenész Beszédhibások és Segítőik Országos Érdekvédelmi Egyesülete

A támogatott döntéshozatalról szóló 2013. évi CLV. törvény alapján a családsegítő szolgálatnak véleménynyilvánítási szerepe lehet a támogató személy gyámhatóság általi kirendelése során, az eljárásban, ha a támogató kirendelésének indokoltsága tekintetében kétség merül fel, a gyámhatóság a belátási képesség kisebb mértékű csökkenésének igazolása érdekében szakértői véleményt szerezhethet be, valamint kikérheti a családsegítő szolgálat véleményét.

A családsegítés a szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára, az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás (Szt. 64. § (1) bekezdés)

A szolgáltatás feladatait ellátó szakemberek széles szolgáltatási körrel állnak a településen élők rendelkezésére:

- Információnyújtással segítik a szolgáltatást igénybe vevőket szociális, gyermekvédelmi, foglalkoztatási és egyéb területeken való tájékozódását;
- Szociális, életvezetési, mentálhigiénés tanácsadást végeznek;
- Családgondozással elősegítik a családban jelentkező krízis, működési zavarok illetve konfliktusok megoldását;
- Közösségépítő, családterápiás, konfliktuskezelő mediációs programok és szolgáltatásokat működtetnek;
- Természetbeni és anyagi támogatások közvetítenek;
- Probléma specifikus szolgáltatásokat szerveznek;
- Veszélyeztetettséget észlelő és jelző rendszert működtetnek.

A problémák kezelését rendszerszemléleti megközelítésen keresztül végzik, ez kiterjed a család egység rendszerként történő szemléletére, az intézmények / szolgáltatások rendszerkénti egymáshoz kapcsolására illetve az igénybe vevők összekapcsolására olyan rendszerekkel, amelyek szolgáltatásokat, forrásokat vagy lehetőségeket nyújtanak számukra.

A lakosság szociális helyzetének figyelemmel kísérése, új ellátási formák bevezetésének kezdeménye mellett széleskörű, a lakosság igényeihez rugalmasan alkalmazkodó szolgáltatási rendszer kiépítésével foglalkozik.

Koordinációs szerepében az egyéneket, családokat támogató egyéb szolgáltatások, intézmények munkájának összehangolását végzi.

Feladatainak ellátása során arra törekszik, hogy a szolgáltatásait igénybe vevő egyének, családok tagjai részére a segítségnyújtás önállóan legyen képes működni, a működőképességét megőrizni.

A pszicho-szociális fogyatékos személyek az alábbi problémák mentén keresik / kereshetik meg a családsegítő szolgálat szakembereit:

- anyagi és egyéb szociális problémák,
- a családi rendszerben meglévő nehézségek,

- környezetük és a köztük feszülő konfliktusok,
- munkahelyi, párkapcsolati problémák,
- hétköznapi helyzetek megoldatlansága,
- nehézségek különböző életterületeken (kommunikációs nehézségek, rossz stressztűrő képesség).

Előfordul, hogy a kapcsolat felvétele a környezet, családtagok kezdeményezésére indul. Ez sok esetben nehezíti az együttműködés kialakítását, mivel ilyenkor nem a pszicho-szociális fogyatékkal küzdő személy motivációja kerül előtérbe.

A családsegítés célja az ellátást igénylő személy „reintegrálása” illetve minél további „megtartása” jelenlegi környezetében. Ennek érdekében különféle támogatási formákat (pénzbeni és természetbeni ellátások, szakemberek) nyújt és közvetít az igénylő és családja, környezete részére.

A szolgáltatás eszközeinek igénybevétele segíthet megteremteni a biztonságos egzisztenciális alapokat (lakhatás, jövedelem, adekvát egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés biztosítása) emellett további feladat lehet az igénybe vevő szükségleteinek megfelelően:

- a pszicho-szociális funkciók javítása, képességfejlesztés,
- támogató kapcsolatos kialakítása (családi, baráti, sorstársi, szakemberek),
- a társadalmi pozíció javítása, felvértezése a környezet akadályaihoz való megküzdéshez (szociális készségfejlesztés, foglalkoztatási rehabilitáció, megküzdési stratégiák),
- az egészségügyi ellátórendszerrel való kapcsolat felvétele illetve a kapcsolat követése, koordináció más adekvát szolgáltatást nyújtó intézménnyel, szolgáltatással.

A szakemberek számára azon pszichoszociális problémákkal küzdő emberekkel nehezebb lehet az együttműködést, akiknél nem alakul ki betegségtudat vagy tüneteik számukra nem okoznak problémát. Amennyiben szükségesnek tűnik saját maguk vagy környezetük biztonsága érdekében nem önkéntes pszichiátriai gyógykezelésen kell részt venniük.

A gyakorlati tapasztalatok alapján a pszicho-szociális problémákkal küzdő személyek szociális és a családi rendszerben lévő problémáinak kezelésére a hagyományos egészségügyi ellátási formák túlterheltségük miatt képtelenek, nem képesek ezeket a feladatokat komplex módon kezelni.

A családtagok, a környezet nincsenek felkészítve az együttélés során keletkező feszültségek, konfliktusok kezelésére.

Ha az egészségügyi ellátás igénybevétele mellett pszicho-szociális támogatást is kap nagyobb az esély arra, hogy újra megtalálja a helyét, szerepét környezetében, családjában, javul, hatékonyabbá válik az egymás közötti kommunikáció.

Felhasznált irodalom:

Kálmán Zsófia – Könczei György: A Taigetosztól az esélyegyenlőségig, Osiris, Budapest, 2002.,

Esetjogi tanulmánykötet - Az értelmi fogyatékos, autista és halmozottan fogyatékos emberek számára működtetett Ne Hagyd magad! Antidiszkriminációs jelzőrendszer tapasztalatai, Kézenfogva Alapítvány, Budapest, 2009.

1257/2011. (VII.21.) Kormányhatározat a fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltásának stratégiájáról és a végrehajtásával kapcsolatos kormányzati feladatokról

Mi a pszichoszociális fogyatékos? Gombos Gábor, óraadó egyetemi tanár, NALSAR Jogi Egyetem, Hyderabad, India⁴ és Ír Nemzeti Egyetem, Fogyatékosjogi és –Politikai Központ, Galway (2013)

Klinikai Irányelvek Kézikönyve, 2011

www.autizmus.hu

Ismeretek az idős személyek helyzetéről

Az időskor fogalomköre, demográfiai adatok

Az időskor fogalomköre különböző dimenziókban eltérően értelmezhető. Az, hogy ki milyen idős, kifejezhető az évek számával (kronológiai életkor), de a biológiai életkor például ettől eltérő lehet, hiszen ez az egészségi állapot függvénye. Beszélhetünk pszichológiai életkorról, arról, hogy ki milyen idősnek érzi saját magát, vagy szociológiai életkorról, amelyen azt értjük, hogy a társadalom milyen idősnek tart valakit. Az időskorról beszélve szükséges a történelmi sajátosságainkról is említést tenni, hiszen a történelmi meghatározottság is fontos szempont, mivel a befutott életpálya erősen befolyásolja az idősök korcsoportjainak helyzetét, még ha az egyének társadalmi helyzete különböző is. Például a ma 75 év felettiek átérték a háborút, majd az 50-es években ők építették fel a lerombolt országot, átérték 1956-ot, a kádári korszakban töltötték életük nagyobbik hányadát. A ma 65–74 éves korosztály a II. világháború előtt vagy alatt született, gyerekként élte át a háborút, sokan veszítették el szüleiket felnőttkoruk előtt. Gyerekként éltek meg az 50-es éveket, a kádári korszakban kezdtek dolgozni. [Udvari A. Az idősellátás helyzete Magyarországon kutatási jelentés 2013]

Szocializációjuk során az állami szerepvállalás jelentette az ingyenes oktatást, az egészségügyi és szociális ellátást, az olcsó bérű állami lakást, a közszolgáltatást. Ez a korosztály nagy arányban veszítette el munkahelyét a rendszerváltozást követően, sok mai idős ember életpályája megszakadt a kilencvenes évektől és az újrakezdés gondot okozott szinte az egész generációnak. Új feltételeket diktált a piaccgazdaság, sokan a középosztályi szintről alacsonyabba kerültek és a korcsoport egy része mélyszegénységbe jutott. Az 57–64 éves korosztály tagjai az ötvenes évek tájékán születettek, ők az úgynevezett Ratkó korszak népes korcsoportja. Hazánk az öregedő társadalmak közé sorolható. Ennek hátterében az időskorúak számának és

⁴ <http://www.disabilitystudiesnalsar.org/>

számarányának növekedése áll, ami egyrészt a születések számának csökkenésével, másrészt a várható élettartam növekedésével magyarázható. Bár hazánk demográfiai állapotjellemezői igen kedvezőtlenek, nem tartozunk a kirívóan öreg korösszetételű országok közé. Hazánkban a születéskor várható élettartam – a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint – 2010-ben férfiak esetében 70,50 év volt, nőknél 78,11 év. A 60 éves korban várható élettartam férfiak esetében 16,79 év, nőknél pedig 21,56 év. Magyarországon 1990-ben a 65 éves és idősebb népesség aránya 13,2 százalékot tett ki, és ez 2011-re 16,7 százalékra növekedett. 2011-ben a 65 éveseknek a 14 éves és fiatalabb gyermekekre jutó – 100 főre számított – száma 115 volt. A 65 éves és idősebb népesség mindössze 10 százalékának nem született élete során gyermeke. Az egygyermekesek aránya 28%, a kétgyermekeseké 42% és az érintett korosztály 20%-ának legalább 3 gyermeke született az élete során. A 65 éves és idősebb népesség 83%-ának már unokája is van, akiknek a felügyeletében viszonylag nagy arányuk vesz részt. A generációk közötti szálak azonban az utóbbi évtizedekben meggyengültek. Kutatások azt bizonyítják, hogy az anyagi lehetőségek hiánya, illetve a házasságok a családok felbomlása játszik döntő szerepet abban, ha a fiatalabb generációk még együtt élnek az idősebbekkel, vagy a fiatalok visszaköltöznek szüleikhez. [Udvari A. Az idősellátás helyzete Magyarországon kutatási jelentés 2013]

A hazai időspolitikai célkitűzései hosszú távúak, a jelenre és a jövőre is fókuszálnak. Legfőbb céljai között szerepel:

- a születéskor várható élettartam növekedésének elősegítése,
- az egészségben eltöltött évek számának növelése,
- az aktív élet fenntartása,
- az időskori jövedelembiztonság megteremtése,
- a társadalmi integráció erősítése, a különböző szolgáltatások (egészségügyi, szociális, oktatási, kulturális stb.) összehangolása az idősebbek és idősök szükségleteinek és érdekeinek figyelembevételével,
- az idősök digitális írástudatlanságának csökkentése és élethosszig tartó tanulásának támogatása a digitális tananyagok hozzáférhetőségének biztosításával,
- az aktív idősödés feltételeinek erősítése, amely nem csupán a fizikai aktivitást, a munkaerőpiacon maradáást jelenti, hanem a társadalmi, kulturális, civil életben való aktív részvételt is,
- az idősödési folyamat „menedzsméntjének” elterjesztése már fiatal korban,
- a társadalmi szemléletváltás az idősödésnek mind a gazdasági, mind a társadalmi megítélését és megélését illetően.

Lehetséges időskori pszichiátriai diagnosztikai kategóriák

A gerontopszichiátria körébe tartozó betegségekre a heterogenitás (különbözőség) jellemző. A gerontopszichiátriai diagnosztikai kategóriák közül a legjelentősebb a senilis (időskori) demencia, és a praesenilis (korai) demencia.

A demencia meghatározása: a lelki és szellemi képességek csökkenése, az intellektus, a társadalmi viselkedésmódok, és az alkalmazkodási képesség fokozatos hanyatlása.

Az életkor előre haladtával agyi idegsejtjeink száma folyamatosan csökken, a felidéző működések meglassulnak. Az életkor előre haladásával – bár nem törvényszerűen – előfordulhat feledékenység, de ez normál esetben nem romlik. Demenciáról (értelmi hanyatlásról) akkor beszélünk, ha az intellektuális képességek betegség következtében hanyatlanak.

A demencia legfőbb tünetei:

- memóriazavar mellett fennálló egyéb tünetek, mint pl. az érzékszervi úton történő ingerek komplex felismerésének zavara
- a beszéd értésének vagy kifejezésének zavara
- az összerendezett mozgások zavara
- vagy az absztrakt gondolkodás (ítéletalkotás, cselekedetek következményeinek előrelátása, előretervezés) zavara miatt az érintett egyén szociális funkciói is károsodnak.

Az időskorú emberek szociális ellátása

Az 1993. évi III. törvény foglalja magába – bizonyos, a jogszabályban előírt rászorultsági, jogosultsági feltételeknek való megfelelés esetén – az idősek által igénybe vehető szolgáltatásokat.

Az időskorúak számára igényelhető pénzbeli és természetbeni ellátásokra, valamint a számukra nyújtható szociális szolgáltatásokra, mind az alapszolgáltatásokat, mind pedig a szakosított ellátási formákat tekintve.

Pénzbeli ellátások

- Időskorúak járadéka
- Ápolási díj
- Lakásfenntartási támogatás
- Átmeneti segély

Természetben nyújtott szociális ellátások

- Közgyógyellátás
- Adósságkezelési szolgáltatás

Szociális szolgáltatások

Alapszolgáltatások: szociális étkeztetés, házi segítségnyújtás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, időskorúak nappali ellátása.

Szakosított ellátások: Bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények, Időskorúak gondozóháza (idősek átmeneti ellátása), Ápolást-gondozást nyújtó, tartós bentlakást biztosító intézmények – idősek otthonai

Nyugdíjak és egyéb ellátások

2012. január 1-jével gyökeresen átalakult a magyar társadalombiztosítási nyugdíjrendszer. A változások eredményeként a nyugdíjak és az egyéb ellátások jelentősen átstrukturálódtak, miközben a teljes ellátotti kör létszáma alig változott. A változtatások lényege, hogy nyugellátásban csak az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltött személyek részesülhetnek, és a nők 40 év jogosultsági idővel igénybe vehető nyugdíján kívül saját jogú nyugdíj a korhatár betöltése előtt már nem állapítható meg, továbbá a 2011. december 31-ig megállapított korhatár előtti nyugdíjak átalakultak életkoron alapuló ellátásokká. A változások eredményeként a nyugdíjak és az egyéb ellátások jelentősen átstrukturálódtak, miközben a teljes ellátotti kör létszáma alig változott. A nyugdíjban részesülők köre jelentősen szűkült, mivel a megváltozott munkaképességgel kapcsolatos ellátásokat 2012 előtt elsősorban nyugdíjként, a változásokat követően viszont egyéb ellátásként, azon belül is főként rokkantsági vagy rehabilitációs ellátásként kapják az érintettek. [Nyugdíjak és egyéb ellátások 2013 KSH]

A családsegítői szolgáltatás szerepe az idős emberek szociális ellátásában

A támogatott döntéshozatali eljárásban a családsegítő szolgálat véleménynyilvánítási szerepét, illetőleg a családsegítő szolgáltatás tevékenységi körét a tananyag a korábbiakban részletesen tárgyalja (ismeretek a szenvedélybetegségről c. alatt).

A támogatott döntéshozatalról szóló 2013. évi CLV. törvény alapján a családsegítő szolgálatnak véleménynyilvánítási szerepe lehet a támogató személy gyámhatóság általi kirendelése során, az eljárásban, ha a támogató kirendelésének indokoltsága tekintetében kétség merül fel, a gyámhatóság a belátási képesség kisebb mértékű csökkenésének igazolása érdekében szakértői véleményt szerezhethet be, valamint kikérheti a családsegítő szolgálat véleményét.

A családsegítés a szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára, az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás (Szt. 64. § (1) bekezdés)

A szolgáltatás feladatait ellátó szakemberek széles szolgáltatási körrel állnak a településen élők rendelkezésére:

- Információnyújtással segítik a szolgáltatást igénybe vevőket szociális, gyermekvédelmi, foglalkoztatási és egyéb területeken való tájékozódását;
- Szociális, életvezetési, mentálhigiénés tanácsadást végeznek;
- Családgondozással elősegítik a családban jelentkező krízis, működési zavarok illetve konfliktusok megoldását;

- Közösségépítő, családterápiás, konfliktuskezelő mediációs programok és szolgáltatásokat működtetnek;
- Természetbeni és anyagi támogatások közvetítenek;
- Probléma specifikus szolgáltatásokat szerveznek;
- Veszélyeztetettséget észlelő és jelző rendszert működtetnek.

A problémák kezelését rendszerszemléleti megközelítésen keresztül végzik, ez kiterjed a család egység rendszerként történő szemléletére, az intézmények / szolgáltatások rendszerkénti egymáshoz kapcsolására illetve az igénybe vevők összekapcsolására olyan rendszerekkel, amelyek szolgáltatásokat, forrásokat vagy lehetőségeket nyújtanak számukra.

A lakosság szociális helyzetének figyelemmel kísérése, új ellátási formák bevezetésének kezdeménye mellett széleskörű, a lakosság igényeihez rugalmasan alkalmazkodó szolgáltatási rendszer kiépítésével foglalkozik.

Koordinációs szerepében az egyéneket, családokat támogató egyéb szolgáltatások, intézmények munkájának összehangolását végzi.

Feladatainak ellátása során arra törekszik, hogy a szolgáltatásait igénybe vevő egyének, családok tagjai részére a segítségnyújtás önállóan legyen képes működni, a működőképességét megőrizni.

Az idősek és az idősebbek száma és népességen belüli arányuk növekvő tendenciát mutat, azonban nem alkotnak homogén csoportot, az egyes életszakaszoknak mások a jellemzői és a szükségletek is ezeknek megfelelően alakulnak. Az idősödés során nemcsak biológiai hanem a szociális kapcsolatokat érintő változásokon (munkahely elvesztése, nyugdíjba vonulás, a családtagok, barátok elvesztése, az önállóság elvesztése) mennek keresztül, amelyek nagymértékben befolyásolják az életminőséget.

A belső és külső védő tényezők az idősödés folyamán csökkennek, felerősödhetnek az egészségkárosító, sebezhetőségi tényezők.

A pszichoszociális rizikócsoporthoz (80 éven felüliek, a kórházból frissen hazabocsátottak, egyedül élők, szociálisan izoláltak, a minimumjövedelemből élők, az elváltak, özvegyek, a gyermektelenek, rokkantak) tartozó, nehéz élethelyzetben élők problémáit a segítségnyújtás, támogatás során kiemelt figyelemmel kell kezelni. Az idős személyek elsősorban az alábbi problémák mentén keresik / kereshetik meg a családsegítő szolgálat szakembereit:

- anyagi és egyéb szociális problémák,
- a családi rendszerben meglévő nehézségek,
- konfliktusokkal nehezített viszony a környezettel.

Az idős egyedülálló kliens esetében a hangsúly a lelki-mentális gondozáson van. Az idős emberek - akár ha kisnyugdíjas is- arra szocializálódtak az évek folyamán, hogy először a lakásuk fenntartásához szükséges pénzösszeget félteszik, és ebből pontosan fizetik a rezszi költségeiket. A másik nagy tétel a gyógyszer kiadásuk, ami havonta állapotuk, betegségük függvényében jelentős összeget tehet ki. Ami marad, azt fordítják étkezésre, illetve más típusú kiadásokra. Ragaszkodnak a saját

lakókörnyezetükhöz, nem szeretnek közösségbe menni, a megszokott életritmusukat akarják élni. Az egyedülálló idős embernek ha van is családja elidegenedtek egymástól, vélt vagy valós sérelmeiket nem tudják feldolgozni, inkább választják a magányt, minthogy beleegyezzenek, hogy a szociális munkás megkeresse a hozzátartozókat. A családsegítő munkatársa a segítő beszélgetés, tanácsadás keretein belül nyújt segítséget a pszichés és mentális életfeltételek javítása érdekében.

Az idős ember ha családban él, és segítségért fordul a családsegítő szolgálathoz, jellemzően adósságkezelésben vesz részt. Ma sok család fő bevételi forrása, biztos jövedelme az idős ember nyugdíja. A több generációs családban a szülők jövedelmi viszonyai nem teszik lehetővé a külön lakhatást, így az idős nagyszülő besegít a napi háztartási kiadásokba. Így viszont a jövedelme kevés a lakhatási költségekre is, és a biztos transzferre alapozva képes az adósságkezelési szolgáltatásba részt venni.

Roszbabb a helyzet azokban az esetekben, amikor a „kirepült” gyerekek költöznek vissza a saját családjukkal, mert munkanélkülivé váltak, vagy elvesztették lakhatásukat hiteltartozás miatt. Ilyenkor az idős ember, aki korábban már megszokta az egyedüllétet, a zsúfolt, kényszerű együttélés miatt feszültté válik, a napi megélhetésért való küzdelem pedig mentális károsodást is okozhat. A legnagyobb probléma azonban akkor következik be, amikor a gyermeke hitele miatt jelzálog kerül az időskorú ügyfél lakására, és a bebukott hitel miatt a lakhatása is veszélybe kerül. Az ő esetükben a tartós elhelyezésben, hivatalos ügyek intézésben segít a családgyongozó.

A családsegítés eszközeivel párhuzamosan sor kerülhet az időskorúak számára igényelhető pénzübeli és természetbeni ellátások, szolgáltatások igénybevitelére.

Nem elhanyagolható tényező a szociális és egészségügyi ellátórendszer szakembereinek együttműködése a rehabilitációban és az aktivitás fenntartásában.

Az ellátások és szolgáltatások igénybevitelének célja, hogy az idős személyek életminősége csak a lehető legkisebb mértékben romoljon. Ennek érdekében az alábbi területeken lehetséges számukra segítséget nyújtani:

- társadalmi szerepvállalás elősegítése (hozzátartozók ellátásában segítségnyújtás, önkéntes tevékenység ellátása civil, egyházi vagy egyéb karitatív szervezetnél,
- információnyújtás az életkori változások megismerése, az egészség és öngondoskodási képesség minél további megőrzése érdekében,
- az életminőséget és az egészségmegőrzést szolgáló programok szervezése,
- intragenerációs szolidaritás erősítése (fiatalok és idősek),
- segítségnyújtás új kompetenciák megszerzésében,
- a megszokott életminőség megtartása, az önálló életvitel folytatása lakókörnyezetükben,
- tartós ápolás megszervezése, elsősorban saját lakókörnyezetben, ha erre nincs lehetőség bentlakásos intézményben.

Az időskorú demens célcsoport jellemzői:

A demens beteg optimális életfeltételeit saját otthona és a hozzátartozói figyelme és gondoskodása képes biztosítani. Sajnos, e feltételek az esetek nagy részében csak részlegesen adóttak.

A demens betegekkel való foglalkozás minden esetben egyénre szabott kell legyen, és a beteg mellett az őt gondozó hozzátartozókra is ki kell terjedjen. A hosszantartó gondozás, az állapot nem kellő javulása felemésztheti a gondozó hozzátartozót is, akinél kialakulhat testi (pl. lumbágó) vagy lelki (pl. depresszió) betegség egyaránt. A demens személyt gondozó hozzátartozó aktuális pszichés állapotának nyomon követése fontos. Ez lehet az aktuális problémákra irányuló, biztosíthat ventillációs lehetőséget, de a spektrum a gondozó pszichés kórállapota – gyakran depressziója, kiégése – felismerésig terjedhet.

A demens betegek ápolása a betegség kezdeti, enyhe és középsúlyos stádiumában a betegek saját életterében történik. A családtagok és a szociális gondozás eszközeit kell alkalmazni, mindaddig, amíg a beteg a saját állapotát fel tudja mérni, veszélyeztető magatartást nem mutat, és az eltérő rokon, közösségi és orvosi segítséget elfogadja.

A demens beteg gondozását a gondviselő végzi, aki a beteg fizikai, egészségügyi szükségleteit is biztosítani hivatott a beteg helyett. A betegség előrehaladásával a gondozás 24 órás felügyeletet tesz szükségessé. A beteg otthoni szociális gondozásához a települési önkormányzat illetékes intézményei, ápolásához a házi orvosokon keresztül a házi ápolási szolgálat nyújthat segítséget. A gondviselő időszakos jelleggel az önkormányzati üzemeltetésű ápolási otthonok, vagy krízishelyzetben a területileg illetékes fekvőintézmények kapacitását is igénybe veheti az oda beutalni jogosultak egyetértésével. A demens betegek állapotának, ellátási szükségleteinek követése a házi orvos feladata.

A családsegítő szolgálat tevékenysége demens betegekkel kapcsolatban:

Demens személlyel általában családtag, szomszéd, gondozási szolgálat, esetleg gyámhivatal jelzésének hatására kerülünk kapcsolatba. A demens igénybevevővel kapcsolatos családgondozói tevékenység általában a családtagoknak, a gondozó személyeknek a támogatására irányul, szükség esetén felmerülhet szakszolgálathoz való továbbirányításuk (jogász, pszichológus). A családgondozó feladatai: információnyújtás, továbbirányítás, társintézmények bevonása, velük való kapcsolattartás, szükség esetén hozzátartozókkal való kapcsolat felvétel.

Felhasznált irodalom

- Udvari Andrea, Az idősellátás helyzete Magyarországon (kutatási jelentés) (2013)
- Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális Lakossági és Tájékoztatási Osztály, Információk Időseknek (2013) Összeállította: Ruminé Szijártó Ildikó; Dr. Veres Gábor; Felelős kiadó: Dr. Veres Gábor
- Nemzeti Idősügyi Stratégia (2009)
- http://e-oktatas.barcsi.hu/extra/tudasbazis/jegyzet/jegyzet_gombos.pdf

- http://www.zalakozi.hu/kepzes/gondnoksag/tudnivalok_a_gondnoksagrol_konyv.pdf
- Nyugdíjak és egyéb ellátások (2013 KSH)
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regio/orsz/nyugdij/nyugdij13.pdf>
- Társadalmi helyzetkép (KSH 2010) – Nyugdíjasok, nyugdíjak c. fejezete bemutatja a nyugdíjrendszert meghatározó jelenségek és folyamatok között a nyugdíjrendszer problémáit, a nyugdíjas háztartások jellemzőit, az idősek foglalkoztatását, a munkaerőpiacról történő kivonulást és a nyugdíj jogszabályok változását. A magyar nyugdíjrendszer kérdéskörében részletesen elemzi a nyugdíjkiadásokat, a nyugdíjjogosultságot és a nyugdíj-megállapítást, a nyugdíjasok és a nyugdíjszerű ellátásban részesülők létszámát, a nyugdíjindexálást, a reálértéket és a relatív pozíciót, valamint a nyugdíjak alakulását.
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/thk/thk10_nyugdij.pdf

Ismeretek a hajléktalanságról

A hajléktalanság fogalma, meghatározása

A hajléktalanság meghatározása folyamatosan változott, bővült, kezdetben a lakásviszonyokra, a lakhatás hiányára korlátozódott, majd kiterjedt a szociális kapcsolatok hiányára is. A mai, korszerű megközelítések már magukban foglalják a hajléktalanság kockázatát és oksági viszonyait is, és a hajléktalanságot a társadalmi kirekesztettség egyik formájaként határozzák meg.

Jogi meghatározás a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény alapján: Az 1993. évi III. törvény a hajléktalan emberek esetében kétféle meghatározást ad. Az első - igazgatási típusú - definíció értelmében "hajléktalan a bejelentett lakóhellyel nem rendelkező személy, kivéve azt, akinek bejelentett lakóhelye hajléktalan szállás." E definícióból adódóan "a hajléktalan személyek ügyében szociális igazgatási eljárásra az a szociális hatáskört gyakorló szerv illetékes, amelynek illetékességi területét a hajléktalan személy az ellátás igénybevételekor nyilatkozatában tartózkodási helyeként megjelölte". A hajléktalan emberek részére nyújtott pénzbeli és természetbeni ellátások esetében e szerint a definíció szerint kell eljárnia önkormányzatoknak.

A szociális törvény második - ellátási típusú - definíciója értelmében: "hajléktalan az, aki éjszakáit közterületen vagy nem lakás céljára szolgáló helyiségben tölti". Ez a definíció a szociális ellátás szempontjait követi. Ebből a meghatározásból adódóan "a települési önkormányzat, tekintet nélkül hatáskörére és illetékességére, köteles az arra rászorulóknak átmeneti segílyt, étkezést, illetve szállást biztosítani, ha ennek hiánya a rászorulóknak az életét, testi épségét veszélyezteti". Ehhez a definícióhoz köti a szociális törvény **a hajléktalan emberek részére fenntartott személyes gondoskodást nyújtó ellátásokat**. Vagyis ezt a meghatározást köteles alkalmazni az önkormányzat akkor, ha **nappali melegedő, éjjeli menhely** vagy **átmeneti szállás** formában nyújt személyes gondoskodást.

(Szt. 78, 84, 89 §.) Ez azt is jelenti, hogy ezen ellátások igénybevételekor feltételként nem köthető ki lakcím vagy utolsó lakcím szerinti területi illetékesség.

Az Európa Tanács definíciója szerint „a hajléktalanok olyan egyének vagy családok, akiket társadalmilag kizártak egy megfelelő, azaz szubjektíve és társadalmilag is elfogadható saját lakóhely tartós birtoklásából.”

A hajléktalanságnak a nemzetközi hajléktalanügyi szervezet FEANTSA által adott meghatározása:

A FEANTSA szerint a hajléktalan embereknek 4 nagy csoportja van, úgymint:

- a) a fedél nélküli emberek
- b) a lakás hiányában, intézményben élő emberek
- c) a bizonytalan hajlékban lakó emberek
- d) a lakhatási sztenderdeknek nem megfelelő lakásban vagy nem megfelelő lakhatási körülmények között élő emberek.

Demográfiai adatok

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai alapján 1993-tól egészen 2010-ig megállapítható, hogy minden évben átlagosan 3-400 fővel emelkedtek a mutatók. Voltak drasztikus és egészen „jónak” mondható évek is. 2001-ben például csak három fővel regisztráltak többet, mint az azt megelőző évben. A legnagyobb ugrás 2010-ben történt: 2009-ben 8377 hajléktalant tartottak számon, 2010-ben pedig már 9175-öt. A hajléktalan emberek pontos létszámának meghatározása azonban nem minden esetben korrekt, hiszen lakhely hiányában nagyon nehéz számon tartani azokat, akik az utcán élnek. Egy 2010-es adat szerint Magyarországon 30 ezer hajléktalan élt, ebből 8-10 ezer Budapesten. Győrben, egy szintén 2010-es adat szerint 200-250 fő körül mozog a számuk.

A legaktuálisabb helyzetképet a Gyorsjelentés a hajléktalan emberek 2013. február 3-i kérdőíves adatfelvételéről adja. A február harmadiki adatfelvételek nem hajléktalanszámlálások, így nem arra valók, hogy a hajléktalanok számát megtudjuk. A „Február 3.” kérdőíves adatfelvételek azokra az emberekre terjednek ki, akik a szállókkal, vagy az utcai szolgálatokkal aktuálisan kapcsolatban vannak. A felmérés célja, hogy a hajléktalan helyzetben lévők életkörülményeiről, azok aktuális változásairól átfogó képet kapjunk, mindezt az ellátás fejlesztése érdekében.

A hivatalos nyilvántartások szerint az országban egy időben közel tizenegyezer otthontalan embernek nyújtanak szállást az ellátó intézmények:

Hivatalosan engedélyezett hajléktalan férőhelyek száma 2012 december			
Település	Átmeneti szálló	Éjjeli menedékhely	Együtt
Budapest	3000	2500	5500
Vidék	2600	2600	5200

Országos összesen	5600	5100	10700
-------------------	------	------	-------

Forrás: Február Harmadika Munkacsoport 2013

Budapesten a hivatalosan engedélyezett férőhelyek száma 2012. decemberében 5.500 (átmeneti szállón 3.000, éjjeli menedékhelyen 2.500), míg vidéken 5.200 (átmeneti szállón 2.600, éjjeli menedékhelyen 2.600) volt. Országos összesítésben a szállókon alvók 70 %-a (6.706 fő) vett részt a 2013. évi felmérésben.

A Munkacsoport „Február 3” kérdőíves felmérésében idén minden eddiginél több település, szervezet, illetőleg válaszadó hajléktalan ember (9.793 fő) vett részt. A válaszadó hajléktalan emberek száma 2013 február 3-án: Budapesten 4.223 (szállón 3.166, utcán 1.057), vidéki városokban 5.570 (szállón 3.540, utcán 2.030), azaz országosan összesen 9.793 (szállón 6.706, utcán 3.087). Ezekből az adatokból láthatjuk, hogy (a kérdőíves kutatás adatfelvétele napján, 2013. február 3-án) Budapesten a válaszadók 75 %-a szálláson lakott (1.057 ember élt közterületen és 3.166 ember aludt szálláson). Vidéken a válaszadóknak csupán 64 %-a lakott szálláson (2.030 ember élt közterületen és 3540 ember aludt szálláson).

A kutatás eredményei azt mutatták, a válaszadó fedél nélküliek kétharmada vidéken él (34 %-uk Budapesten, 66 %-uk vidéki városban). Miközben Budapesten hullámzóan stagnált, addig vidéken folyamatosan növekedett az elmúlt öt év adatfelvételeiben az abba bekerülő közterületen élő fedél nélküli emberek száma. Az elmúlt öt év alatt legalább 48 ezer ember volt kénytelen hosszabb-rövidebb ideig közterületen éjszakázni, vagy hajléktalanok szállását igénybe venni. Ez az adat egyben azt is jelenti, hogy hátrahagyott gyerekekkel, közvetlen családtagjaikkal együtt öt év alatt legalább 100 ezer embert érint közvetlenül a hajléktalanság Magyarországon.

A családsegítői szolgáltatás szerepe a hajléktalan emberek szociális ellátásában

A támogatott döntéshozatali eljárásban a családsegítő szolgálat véleménynyilvánítási szerepét, illetőleg a családsegítő szolgáltatás tevékenységi körét a tananyag a korábbiakban részletesen tárgyalja (*ismeretek a szenvedélybetegségről c. alatt*).

A támogatott döntéshozatalról szóló 2013. évi CLV. törvény alapján a családsegítő szolgálatnak véleménynyilvánítási szerepe lehet a támogató személy gyámhatóság általi kirendelése során, az eljárásban, ha a támogató kirendelésének indokoltsága tekintetében kétség merül fel, a gyámhatóság a belátási képesség kisebb mértékű csökkenésének igazolása érdekében szakértői véleményt szerezhethet be, valamint kikérheti a családsegítő szolgálat véleményét.

A családsegítés a szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára, az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás (Szt. 64. § (1) bekezdés)

A szolgáltatás feladatait ellátó szakemberek széles szolgáltatási körrel állnak a településen élők rendelkezésére:

- Információnyújtással segítik a szolgáltatást igénybe vevőket szociális, gyermekvédelmi, foglalkoztatási és egyéb területeken való tájékozódását;
- Szociális, életvezetési, mentálhigiénés tanácsadást végeznek;
- Családgondozással elősegítik a családban jelentkező krízis, működési zavarok illetve konfliktusok megoldását;
- Közösségépítő, családterápiás, konfliktuskezelő mediációs programok és szolgáltatásokat működtetnek;
- Természetbeni és anyagi támogatások közvetítenek;
- Probléma specifikus szolgáltatásokat szerveznek;
- Veszélyeztetettséget észlelő és jelző rendszert működtetnek.

A problémák kezelését rendszerszemléleti megközelítésen keresztül végzik, ez kiterjed a család egység rendszerként történő szemléletére, az intézmények/ szolgáltatások rendszerkénti egymáshoz kapcsolására illetve az igénybe vevők összekapcsolására olyan rendszerekkel, amelyek szolgáltatásokat, forrásokat vagy lehetőségeket nyújtanak számukra.

A lakosság szociális helyzetének figyelemmel kísérése, új ellátási formák bevezetésének kezdeménye mellett széleskörű, a lakosság igényeihez rugalmasan alkalmazkodó szolgáltatási rendszer kiépítésével foglalkozik.

Koordinációs szerepében az egyéneket, családokat támogató egyéb szolgáltatások, intézmények munkájának összehangolását végzi.

Feladatainak ellátása során arra törekszik, hogy a szolgáltatásait igénybe vevő egyének, családok tagjai részére a segítségnyújtás önállóan legyen képes működni, a működőképességét megőrizni.

A hajléktalanság nemcsak a fedél, a hajlék hiányát jelenti, hanem a kapcsolati háló eltűnését is, annak a kapcsolati hálónak az eltűnését, amely biztonságot nyújt, hozzájárul az egészség, a jólét megőrzéséhez, erőforrást jelent, átsegít a válsághelyzeten.

A hajléktalanok jelentős részének hiányzik az életéből mindenféle emberi kapcsolat, különös tekintettel, a nem hajléktalanokkal való érintkezésre, ami általában egy folyamat eredménye,

A hajléktalanokat mentális zavarok/pszichés problémák jellemzhetik:

- 30-40%-ban fordulnak elő mentális zavarok, 70-80% a klinikailag értelmezhető depresszió
- kb. 40% körükben az öngyilkossági veszélyeztetettség, a patológiás mértékű szorongás 40%
- előfordulhat pánikbetegség, insomniá, tremor stb.
- jellemző lehet az alkoholfogyasztás, illetve különböző testi betegségek halmozott megjelenése.

Tekintve hogy a hajléktalan **emberek részére fenntartott nappali melegedő, éjjeli menhely** vagy **átmeneti szállás** formában nyújtott **személyes gondoskodást nyújtó ellátások** a célcsoport speciális szükségleteikhez igazodóak, így ezen szolgálatok által nyújtott lehetőségeket jobban ismerik, és jobban ki tudják használni, mint a családsegítés lehetőségét.

Felhasznált irodalom

- Gyorsjelentés a hajléktalan emberek 2013. február 3-i kérdőíves adatfelvételéről (2013) A Február Harmadika Munkacsoport tagjai (2013): Gurály Zoltán – Menhely Alapítvány, Győri Péter – Menhely Alapítvány, Szabó Andrea – Február 3 Munkacsoport, Varga Dóra – Február 3 Munkacsoport, Breitner Péter – BMSZKI, Pelle József – BMSZKI, Fehér Boróka – BMSZKI, Gróf András – Twist Olivér Alapítvány
- Breitner Péter – Gurály Zoltán – Győri Péter Kérdések és válaszok a hajléktalanságról, Menhely Alapítvány, Budapest, 2002.
- Hajléktalanügyi Országjelentés 2010 – 2011
http://www.foglakprojekt.hu/downloads/doktar/orszagjelentes_2010-2011.pdf
- Cser Annamária: A hajléktalanságról dióhéjban, Budapest 2000 Az összefoglaló Gyuris Tamás - Oross Jolán: Tények és hátterük. Rövid áttekintés a magyarországi hajléktalan-ellátásról című előadásának kéziratából készült, amely a "Homelessness in Europe" nemzetközi konferencián, Balatonföldváron, 1999. október 28-30-án hangzott el.

Információgyűjtési és keresési technikák

A támogató ahhoz, hogy a támogatottnak hatékony segítséget tudjon biztosítani a döntéshozatalban rendelkeznie kell azon képességgel, hogy az adott élethelyzetben releváns információkat megtalálja, és az információt közérthetően megfogalmazva az érintett számára átadja. Ebben nyújt segítséget az információgyűjtési és keresési technikák alkalmazása.

1. *Jogszabályok nyomon követése*

A támogató számára az adott döntési helyzetben szükség lehet az adott szituációban a hatályos jogi háttér ismeretére, amely a jogszabályok, joghelyek speciális megkeresési technikáinak elsajátításával, a hozzáférhető jogszabálytárak használatával biztosítható. A támogató a releváns és hatályos joghely alapján közérthető megfogalmazás formájában ad tájékoztatást a támogatottnak. Komplex, szakember bevonását igénylő helyzetben indokolt a releváns jogi tanácsadást igénybe venni.

Jogszabálykeresést biztosító honlapok:

Hatályos jogszabálygyűjtemény – Jogszabálykereső [<http://net.jogtar.hu/>]

A szolgáltatás az adott napon hatályos magyar jogszabályokat tartalmazza, és a jogszabály hatályos időállapotán túl az azt közvetlenül követő időállapotát. A Jogszabálykereső egy vagy több mezőjének kitöltésével ad lehetőséget keresésre az adott napon hatályos jogszabályokban. A keresés eredménye lehet egy konkrét jogszabály vagy több jogszabály is. A találati listában a jogszabály címére kattintva a jogszabály mai napon hatályos szövege olvasható. Időállapot a dokumentum fejlécében váltható. Amennyiben a keresés nem vezetett eredményre, ennek az oka az lehet, hogy a megadott feltételeknek egyetlen hatályos jogszabály sem felel meg (a jogszabályt hatályon kívül helyezték, vagy még nem hatályos), vagy a feltételeknek megfelelő jogszabályok csak módosításokat tartalmaznak, amelyek más jogszabályokba épültek be.

Nemzeti Jogszabálytár [<http://www.njt.hu/>]

A Nemzeti Jogszabálytár jogi adatbázisában a feltételek megadásával különböző keresőkérdéseket állíthat össze, melyek eredménye a feltételeknek eleget tevő jogszabályok listája. A keresőkérdést az adatmezők kitöltésével lehet összeállítani. A találatok a keresési feltételnek megfelelő jogszabályok listája lesznek. Van lehetőség 5 évre visszamenőleg a korábbi időállapotoknak megfelelő jogszabályszöveget lekérdezni.

Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó [<http://www.mhk.hu>]

A Magyar Közlönyben kerülnek kihirdetésre a jogszabályok (törvények és rendeletek), továbbá közzétételre kerülnek a nemzetközi szerződések, az Országgyűlés és a Köztársasági Elnök határozatai és a jogi iránymutatások, a Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozatai, valamint a személyi kérdésekben hozott döntések.

(Közlönyök: Magyar Közlöny, Egészségügyi Közlöny, Nemzetgazdasági Közlöny, Oktatási és Kulturális Közlöny, Szociális Közlöny, Ügyészségi Közlöny.)

Az Országgyűlés honlapja: [<http://www.parlament.hu/>] Az irományok címszó alatt a folyamatban lévő törvényjavaslatok alkalmazás használata lehetőséget biztosít arra, hogy a még el nem fogadott de benyújtott törvényjavaslatok tartalmáról tájékozódjunk.

2. Szakmai honlapok követése

A szakmai honlapok, online adatbázisok, módszertani útmutatók, elektronikus kiadványok, ügyfél tájékoztatók és iratminták.

Legfontosabb információs források:

- Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális és Családügyért Felelős Államtitkárság Szociális Lakossági és Tájékoztatási Osztály [www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma]
- Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal [<http://nrszh.kormany.hu/>]
- Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet [<http://ncsszi.hu/>]

- A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság [<http://www.szgyf.gov.hu/>]
- Kormányhivatalok [<http://www.kormanyhivatal.hu>]
- Szociális Portál <http://www.szocialisportal.hu/web/szocialis-agazati-portal/allampolgaroknak>
- NRSZH- Betegjogi, ellátottjogi és gyermekjogi képviselői hálózat [<http://www.jogvedok.hu>]
- Alapvető Jogok Biztosának Hivatala [<http://www.ajbh.hu/>]
- Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ [<http://www.obdk.hu/index.php/hu/>]
- Idős- és családügyben információk [<http://nyugdij.kormany.hu>]; [<http://csaladitudakozo.hu>]
- Magyar Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete [<http://www.macsgyoe.hu/>]
- Foglalkozási Rehabilitációs Tudástár [<http://frtt.hu/>]
- Közszolgáltatást nyújtó intézmények [<http://www.koztar.hu/>]
- Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat [<http://www.bantalmazas.hu/>]

3. Családsegítő Szolgálatok információs szolgáltatása

A támogatott döntéshozatal esetén kiemelt jelentőségű a különböző szolgáltatások/ellátások jogorvoslati lehetőségek igénybevételével kapcsolatos tudnivalók rendszerezése, illetve az erről szóló tájékoztatás közérthető megfogalmazása és átadása. Az illetékes Családsegítő Szolgálat segítséget tud nyújtani a releváns intézmények, szolgáltató keresése, illetőleg a szolgáltatás igénybevételéhez szükséges tájékoztatás révén az adott ellátási (illetékességi területen).

A családsegítő szolgálat információs adatbázisa lehetőséget biztosíthat az alábbi szervezetek elérésében:

- Polgármesteri Hivatal(ok), jegyző(k), települési önkormányzat(ok) az ellátási területen
- Szociális szolgáltatást nyújtók, kiemelten az ellátási területen
- Gyermekjóléti, gyermekvédelmi szolgáltatást nyújtók, kiemelten az ellátási területen

- Egészségügyi szolgáltatást nyújtók, kiemelten az ellátási körzetben a házi orvosok, házi gyermekorvosok, védőnői szolgálat, szakorvosi rendelőintézet(ek), kórház(ak)
- Nevelési-oktatási intézmények, kiemelten járási óvodák, iskolák, pedagógiai szakszolgálat, Klebelsberg Intézményfenntartó Központ
- Illetékes megyei/járási Kormányhivatal és szakigazgatási szervei: Egészségbiztosítási Pénztári Szakigazgatási Szerv, Igazságügyi Szolgálat, Munkaügyi Központ, Népegészségügyi Szakigazgatási Szerv, Nyugdíjbiztosítási Igazgatóság, Szociális és Gyámhivatal
- Közüzemi szolgáltatók, az ellátási területen különösen a lakhatást meghatározó áram-, víz-, távhő-, és gázzolgáltatók
- Rendőrség, bíróság, ügyészség illetékes – helyi, járási - szervei
- Civil és egyházi szervezetek, kiemelten a segítségnyújtó helyi szervezetek, szenvedélybeteg, fogyatékos személyek és idős emberek helyi szervezetek, országos szakmai egyesületek
- Szakmai és módszertani felügyeletet ellátó szervezetek, kiemelten Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Módszertani Főosztálya
- Egyéb, a feladatellátást helyben segítő szervezetek, intézmények, szolgáltatók

3. modul: Kommunikációs készségfejlesztés és a könnyen érthető kommunikáció módszerei

1. Kommunikációs készségfejlesztést szolgáló szituációs gyakorlatok és sajátélményű feladatok.

Cél:

- A személyközi kommunikáció verbális és non-verbális tényezőinek tudatosítása
- A személyközi kommunikációt akadályozó egyes tényezők vizsgálata
- A vizuális csatornát kizáró információáramlás megtapasztalása
- Az egyirányú és a kétirányú (interaktív) kommunikáció különbségének vizsgálata
- Személyközi kapcsolatokban előforduló elfogadás és elutasítás megtapasztalása, az elutasítás meghatározóinak tudatosítása

2. Az egyenlő esélyű hozzáférés és a könnyen érthető kommunikáció

A hozzáférhetőség, mint komplex fogalom – azaz a másokkal egyenlő mértékű hozzáférés a fizikai környezethez, a közlekedéshez, az információhoz és kommunikációhoz, valamint a segédeszközökhöz és más létesítményekhez és szolgáltatásokhoz, – csak az utóbbi években vált elterjedtté és használttá. Korábban az akadálymentesítés fogalma volt használatos, amelyen gyakran még a szakemberek is kizárólag a fizikai akadálymentesítést értették.

Fogyatékossgal élő embertársaink számára azonban az egyenlő esélyű hozzáférés korlátait nemcsak fizikai, hanem info-kommunikációs akadályok is képezhetik. Az informáltsághoz és az információhoz való hozzáférés, valamint a véleménynyilvánítás szabadsága a kommunikációs alapjogok körébe tartozó, mindenki számára biztosított alapvető emberi jogok, azaz a fogyatékos személyeket is megilleti az információs esélyegyenlőség, ezáltal a társadalmi szolgáltatások igénybevételének lehetősége.

Az egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása az információkhoz való hozzáférés terén számos más, alapvető jog gyakorlását biztosítja, a társadalmi és gazdasági részvétel egyik előfeltétele. Ha például a fogyatékossgal élő ember számára nem biztosított az információkhoz való hozzáférés, akkor közvetlenül számos más, például mozgásszabadsághoz, oktatáshoz, munkavállaláshoz való joga is sérülhet.

Az információk hozzáférhetősége a jogszabályi rendelkezések értelmében azt jelenti, hogy azok a fogyatékos személyek számára kiszámítható, értelmezhető és érzékelhető.⁵

A Fogyatékossgal Élő Személyek Jogairól szóló Egyezményben jogi elismerést nyertek a fogyatékossgal élő emberek által használt különféle kommunikációs formák, így a nyelveken kívül, az egyszerű szöveg (könnyen érthető kommunikáció), az augmentatív és alternatív kommunikációs módok, eszközök és formák, a taktilis kommunikáció, sőt a felolvasás is. E rendelkezés értelmében valamennyi részes államnak a kommunikáció széles értelmű jogszabályi elismerésén túl, megfelelő lépéseket kell tennie, annak érdekében, hogy e változatos kommunikációs formákat a gyakorlatban is megfelelően alkalmazza.

A megértési nehézséggel élő személyek legnagyobb problémája, hogy akadályba ütközik az információk befogadása és saját gondolataik átadása. A könnyen érthető kommunikáció nemcsak módszer, hanem szemléletbe ágyazott technika is.

Ahhoz, hogy megértsük a könnyen érthető kommunikáció létjogosultságát, az emberi kommunikációról is szót kell ejtenünk. Mindannyiunknak saját kommunikációs rendszere van. Az ember kíváncsi természetéből fakadóan vizsgálja az irányító és kifejező rendszereit, éppen ezért kutatja a kommunikációs rendszert is. Az emberi kommunikáció alaptételeit 1967-ben az amerikai Palo Alto-i iskola, Paul Watzlawick és munkatársai öt pontban foglalták össze, amelyekből számunkra legfontosabb az első axiómája, vagyis alaptétele: nem lehet nem kommunikálni. Azaz az ember minden megnyilvánulása üzenet, kommunikáció (Watzlawick, 1967). Ha valaki egy helyben ül és nem szól senkihez, akkor is kommunikál. Az arckifejezések, a tartás mind információt közölnek a személyről. Embernek lenni annyit jelent, hogy nem csak a nyelvet használjuk, hanem elkerülhetetlenül minden jelzésünkkel kommunikálunk.

A Földön nem csak az emberek, de az élőlények összessége is kommunikál egymással, vagyis információt, üzenetet közöl. Az állatok a növények és az ember is információt cserél különböző módon: vegyi anyagok útján, látható jelekkel, vagy hangokkal, illetve elektromos jelekkel tájékoztatják egymást.

Az ember, az agyi fejlettségéből fakadóan a legmagasabb szintű nyelvi kommunikációra képes. Ez a nyelv *kettős szerkezetéből* fakad. Azt jelenti, hogy a nyelvi közlések kisebb egységekből, szavakból állnak és a szavak még kisebb egységekből, hangokból. Az emberi nyelv másik ismertetőjegye az, hogy nincs korlát a tartalom és a közlések számát illetően (Kenesei szerk., 2009).

⁵ A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény, 4.§ hc) pont

A megértési nehézséggel élő emberek esetében sokkal jobban kell figyelnünk a kísérő jelzésekre, így a személy kívánságát, közlését sokkal jobban megértjük. A tartalmat viszont csak olyan módon tudjuk befogadni, ha megfelelő felkészültséggel fordulunk a beszélgetőpartnerünk felé, illetve ha közléskor az írásbeli tartalmakat is megfelelően készítjük elő.

Nincs kétség: információs társadalomban élünk. Az információ záporozik felénk és egyre nehezebb dolgunk van a mindennapokban a számunkra legfontosabbak megszűrésével. Az ókorban a fáraónak tüzekkel üzentek a határvidékről, amikor Núbia felől érte támadás a birodalmat, mégpedig úgy, hogy a hegyek tetején tüzet gyújtottak és így hegytetőről hegytetőre jutott az üzenet. A szándékolt információ célba ért, ha a mostani internetes világhoz képest lassan is. A mai világban az információval telt gyorsított világunkban megkülönböztetnek információban gazdagokat és információban szegényeket. Aki fontos információ birtokában van, az sikeresebb az életben- terjed folyamatosan ez a tévhit. Mi úgy gondoljuk, hogy mindenki egyénileg döntheti el, mennyi információra van szüksége és képes befogadni. Amennyiben az egyének a sort magukon kezdve felkészülnek a könnyen érthető kommunikáció használatára, a környezetükben megértési nehézségekkel élő személyeknek nyújtanak segítséget.

Könnnyen érthető kommunikációs módszer nemzetközi és hazai helyzete

A könnyen érthető kommunikációs módszer (*easy-to-read language*) gyökerei angol nyelvterületről származnak. A tengerentúli fogyatékossgal élő önérvényesítők mozgalmi, mint például az amerikai People First csoportja is azért alakult a 70-es évek elején, hogy a fogyatékossgal élő személyek a jogaikat ugyanúgy érvényesíthessék, mint bárki más. 1974-ben, az amerikai Oregon államban megrendezett konferencián felszólaltak a résztvevők és azóta szállóigévé vált a mondatuk: „Elegünk van abból, hogy fogyatékosnak neveznek minket – először is emberek vagyunk!” Innentől kezdve a szerveződés a People First nevet vette fel, majd mozgalommá nőtte ki magát a konferencia. Híre még Európába is eljutott. A *People First* mozgalmak a 70-es években alakultak, és ezek az önérvényesítő csoportok egyre nagyobb fontosságúnak tartották és tartják a kapcsolattartást, a könnyen érthető nyelven történő információnyújtást. Harcolnak azért, hogy a szolgáltatások minden szintjén jelenjen meg az infokommunikációs akadálymentesítés. A People First angliai helyi szervezete könnyen érthető kommunikációs szolgáltatást⁶ biztosít azok számára, akiknek az esélyegyenlőségi jogi előírásoknak megfelelően hozzáférhető információt kell nyújtaniuk tevékenységükről. A szervezet a könnyen érthető módszer alapismereteiről szóló képzéseket biztosít, kiadványokat készít, illetve segít a módszer elsajátításában.

A társadalmi befogadás egyik formája, ha az érintetteket „bevonják” a hétköznapiakba - vallják. Információt szolgáltatnak az érintetteknek például a közlekedésről. Az angliai devon megyei tanulásban akadályozottsággal élő személyek internetről letölthető utastájékoztató, valamint a bérletek használatáról szóló tájékoztató segítségével utazhatnak⁷.

⁶ <http://www.peoplefirstltd.com/index.php>

⁷ <http://www.devon.gov.uk/devonaccesspass-usersbus.pdf>

Az amerikai fogyatékossgal élők érdekérvényesítő csoportjai a döntéshozókra gyakoroltak nyomást, amikor kikövetelték, hogy minden kormányzati dokumentumot közérthető formában tegyenek közzé. A hatvanas években számos kritika érte a hivatali nyelvezetet, ezért ezt a bürokratikus nyelvi formát kifigurázva „gobbledygook”-nak, vagyis halandzsa nyelven bürokrata nyelvezetnek nevezték el. A második világháború után kormányzati dokumentumokban kezdték alkalmazni a *plain language* (közérthető nyelv) elnevezést. Ennek következtében a szövetségi államok szabályzatainak kidolgozói kevésbé hivatalos nyelvezetben kezdtek el dolgozni. A 80-as években kevés előrelépés történt, mert a közintézmények saját maguk dönthették el, hogy használják-e a közérthető nyelvet. Pl. a szociális szektor nagy része fontosnak tekintette a klienseivel való közérthető kommunikációt. Joseph Kimble professzor a jogi nyelvezet közérthetővé tételének harcosa, aki a jogi „plain language” alapelveiről, technikájáról jogi szaklapok hasábjain is publikált⁸, szakmai presztízst épített ki ennek a kommunikációs módszernek. Ha felkeressük a *Plain language* hivatalos weboldalát⁹, további példákat találunk.

Az angol nyelvterületen való gyakorlat mellett a német nyelvű alkalmazás nyújtja a legismertebb példákat. A német nyelvben „leichte Sprache” néven terjedt el a könnyen érthető kommunikáció. A német gyakorlat szintén azt mutatja, hogy a módszer a nagy érdekérvényesítő szövetségek körében terjedt el először. A német People First (Mensch zuerst) mozgalom törvénybe szeretné iktatni a könnyen érthető nyelvet, ezzel jogi szabályozási háttérrel követel a módszer számára. Együttműködő szervezetként van jelen a Lebenshilfe (értelmi fogyatékossgal élő személyek szövetsége), ezen kívül könnyen érthető kommunikációs hálózatot is kialakítottak¹⁰. A tevékenységükért 2009. novemberében elnyertek egy kulturális díjat is a német nyelv ügyéért. Ebből az derül ki, hogy a köztudatban való elterjesztés fontosságát a kormányzat is elismeri, hiszen kommunikációs hidat teremtenek a módszer alkalmazásával.

Megértési nehézséggel élő személyek sajátos kommunikációja

Mindenkinek, akinek gondot jelent az olvasás vagy az írás, szüksége lehet könnyen érthető tájékoztatásra. Az írni-olvasni tudás többféle okból jelenthet problémát, például:

- tanulási nehézség, értelmi sérülés
- másfajta korlátozottság, ami az olvasás és a megértés képességére hatással van
- hiányos közoktatás
- társadalmi problémák, szociális hátrányok
- idegen anyanyelv

A fenti okoknak megfelelően az alábbi csoportok lehetnek a könnyen érthető módszer célcsoportjai:

---

⁸ *The Scribes Journal of Legal Writing, Michigan Bar Journal*

⁹ www.plainlanguage.gov

¹⁰ www.leichtesprache.org

- értelmi fogyatékossgal, autizmussal élő személyek
- siket személyek
- külföldiek, idegen anyanyelvűek
- szociális hátrányban élő személyek
- aluliskolázott személyek
- kiskorú gyermekek
- idős személyek.

Az itt felsorolt csoportokon belül is jelentős eltérések tapasztalhatók az olvasás és írás képességében. A másképpen tanuló emberek számára az olvasáson kívül nehézséget jelenthet a szöveg megértése is. Nekik nemcsak könnyen olvasható, hanem könnyen is érthető tájékoztatásra van szükségük.

A megértési nehézséggel élő emberek esetében az egyéni képességektől és tapasztaltságától függ, hogy egy szöveg könnyen olvasható, illetve könnyen érthető-e. Vannak, akik a hivatalos dokumentumokon is könnyedén végigfutnak, míg másoknak egy újság rövid híreinek olvasása is nehézséget is okoz. Az értő olvasás, illetve megértés határa minden személynél eltérő. Van, aki egy jótállási igazolásban könnyedén eligazodik, és van, akinek egy ilyen nyomtatvány „maga a pokol”. A magyar szövegek megfogalmazásuktól függően eltérő olvasói szintet biztosítanak, elvárva az adott szinthez való igazodást. Egy rendőrségi jelentés vagy egy jogi szöveg, melyek a szakma egyéni zsargonjával átitatottak, a témában járatlan személy számára nehezen vagy egyáltalán nem értelmezhetőek. Ezzel ellentétben egy szolgáltatást nyújtó cég szórólapja figyelemfelkeltő, egyszerűbb szövegezésű, hogy a lehető legtöbb embert elérje.

A „könnyen olvashatóság” fogalma tehát sohasem általános. Lehetetlen olyan kiadványt készíteni, amelyik minden olvasási vagy megértési problémával küzdő ember igényeinek megfelel.

Ennek ellenére vannak a könnyen érthető szövegeknek általános jellemzői:

- egyszerű, lényegre törő nyelv, szavak, szóösszetétel, stílus
- egy mondat-egy gondolat, mondatonként egyetlen fő gondolat
- szakkifejezések és rövidítések elkerülése
- világos, áttekinthető, logikus szerkezet

A könnyen érthető kommunikációs módszerrel készült információhordozók ezért a fentieknek megfelelően különböző szintezettséggel bírnak. A célcsoport igényeinek megfelelően különböző nehézségű fogalmazások, illetve megértést segítő eszközök alkalmazhatóak. A felsorolt csoportokon kívül ne feledkezzünk el azokról a személyekről sem, akiknek az információk rengetegében kell rövid idő alatt eligazodniuk.

A fent felsorolt személyek egyéni igényének megfelelően eltérő szintű könnyen érthető fogalmazásra van szükség. A szintezettség nem egyenlő a szövegek „lebutításával”, ugyanis az információtartalomnak mindig meg kell egyeznie. A könnyen érthető módszer a lényegi információk kiemelését jelenti, a lényegtelen nyelvtani környezet háttérbe szorításával. Az alábbiakban önérvényesítő fiatalok számára készített tájékoztató képzési anyagból idézünk. Ebben az esetben a tegező hangnem elfogadható, nem minősítő jellegű.

Fontos tudni, hogy nem minden esetben biztosít megoldást a könnyen érthető kommunikáció alkalmazása. Az egyéni képességek, igények feltérképezése alapján szükség lehet szakember bevonására is a kommunikáció megvalósításához. Az egyéni kifejezőmód megtalálásához nyújt segítséget például a Bliss Alapítvány Segítő Kommunikáció Módszertani Központja (SKMK), komplex rehabilitációs szolgáltatások keretei között.¹¹

Könyven érthető szöveg szintjei

A könnyen érthető módszer szintjei:

- Egyszerűbb fogalmazás (rövidebb, de még összetett mondatokat is alkalmazó fogalmazás):
- Konkrét fogalmazás (rövid, tömondatok alkalmazása):

„Számlát akarsz nyitni a bankban.
Kérj segítséget.
Kérd meg a segítődet.
Írjátok meg a papírokat.”

„Kérj meg valakit, hogy segítsen neked kitölteni a számlanyitáshoz szükséges papírokat!”

- Konkrét fogalmazás képi témabehatárolással (a rövid, tömondatok értelmezéséhez egy kép ad támpontot, mely behatárolja a témát)

„Számlát akarsz nyitni a bankban.
Kérj segítséget.
Kérd meg a segítődet.
Írjátok meg a papírokat.”

- Konkrét fogalmazás képsorozattal (minden tömondatához egy kép társul az értelmezést segítőként)

„Számlát akarsz nyitni a bankban

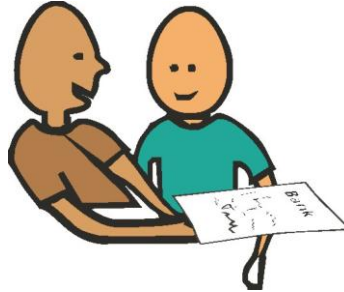

¹¹ www.blissalapitvany.hu

Kérj segítséget.

Kérd meg a segítődet.
Írjátok meg a papírokat.”

- Képregény (képek sora, melyhez egy – egy szó társul értelmezésként)
- Képsorozat (történetet, információláncolatot alkotó képek sorozata)

A könnyen érthető kommunikációs módszer alkalmazása során mindig a célcsoport számára szükséges szintet kell kiválasztani, így soha nem fogalmazható meg az információ általánosan. Lehetetlen mindenki számára megfelelően fogalmazni, mégis néhány általános jellemző kiemelhető:

- egyszerű, lényegre törő nyelv, szavak, szóösszetétel, stílus
- egy mondat-egy gondolat, mondatonként egyetlen fő gondolat,
- szakkifejezések és rövidítések elkerülése,
- világos, áttekinthető, logikus szerkezet.

(Egyszerűen érthetően c. kiadvány, 2004-Inclusion Europe)

Könyven érthető szöveg készítése során első számú szempont a célcsoport pontos meghatározása. A fordítás során mindig a nyelvi szintnek megfelelően történik az átírás. Fontosnak tartjuk, hogy a célcsoport egy tagja tapasztalati szakértőként legyen jelen és ellenőrizze az érthetőséget.

Megesik, hogy a fordítás során nincs pontos meghatározás a célcsoportról. Az ilyen esetekben is be kell gyűjteni a lehető legtöbb rendelkezésre álló információt az igényekről, szükségletekről.

A könnyen érthető kommunikáció írásbeli formái

Alap követelmények

A könnyen érthető kommunikációs módszer alkalmazása előtt végiggondolandó a mondanivaló. Súlyozni kell a fontos és lényegtelen információk között. A könnyen érthető szöveget a lényegi információk összefoglalója jelenti.

A szöveg készítése előtt a könnyen érthető kommunikációs módszer szintjét kell kiválasztani, majd a készítés során alkalmazott szempont a logikus sorrend, világos fogalmazás, jól követhető tartalom.

A szöveg elkészítését követően minden esetben kontrolláltassuk megértési nehézséggel élő személlyel. Nem tudhatjuk, hogy mi okoz nehézséget a megértési nehézséggel élő személyek számára.

Formai követelmény

A könnyen érthető szöveg készítése során egymásra épülő, egymást erősítő szabályokat kell betartani, melyekből néhányat példaként bemutatunk e fejezet keretében:

Ne legyen a szöveg mögött háttérkép. A mai diavetítés előadások, ismertető dokumentumok az érdeklődés felkeltése érdekében színesek, sok ábrát, háttérképet, vízjelet tartalmaznak. Ez a módszer viszont eltereli a figyelmet, illetve a lényegkiemelés problémája miatt zavart okoz az olvasóban. A régi hagyományos olvasókönyvekhez hasonlóan világos háttéren sötét betűvel készüljön a szöveg.

A szöveg készítése során jól olvasható betűtípust használjunk, például az Arial vagy Tahoma 12-es, 14-es méretű betűket.

A szöveg írása során használható főcím, felirat, amely a tájékozódást segíti. Ne zsúfoljunk egy oldalra túl sok információt, inkább szellősen helyezkedjenek el a mondatok. Egy gondolat egy oldalon szerepeljen, ne csússzon át a következő oldalra. Egy mondat mindig külön sorba, egy oldalra kerüljön. A következő oldalon folytatódó mondat értelmezésbeli zavart okozhat, nehezíti a tartalmi egység megtartását.

A szövegben szereplő számokat soha ne írjuk betűvel, hanem arab számmal. Egyszerűbb, és gyorsabb kiolvasást tesz lehetővé. A hosszabb számokat válasszuk el a könnyebb értelmezés kedvéért.

Egy könnyen érthető szöveg készítése során nem csak a szerkesztés szempontjait kell figyelembe venni, hanem más körülményeket is, például a papír és a nyomtatás minőségét.

Az elkészült szöveg esetében tüntessük fel a nemzetközi könnyen érthető logot.

Tartalmi követelmény

A könnyen érthető szöveg készítése során egyszerű, lényegre törő fogalmazást alkalmazzunk. Kerüljük az elvont fogalmakat, idegen kifejezéseket. Amennyiben mégis használnunk kell, úgy minden esetben magyarázzuk meg a jelentést.

A nehezen olvasható, hosszú szavakat érdemes kerülni, mert mindig találhatunk egyszerűbb, frappánsabb megfogalmazást. A kiválasztott kifejezést következetesen használjuk, így az olvasó számára követhető a közölt információ.

Az írásjelek minimalizált alkalmazása szükséges, melyeket elősegít a tömondatban történő fogalmazás.

A formai követelmények során a már jelzettnek megfelelően a nagy számokat lehetőség szerint kerülni kell.

A megfogalmazás során a jelen idejű, cselekvő igealak használata szükséges.

A könnyen érthető kommunikációs módszer szintjeinek megfelelően különböző eszközök alkalmazhatóak a szöveg készítése során. Használhatóak képek,

illusztrációk, rajzok, szimbólumok, szimbólumrendszerek. A kiegészítő eszközök alkalmazása során szempont, hogy ne terelje el a figyelmet az alap információról és a szöveg megértését segítse.

A könnyen érthető kommunikációs módszer írásbeli alkalmazása során sok olyan magyar specifikus elem használata szükséges, melyek elsajátítása hosszabb időt vesz igénybe.

A szóbeli könnyen érthető kommunikáció

Mire kell figyelni a szóbeli interakciók során?

- Használjon ésszerű, rövid mondatokat!
- Közismert szavakat használjon!
- Kérdezze meg az ügyféltől, hogy tudja-e követni a mondanivalót!
- Nagy számokat ne mondjon, helyette inkább: sok-nagyon sok.
- Elvont fogalmak használatát kerülje!
- Elsősorban cselekvő igealakokat alkalmazzon!
- A tagadó szó szerkezeteket jobb mellőzni.
- Ha felnőtt értelmi, illetve tanulásban akadályozottakkal beszél, ne használjon tegeződő formát! Adjon kellő tiszteletet a partnerének!

Felhasznált irodalom: Fogyatékos személyek jogai vagy fogyatékos jogok? – A magyar civil Caucus párhuzamos jelentése az ENSZ Egyezményről, 2010.

<http://www.plainlanguage.gov>

<http://www.peoplefirstofcanada.ca>

<http://www.inclusion-europe.org/>

<http://www.learningdisabilitydevon.org.uk/>